

Kl. 09.00–15.24
16.00–16.17

§ 1 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2024/25:169

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:169 Elförsörjningen i Halland

av Aida Birinxhiku (S)

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 9 december 2024.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 19 november 2024

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ebba Busch (KD)

Enligt uppdrag

Maria Åhrling

Expeditionschef

Interpellation 2024/25:182

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:182 Plan för ökad elproduktion till 2030 och 2035

av Linus Lakso (MP)

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 9 december 2024.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 19 november 2024

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ebba Busch (KD)

Enligt uppdrag

Maria Åhrling

Expeditionschef

§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Proposition

2024/25:53 till socialförsäkringsutskottet

EU-dokument
COM(2024) 670 till justitieutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 3 februari 2025*.

§ 3 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:
Socialutskottets betänkanden
2024/25:SoU4 Ändrad åldersgräns för avgiftsfri tandvård
2024/25:SoU6 Redovisning av fördelning av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 2023

Justitieutskottets betänkande
2024/25:JuU7 Stärkta möjligheter att upptäcka narkotikapåverkade förare i trafiken

*Ett levande hav –
ökat skydd, minskad
övergödning och
ett hållbart fiske*

§ 4 Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2024/25:MJU5
Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156)
föredrogs.

Anf. 1 JOANNA LEWERENTZ (M):

Herr talman! Östersjön är något alldeles särskilt. Vårt unika innanhav är hem för ett av världens kanske mest särpräglade ekosystem och en mångfald av arter, varav vissa inte finns någon annanstans i världen. Östersjön är dessutom en viktig resurs för de miljontals människor som bor längs dess kuster. Längre har fisk varit basföda för våra kustsamhällen, och kusten och skärgården är i dag viktiga för besöksnäringen.

Kustsamhällen, fiskenäring, sjöfart och turism – det är ingen tvekan om att Östersjön är en otroligt viktig ekonomisk resurs och källa till kultur och friluftsliv. Östersjön är en av Europas mest värdefulla naturmiljöer, och ett friskt Östersjön kan spela en viktig roll i klimatarbetet som kol-sänka.

Jag är uppvuxen i Norrtälje och har spenderat obeskrivligt mycket tid i Stockholms norra skärgård. Det finns få saker som ger så mycket ro i själen som steniga kobbar, ett glittrande hav och fladdrande segel eller skärgården i vinterskrud med vackra isformationer i strandkanten och oändlig tystnad. Men mycket behöver göras för att garantera att även nästa generation ska kunna nyttja allt Östersjön har att erbjuda.

Många delar av det som gör Östersjön unikt gör det också sårbart. Under det senaste århundradet har överfiske, plastföroreningar, övergödning och klimatförändringar satt hård press på ett redan känsligt ekosystem.

I dag debatterar vi en proposition som tar ett helhetsgrepp om frågorna kring havsmiljön i Östersjön. Denna proposition stakar ut vägen för Sveriges havsmiljöarbete och tar hänsyn till hela ekosystemet i de åtgärder som föreslås och de bedömningar som görs.

Havet är en grundsten för vårt samhälle, vår ekonomi och på många sätt även för vår identitet. Genom denna proposition sätter vi kurs mot en framtid där vi både skyddar och nyttjar havets resurser på ett hållbart sätt.

Herr talman! Propositionen adresserar ett antal problem som är avgörande att lösa för att Östersjön återigen ska bli ett friskt och levande hav. Vi måste bekämpa övergödningen, skydda den biologiska mångfalden och stärka fiskbestånden. Av Östersjöns bottnar beräknas 20 procent vara syrefria. Det motsvarar en yta jämförbar med Danmark.

Det råder ingen tvekan om att krafttag behövs för att stoppa övergödningen. Regeringen föreslår nu nya etappmål gällande övergödning och därtill årliga uppföljningar för att säkerställa att arbetet är på rätt väg.

Återföringen och effektiviteten i användningen av växtnäringsämnen ska öka, och åtgärdsarbetet i avrinningsområden ska utvecklas för att minimera tillförsel av fosfor och kväve till kust och hav. I budgetpropositionen för 2025 satsar regeringen dessutom ytterligare medel för fortsatt stöd till lokala vattenvårdsprojekt. Det är en mycket viktig statlig finansiering som gör att fysiska åtgärder och lokalt åtgärdsarbete i vattenmiljön kan fortgå.

Östersjön är som sagt hem för en mängd arter – många av dem helt unika. Den biologiska mångfalden är en förutsättning för ett levande hav, och regeringen föreslår därför ökat skydd av marina områden för att bidra till målet att skydda 30 procent av haven till 2030.

Sverige behöver fortsätta jobba för att leva upp till sina åtaganden vad gäller skydd av marina områden, och ett fortsatt internationellt arbete för kontroll och reglering av farliga ämnen och marint skräp är nödvändigt.

En fråga som väckt både oro och engagemang är fiskefrågan, inte minst den om fiskekvoterna för sill och strömming. Bestånden av torsk verkar, trots fiskestopp, ha svårt att återhämta sig. Sill- och strömmingsbestånden har kraftigt överfiskats under alldeles för lång tid, vilket inte minst blivit kännbart för de kustfiskare som länge livnär sig på fiske.

Om sill- och strömmingsbestånden kollapsar kommer det att få enorma konsekvenser både för ekosystemet som helhet och för fiskerinäringen. Det är därför viktigt att förvaltningen av fisk och havsmiljö går hand i hand. Det regeringen nu föreslår är avgörande för att kunna skapa och bevara en balans i ekosystemet.

Det är också viktigt att påverkan av säl och skarv vägs in som komponenter i helheten. Bestånden av säl och skarv har ökat under de senaste åren och i takt med det deras påverkan på fiskbestånden. Att regeringen föreslår utökad jakt på både säl och skarv är väldigt efterlängtad, inte minst av kustfiskare.

Ytterligare en åtgärd som nu läggs fram för att skydda bestånden är en utflytt av gränsen för pelagiskt trålfiske, som ska gälla upp till 12 sjömil längs hela Östersjökusten inklusive Öland och Gotland, för att bland annat

skydda fisken vid kusten där den leker. I marint skyddade områden ska förbud mot bottentrållning också gälla.

Även för reglering av fisket är de internationella insatserna viktiga. Sverige kan råda över en del av fiskerifrågorna, medan andra delar behöver förhandlas med andra länder som har fiskerättigheter i Östersjön. Sverige drev en tuff linje i jordbruks- och fiskerådets förhandlingar om kvoter. Även om man inte lyckades få igenom sänkta kvoter spelade den svenska delegationen en viktig roll för att resultatet inte landade i en större ökning, då alla andra Östersjöländer förespråkade en ökning på upp till 170 procent i stället för 108 procent, som blev resultatet.

De kvoter som den nuvarande regeringen varit med och förhandlat fram var för 2024 de lägsta någonsin, och för 2025 är de lägre än majoriteten av de kvoter den tidigare socialdemokratiska regeringen lyckats med. Sverige har dock fortsatt en viktig roll att spela i att få med sig övriga länder på en mer försiktig ansats men också i att påverka att de vetenskapliga råd som ligger till grund för kvotförhandlingarna har en ekosystembaserad ansats och tar hänsyn till saker som fiskens ålder och storlek i sina bedömningar.

Herr talman! Slutligen kan jag konstatera att det både i regeringen och bland partierna i riksdagen finns ett stort engagemang för Östersjön, vilket är helt avgörande för att vi ska komma framåt i frågan men också för att vi ska kunna jobba långsiktigt. Propositionen *Ett levande hav* är den första och största i sitt slag på nära 15 år och tar krafttag för att vi ska komma på rätt kurs för ett friskt och levande Östersjön. Jag vill med glädje och hoppfullhet yrka bifall till förslagen i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 2 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Tack, Joanna Lewerentz, för anförandet!

Jag konstaterar att det finns en bred, kanske till och med total, enighet kring hur allvarligt läget är. Nu kommer en proposition som ledamoten beskrev innebär att vi får mål och möjligheter till uppföljning. Men det är ganska skralt med konkreta och bindande förslag i propositionen.

Moderaterna pratar gärna om att vara ett statsbärande och ansvarstagande parti med långsiktiga lösningar. Men hur ansvarstagande är det egentligen att lägga fram en proposition som inte innehåller konkreta och bindande beslut för att skydda fiskbestånden? Är det verkligen långsiktigt att låta fisket fortsätta som tidigare och förvärpa krisen i våra hav och att inte våga ta de tuffa besluten? Eller har Moderaterna glömt att ansvar inte bara handlar om ekonomi utan också om att säkra naturens och framtida generationers överlevnad?

Anf. 3 JOANNA LEWERENTZ (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan! Det handlar alltså om en inriktningsproposition, och i den görs skillnad mellan de förslag som riksdagen ska ta ställning till och den information som regeringen lämnar till riksdagen om det som regeringen avser att göra i vissa frågor. Vissa frågor behöver vi rösta om här i riksdagen, och vissa frågor är regeringsuppdrag eller regleringsbrev som man ger till myndigheterna.

Vi har flera frågor som redan är på gång. Till exempel kommer det en proposition om fiske i havet för att skydda Natura 2000-områden, och vi

ska förbjuda bottentrålning i marina skyddade områden. Saker är alltså på gång.

Prot. 2024/25:33
20 november

Anf. 4 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Jag har sett en folder från Moderaterna där man beskriver genomförda och påbörjade vallöften, och där finns bland annat utflyttning av trålgränsen med som en av punkterna. Jag är dock lite tveksam till beskrivningen och att man gärna vill framstå som handlingskraftig.

Vi har till exempel frågan om fiskekvoterna, där hela regeringsunderlaget försöker med någon form av reptrick: De är både nöjda och stolta men också missnöjda. Man får bestämma sig. Står man upp för de kvoter man har kommit överens om, med en dubblering av fisket, eller är det ett katastrofalt beslut? Det kan ju inte vara både och.

Anf. 5 JOANNA LEWERENTZ (M) replik:

Herr talman! Nej, jag är inte stolt över vad kvotförhandlingarna landade i. Det är en katastrof, men vi måste också förhålla oss till verkligheten. Innan den här regeringen tillträdde var det den S-ledda regeringen som var ansvarig för kvotförhandlingarna, och sedan man började förhandla om fiskekvoter på det här sättet har man faktiskt aldrig landat på Ices lägsta intervall för sill och strömming, med undantag av ett år, gällande Bottniska viken.

År 2019 satte man kvoter som tillät ett uttag som var 72 000 ton högre än vad den nuvarande regeringen har gått med på, och året därefter var det 38 000 ton högre. Det betyder att Socialdemokraterna har röstat ja till mycket högre uttag än den nuvarande regeringen. Mig veterligen har man aldrig röstat nej i dessa förhandlingar.

Med Socialdemokraternas retorik här, att regeringen tillåter ökningar och är stolt över det, kan det också hävdas att Socialdemokraterna bär ett stort ansvar för att vi är där vi är i dag gällande fiskbestånden.

Anf. 6 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Joanna Lewerentz, för anförandet!

Utifrån det jag hör muntligen från regeringen tror jag att vi är väldigt överens i hela utskottet och hela Sveriges riksdag. Jag ledde själv arbetet med Miljömålsberedningen, som i mångt och mycket ligger till grund för propositionen. Jag har alltså ett starkt personligt intresse i detta – så är det bara.

Jag har väntat länge på propositionen, och jag blev positivt överraskad under pressträffen, där statsministern, miljö- och klimatministern och landsbygdsministern sa att bottentrålning ska förbjudas i marina skyddade områden. De sa också att trålgränsen ska flyttas ut hela vägen längs ostkusten.

Det lät spännande, men sedan när man väl fick tag på propositionen någon dag senare insåg man just det som ledamoten sa, nämligen att det är en inriktningsproposition. Det finns inga skarpa saker, utan det är väldigt mycket ska, bör, eventuellt och kanske. Det enda beslut vi ska fatta här i kammaren, herr talman, gäller inriktningen på politiken.

På åtminstone två av de åtta slides som visades på presskonferensen stod det att bottentrålning i skyddade områden ska slopas. Detta borde ha gjorts för länge sedan, sa statsministern, men det finns inte med i proposi-

*Ett levande hav –
ökat skydd, minskad
övergödning och
ett hållbart fiske*

tionen över huvud taget. Min fråga till ledamoten är därför: Hur ska man tolka detta? Varifrån kom orden? De finns inte med, och detta blir till och med KU-anmält.

Anf. 7 JOANNA LEWERENTZ (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan! Som jag precis nämnde i det tidigare replikskiftet är det en fråga som kommer att komma som en egen proposition. Det kommer ett förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden. Jag kan alltså lugna ledamoten med att saker är på gång i den frågan.

Anf. 8 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret. I propositionen, som både pressträffen och dagens debatt handlar om, kan man om man letar väl se att det står att man ska gå vidare med förslagen i betänkandet *Förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden*, men den utredningen tar ju bara hänsyn till det som ligger innanför trålgränsen, 3–4 sjömil ut, alltså inte hela vägen, 12 nautiska mil ut. Detta betyder att många skyddade områden inte kommer med, om man ska bygga på den utredningen.

Kommer regeringen att leverera på förbudet mot trålning inom skyddade områden i alla svenska vatten, och när får vi i så fall det beskedet?

Anf. 9 JOANNA LEWERENTZ (M) replik:

Herr talman! Det kommer en proposition om skydd av Natura 2000-områden, så detta ryms inom det. Jag tycker att regeringens intention är väldigt tydlig. Man vill ta fram permanenta regleringar för pelagiskt trålfiske, och man vill skydda marina skyddade områden ytterligare.

Jag håller med ledamoten och hoppas verkligen att det kommer förslag i denna fråga. Jag har fått tydliga indikationer om att det kommer, och om man tittar i propositionslistan för kommande år kan man också se att förslag är på gång.

Anf. 10 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Herr talman! Tack, Joanna Lewerentz, för ditt anförande! Jag är glad att du lyfter fram Östersjöns havsmiljö på det positiva sätt som du gör.

Samtidigt får regeringens klimatarbete och att EU:s miljömål inte nås en effekt på havsmiljön genom högre temperaturer och mer energi som ger mer torka och fler översvämningar. På något sätt håller politiken inte ihop ledamotens ambition med utfallet här. Vi kommer att få fler översvämningar som ger problem för våra reningsverk. Den gröna näringen kommer också att ge mer utsläpp, då torka leder till större utsläpp från jordbruket.

Vad tänker ledamoten göra för att vi ska få en mer långsiktigt stabil miljö och nå EU:s miljömål?

Anf. 11 JOANNA LEWERENTZ (M) replik:

Herr talman! Jag är ändå av uppfattningen att havsmiljöpropositionen har en väldigt långsiktig ansats. Man vill jobba långsiktigt för att skydda Östersjön och motverka att det går ännu längre än det redan har gjort. Man lägger fram förslag till inriktning vad gäller övergödning, och även i bud-

getpropositionen satsar man mycket på frågor som handlar om just övergödning.

Vad gäller Östersjön kan jag alltså lugna ledamoten med att jag kommer att jobba för att allt det som läggs fram i propositionen också ska genomföras. Det är nämligen otroligt viktigt.

Anf. 12 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Herr talman! En annan fråga är de kvoter som är förhandlade. Alla i utskottet var nog nöjda med den svenska ståndpunkten, som jag ser det. Det var en bra ståndpunkt. Däremot var vi inte nöjda med utfallet av det här, och på något sätt måste man hantera det uppkomna läget och dra lärdom av det till nästa år.

Så som jag tolkar hur förhandlingarna går till i EU är det ju länderna runt Östersjön som lägger ned rätt mycket kraft på att få igenom sin politik. Därför bör man ta krafttag för att nå överenskommelser i Östersjöländerna. Har man tillsammans med ministern funderat på en ny strategi för att hantera det uppkomna läget?

Anf. 13 JOANNA LEWERENTZ (M) replik:

Herr talman! Jag kan väl börja med att säga att jag inte tror att alla var helt nöjda med regeringens ståndpunkt – den tjänsten kan jag göra Socialdemokraterna!

Ledamoten har dock helt rätt i att det finns ett systemfel här. Fiskeripolitiken är inte utformad på ett sådant sätt att fisket blir hållbart, och här måste vi alla tillsammans faktiskt ta krafttag för att komma åt frågan. Jag vet att ministern har påbörjat ett arbete med att bjuda in ministrarna i de andra länderna för att påbörja ett samarbete, men även vi här inne behöver göra det vi kan för att påverka våra systerpartier och andra i grannländerna. Någonting måste göras för att komma åt det här – jag håller helt med dig, Anders Karlsson.

Anf. 14 EMMA NOHRÉN (MP):

Herr talman! I dag är vi här för att diskutera den nya havsmiljöpropositionen.

Jag måste säga att jag är tvehågsen, eller vad man nu ska kalla det – talmannen har säkert ett bättre ord. Jag är väldigt glad över att propositionen äntligen är på plats, men samtidigt är jag lite ledsen över att man inte tog chansen att gå vidare med fler förslag trots att man hade ett gediget underlag för att med enighet i Sveriges riksdag göra det. Dessutom är det en inriktningsproposition, vilket innebär att man inte kommer med skarpa mål och förslag.

Som jag sa i replikskiftet tidigare är det här lite personligt för mig. Hela propositionen bygger på Miljömålsberedningens betänkande *Havet och människan* och på Övergödningsutredningens resultat, och jag var själv ordförande i Miljömålsberedningen när det här togs fram.

Vad vi konstaterade då var att havet minst sagt har problem. Vi har överfiske och fiskemetoder som är destruktiva. Det finns miljögifter och plastföroreningar. Klimatförändringarna påverkar havet mycket mer än vi tror. Vi får varmare vatten uppe hos oss, och vi får ändrade strömmar och ändrad nederbörd. Vi får också havsförurning, vilket påverkar pH-värdet i havet.

Prot. 2024/25:33
20 november

*Ett levande hav –
ökat skydd, minskad
övergödning och
ett hållbart fiske*

Övergödningen ökar. Jag tror att de döda bottnarna i Östersjön nu motsvarar Island i storlek. När jag började plugga marinbiologi för över 25 år sedan var de ungefär i samma storlek som Danmark. Trots att vi har kunskapen och har vidtagit åtgärder fortsätter det alltså att öka.

Vi vet att sjöfarten ökar. Den har ofta gått vid sidan av; man har liksom tänkt sig att det är infrastruktur och inte tagit hänsyn till hur den påverkar havsmiljön. Men sjöfarten står för utsläpp från flera olika källor – det gäller inte bara utsläppen från bränsle utan även andra delar, som gråvatten och svartvatten. Sjöfarten bullrar, tar plats och kräver infrastruktur.

Vi har även en ny fysisk planering av vindkraftverk och annat, och framför allt vill vi människor gärna vara vid havet, såväl för turism och rekreation som för att ha den där havsutsikten där vi bor. Då mår vi bra. Tyvärr är det också de miljöerna som är viktiga för havsmiljön, och här uppstår konflikter, herr talman.

I Miljömålsberedningens arbete väjde vi inte för någonting, utan vi tänkte: Hur skulle vi få till det här om vi hade börjat från början? Från att man började prata om havspolitik och sådant har det nämligen hänt väldigt mycket: Vi har haft ett EU-inträde och flera olika lagstiftningar som det har lappats och lagats i, och vi har både ett svenskt system och andra delar.

Vi sa därför: Vi håller ut alla kulorna på bordet och plockar in dem i nya fack så som vi skulle vilja göra utifrån hur det ser ut i dag. Det var det som låg till grund för de över hundra förslag som beredningen överlämnade till regeringen den 15 januari 2021.

Klart är nämligen att vi inte uppnår våra miljömål. Vi når dem inte med de åtgärder vi har vidtagit. Därför fanns det väldigt stora delar att ta tag i för att få en moderniserad lagstiftning. Och när vi hade alla de här förslagen på bordet, herr talman, undrade vi hur det skulle kunna hållas ihop för att det inte skulle fortsätta att vara sektorsfrågor och popcorn – något som händer här och något som händer där – som inte hänger ihop.

Då var det faktiskt en medarbetare på kansliet, som inte hade varit med från början, som sa: Här borde vi ju ha en lagstiftning som är övergripande. Vi svarade: Nej, vi ska inte ha någon mer klimatlag; vi har ju en nu. Då blev frågan: Vad ska vi annars ha? Och ja, då fick vi ju ompröva – och såg att det borde finnas en havsmiljölag som faktiskt ser till att hela paketet hålls ihop.

Vi såg att det behövs ett uppföljande arbete i form av en proposition som varje regering oavsett färg ska lägga fram varje år, vilket uppdaterar och moderniserar arbetet. Vi såg också att det behövs en utvärderingsfunktion. Här kunde vi inte enas: Det står om en funktion i beredningens förslag medan jag nog skulle vilja kalla det ett råd. Där fanns det olika åsikter. Det handlar dock om att göra detta systematiskt så att det hela tiden finns en pågående rörelse i havsmiljöarbetet.

Som Joanna Lewerentz sa tidigare är det första gången sedan 2009 som propositionen läggs fram. Det var för mycket att göra, och därför lade föregående regeringar ut uppdraget om utvärdering. Det var för att alla skulle vara med och ha en likadan syn så att vi kunde komma vidare. Nu hade jag hoppats att vi skulle få det här regelverket på plats, så att alla förslagen blev verklighet och så att vi fick uppföljandefunktionen i lagen.

Herr talman! Så ser det dock inte ut. Trots en väldigt hoppingivande pressträff där det sades vara aktuellt med ett förbud mot bottentrålning i skyddade områden – att man skulle flytta trålgränsen 12 nautiska mil ut i

Östersjön, från Skanör till Haparanda – står det inte så i propositionen. Det här är en inriktningsproposition där det skrivs mycket om att saker bör ses över och att man nog kanske ska göra vissa saker, men det finns inga skarpa mål och inga skarpa förslag. Det tycker jag är mycket olyckligt.

Detta gjorde att jag lämnade in en följdmotion med 69 yrkanden, vilket jag får säga är rekord. Men det byggde ju på det arbete som hade gjorts. Det fanns överenskommelser mellan partierna om vad vi ville gå fram med, och det var egentligen inga kontroversiella saker. Vi fick också lägga till en ännu mer omfattande partimotion, som vi kommer att diskutera i kammaren senare.

Det finns som sagt inga skarpa förslag här. Intentionen är god, och det är ett steg framåt. Men som vi också hörde i ett replikskifte tidigare: Om man tittar på propositionslistan och det som komma skall ser det ut som att regeringen är lite schizofren. Visst, det kommer något om skyddade områden och trålgränser. Men vi ser också två propositioner som handlar om att man ska skära ned och, pratar i alla fall vissa om, ta bort strand-skyddet.

Strandskyddslagen är, skulle jag vilja påstå, den lag som ger störst miljönytta. Områden där vatten möter land är de artrikaste i hela världen, var man än är. Det är områden som nyttjas av arter som bor i vatten och arter som bor på land. Det pratas ofta om fin utsikt, herr talman. Men vi måste också se till den ekologiska betydelsen av dessa strandområden.

Vi ser också att den här regeringen har skurit ned på miljöövervakningen, som är det som ska säkerställa att vi vidtar rätt åtgärder, att det följs upp och att vi vet att det funkar. Detta är kontraproduktivt. Om regeringen bryr sig om havet, som de säger, borde de kasta dessa förslag i papperskorgen och i stället fundera på hur man kan stärka den produkt som nu ligger på bordet och komma åt till exempel illegala bryggor och annat som ploppar upp längs våra kuster. I den takt vi just nu ger dispens från strand-skyddet kommer vi om 80 år inte att ha någon obruten strandlinje – och då är inte det illegala med.

Så, herr talman, vi står bakom den här produkten, men vi hade gärna sett att förslagen varit skarpare. Jag vill därför yrka bifall till reservation nummer 2, som handlar om paketet med havsmiljölag.

Vi hade chansen att få en moderniserad havsmiljöpolitik, systematisera arbetet och ge havsmiljöpolitiken den plats den förtjänar och behöver för att vi ska klara våra klimat- och miljömål. Det blev ett litet steg på vägen, en inriktning för politiken – visserligen i rätt riktning. Men jag är ledsen över att vi inte tog den chans vi hade att ta ett jättesteg. Jag hoppas att det inte dröjer lika länge innan vi får nästa produkt på bordet och kan ta ett jätteskutt nästa gång.

Anf. 15 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Herr talman! I slutet av december 2020 överlämnade den dåvarande Miljömålsberedningen sitt betänkande *Havet och människan* till regeringen. Undertecknad var med som Kristdemokraternas representant i Miljömålsberedningen, och för mig som landkrabba från Värmland var det otroligt lärorikt att få vara med i den processen. Jag lärde mig otroligt mycket, och vi hade väldigt många spännande diskussioner.

På omslaget till de två volymer vi överlämnade fanns en fin bild fotograferad av beredningens dåvarande ordförande, den här närvarande

Emma Nohrén. Tyvärr får man inte ha med sig rekvisita i talarstolen, så jag kan inte visa bilden. Men på fotot ser vi bland annat sjöstjärnor, som enligt bildtexten mumsar på blåmusslor, och anemoner som sträcker ut sina tentakler i hopp om att något litet plankton ska komma förbi. Otroligt vacker bild! På omslaget kan vi också läsa bland annat att vi behöver en sammanhållen politik för att skydda och bevara vårt unika hav men samtidigt möjlighet till lokala anpassningar för att få bästa möjliga förutsättningar att göra det.

Regeringens proposition, som vi i dag debatterar, är ett ytterligare steg på vägen mot denna efterfrågade politik. Propositionen, som har formen av en inriktningsproposition, lägger grunden för och pekar ut en riktning mot en ambitiös och framåtblickande havsmiljöpolitik som syftar till att säkerställa friska och produktiva hav för kommande generationer. I propositionen finns också många bedömningar – områden pekas ut där regeringen själv kan agera i någon form utan att först behöva inhämta riksdagsbeslut. Här kan man alltså relativt snabbt plocka en del lågt hängande frukter.

I propositionen kan vi läsa om de två övergripande principer som ska vägleda vårt framtida havsmiljöarbete. För det första ska vi stärka tillämpningen av ekosystemansatsen. Detta innebär att vi starkare och tydligare ska integrera havsmiljöförvaltningen med andra sektors förvaltning för att uppnå en mer holistisk och effektiv förvaltning av våra marina resurser. För det andra ska vi fokusera på att minska övergödningen, som är ett av de mest akuta hoten mot våra hav. I Sverige har vi genom åren tagit stora kliv i frågan om övergödning, inte minst tack vare all den kunskap som har kommit oss till del, vilket har gjort människor mer uppmärksamma på problemet, men också genom många olika projekt, på senare tid bland annat både LEVA- och LOVA-projekt.

I budgetpropositionen för 2025 satsar regeringen ytterligare medel på fortsatt statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt, LOVA, vilket är den enskilt viktigaste statliga finansieringen för fysiska åtgärder och lokalt åtgärdsarbete i vattenmiljön. Regeringen har även föreslagit ytterligare satsningar för att effektivt bekämpa och förhindra spridning av invasiva främmande arter i vattenmiljöer i Sverige. Även dessa satsningar inom hav och vatten bidrar till genomförandet av havsmiljöpropositionen.

När det gäller havspolitikerna är det helt avgörande att jobba internationellt om man ska få rejäl framgång. Sverige kommer att fortsätta arbeta aktivt på den internationella arenan, inte minst för att reglera och kontrollera farliga ämnen. Vårt mål är att minska tillförseln av skadliga substanser till havsmiljön.

Herr talman! Ett centralt förslag i propositionen är att utöka och förstärka skyddet av marina områden. Vi siktar på att bidra till det internationella målet att skydda 30 procent av de marina områdena till 2030. Av dessa ska en tredjedel, motsvarande 10 procent, vara strikt skyddade.

Propositionen belyser också de viktiga kopplingarna mellan havet och klimatförändringarna. Vi erkänner att havet både påverkas av klimatförändringarna och kan bidra till lösningar på våra klimatutmaningar. Genom att minska övergödningen och skydda viktiga marina ekosystem kan vi stärka havets motståndskraft mot klimatförändringar.

Vi föreslår en förbättrad helhetssyn i samband med både planering och genomförande av åtgärder. Genom att integrera åtgärdsprogrammen för

vattenförvaltning och havsmiljö strävar vi efter ett mer effektivt arbete från källa till hav.

Ett särskilt fokus läggs på att integrera en hållbar fiskförvaltning i havsmiljöarbetet. Detta är avgörande för att uppnå en ekosystembaserad fiskförvaltning och nå våra havsrelaterade miljökvalitetsmål. Regeringen avser att förtydliga Havs- och vattenmyndighetens uppgifter för att stärka detta arbete.

Regeringen önskar att våra kustfiskarter återhämtar sig och att mer av fiskets fångster går till humankonsumtion. I propositionen gör regeringen bedömningen att det bör tas fram permanenta regleringar avseende trålfiske, som innebär en permanent utflyttning av trålgränsen i Östersjön från dagens 4 sjömil till 12 sjömil för fartyg över 24 meter. Detta ska gälla längs hela Östersjökusten, inklusive Öland och Gotland, för att skydda strömmingen vid kusten där den leker.

Som framgår av propositionen ska samråd ske med EU-kommissionen, de berörda medlemsstaterna och den berörda rådgivande nämnden. I området innanför 4 nautiska mil, där Sverige redan i dag kan reglera fisket unilateralt, avser regeringen att genomföra ett flertal åtgärder, såsom stängda undantagsområden för trålning, så kallade inflyttningsområden, och förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden för att skydda och återställa bestånden av sill och strömming samt andra kustfiskarter.

Jag noterar den reservation som en samlad opposition står bakom vad gäller just trålförbud. Detta kan dock inte föreslås i denna proposition, utan ett arbete pågår inom EU för att ta allt i rätt ordning då fiskeförvaltningen faller inom EU:s kompetens.

Regeringen anser att fiske- och vattenbruksverksamheter ska vara miljömässigt hållbara på lång sikt. De ska förvaltas på ett sätt som ger ekonomisk och social nytta samt bidrar till sysselsättningen. Samtidigt ska de trygga livsmedelsförsörjningen som en del av ett hållbart livsmedelssystem. Tyvärr ser vi hur omvärldsläget gör denna del av livsmedelsförsörjningen mycket aktuell, apropå självförsörjningsgrad.

Slutligen adresserar propositionen behovet av att minska sjöfartens påverkan på havsmiljön. Regeringen presenterar strategier för hur detta ska uppnås utan att kompromissa med sjöfartens viktiga roll för vår ekonomi och handel.

Även på detta tema finns en reservation som oppositionen står samlad kring – det gäller skrubbrar. Dock har regeringen redan i en promemoria aviserat ett förslag om införande av förbud mot utsläpp från skrubbrar till vatten inom svenskt sjöterritorium. Remisstiden för detta gick ut den 31 oktober i år, och förslagen bereds nu med avseende på remissvaren, som har varit övergripande mycket positiva. Förbud mot utsläpp från fartygsskrubbrar som används i öppet läge föreslås träda i kraft den 1 juli 2025. Förbud mot utsläpp från alla typer av skrubbrar, även sådana som används i stängt läge, föreslås träda i kraft den 1 januari 2029. Vi får se när propositionen kommer.

Propositionen presenterar ett betydande steg framåt i vårt arbete för att skydda och bevara våra hav. Genom att stärka ekosystemansatsen, minska övergödningen, utöka det marina skyddet och integrera fiskförvaltningen i havsmiljöarbetet lägger vi grunden för en hållbar framtid för våra hav. Jag vill understryka att detta arbete kräver samarbete över sektorsgränser, landsgränser och politiska skiljelinjer. Våra hav är en gemensam resurs

Prot. 2024/25:33
20 november

*Ett levande hav –
ökat skydd, minskad
övergödning och
ett hållbart fiske*

och ett gemensamt ansvar. Låt oss därför tillsammans arbeta för att säkerställa att kommande generationer kan njuta av friska, produktiva och levande hav.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

(Applåder)

Anf. 16 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Det här med kvoter har vi diskuterat både förra veckan och nu, och det känns som att regeringsföreträdarna inte riktigt vill kännas vid att de har ansvaret. Man är gärna där och säger: Ja, men ni då? Det är en återkommande replik som jag tycker visar på att man inte riktigt är beredd att bära det ansvar man har som regering.

När man pratar om satsningar på klimat- och miljöområdet tycker jag att det finns en del att säga om trovärdigheten. Om man gör drakoniska neddragningar i både klimat- och miljöpolitiken när man tillträder som regering och sedan duttar tillbaka pengar och kallar det för satsningar kanske man lurar en och annan väljare, men det är långt ifrån sanningen.

Kristdemokrater talar ofta om vikten av att värna skapelsen och lämna en hållbar värld till våra barn och barnbarn. Men hur rimmar det resonemanget med att regeringen, där ansvarig landsbygdsminister är kristdemokrat, lägger fram en proposition som saknar skarpa och riktiga åtgärder för att skydda våra fiskbestånd? Om inte ens ni, som säger er ha ett moraliskt ansvar för miljön, är beredda att agera för att rädda våra hav här och nu, vem ska då göra det? Är det här ytterligare en springnota som ni lämnar efter er som regering? Vi ser ju på klimat- och miljöområdet flera förslag om att åtgärder kanske ska komma på plats någon gång senare genom någon annan.

Anf. 17 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Joakim Järrebring för frågorna.

I medier tycker jag att det här har varit ganska tydligt. Efter att kvotförhandlingarna var klara var landsbygdsminister Peter Kullgren ute och sa att vi gärna hade sett ett annat resultat. Men det här var det bästa resultat vi kunde få. Hade vi inte suttit kvar vid bordet hade kvoterna ökat rejält. Hade det då varit bättre att lämna bordet, säga nej och få högre kvoter? Ja, kanske medialt, för det hade sett bra ut om Sverige sagt nej. Men för fisken i Östersjön hade det spelat roll på så sätt att fler fiskar blivit uppfiskade. Det gör alltså faktiskt skillnad om man sitter vid bordet och är med även om man inte får det resultat som man verkligen vill ha.

När vi hade överläggning i miljö- och jordbruksutskottet och när vi tog beslut i EU-nämnden var det över huvud taget ingen tvekan om mandatet för vart vi ville. Jag tycker att det var väldigt tydligt vad som var målet. Samtidigt vet vi att det är jättesvårt att nå det här målet, eftersom de andra länderna runt Östersjön har en helt annan syn på frågan och tydligen en helt annan syn på hur Östersjön och dess fiskbestånd mår. Därför finns det ett jättejobb att göra. Tack vare att Peter Kullgren satt kvar vid bordet fick vi ändå ned kvoterna rejält jämfört med vad vi hade fått om vi lämnat bordet.

Det, herr talman, vill jag hävda är att ta ansvaret och bära ansvaret. Även om man inte får det resultat man önskar har man lyckats komma en bit på vägen. Det är bättre än ökade kvoter.

Anf. 18 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Jag tackar för ledamotens svar, som dock nästan enbart kretsade kring det här med kvoter. Jag hade ju en rad andra frågor kopplat till att åstadkomma verkliga förbättringar för att rädda Östersjön på riktigt. Flera inlägg i debatten i dag pekar på att det här är en inriktningsproposition. Vi behöver skarpa beslut.

I klimat- och miljöpolitiken har vi en styrmedelsutredning som ska komma med förslag som inte kommer att kunna genomföras förrän tidigast inför nästa mandatperiod. Kommer vi att se detsamma när det gäller Östersjön, eller kommer den här regeringen att ta ansvaret och leverera produkter till riksdagen som faktiskt betyder någonting på riktigt? Det får ledamoten gärna utveckla.

Anf. 19 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Joakim Järrebring för frågorna.

Precis som ledamoten Joanna Lewerentz var inne på är det här en inriktningsproposition som pekar ut vägen. Samtidigt finns det ett antal bedömningar på områden där regeringen kan gå fram utan att ens behöva invänta riksdagens beslut. Det handlar till exempel om hur man agerar med regleringsbrev gentemot Havs- och vattenmyndigheten. Statsrådet Kullgren har i regleringsbrev till myndigheten varit väldigt tydlig med att man får använda samtliga verktyg i verktygslådan. En tydligare och bättre beskrivning av hur en myndighet ska kunna agera går det inte att ge; då kommer det en KU-anmälan som ett brev på posten, för då är det helt plötsligt ministerstyret. Men när man säger att samtliga verktyg i verktygslådan får användas är det väl jättetydligt vad man vill.

Joakim Järrebring efterlyser skarpa beslut och tycker att sådana saknas. I sin första replik använde han uttrycket ”springnota”. Då, herr talman, måste jag ställa mig en fråga. Vi i Miljömålsberedningen lämnade vårt förslag i slutet av december 2020. Efter det satt Joakim Järrebrings regering kvar i nästan två år till. Om man anser att frågan är så viktig, varför kom det då inte propositioner med skarpa beslut från Joakim Järrebrings regering? Man hade ändå nästan två år på sig.

Anf. 20 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar Kjell-Arne Ottosson för anförandet. Vi satt båda i Miljömålsberedningen och är gravt insyltade i detta. Det var roligt att han beskrev omslaget. Vi behöver visa hur det ser ut under havet. Ofta pratar vi om Östersjön, men vi har ju faktiskt väldigt mycket mer hav än så i svenska vatten. Västkusten försvinner ofta bort i debatten.

Jag vill fråga Kjell-Arne Ottosson, som var ledamot i utredningen och vars parti nu sitter i regeringsställning, varför man valde att inte gå fram med det förslag till havsmiljölag som fanns för att få det systematiska arbetet på plats. Vi hade många och långa diskussioner om det här, och vi var från alla sidor många som var skeptiska till om det skulle fungera. Vi såg dock havets och havsfrågornas vikt.

Prot. 2024/25:33
20 november

*Ett levande hav –
ökat skydd, minskad
övergödning och
ett hållbart fiske*

Hav och klimat är två sidor av samma mynt. Det tror jag till och med att vi skriver i vår utredning. Ekosystemansatsen och klimatet var de två bärande delarna som allting vilade på. För att få ihop det här och få en politik som håller för framtiden behövde vi ha den här bryggan med uppföljningar i havsmiljölagen. Det skulle framgå att man skulle lämna en havsmiljöpolitisk proposition vart fjärde år. Man skulle ha ett slags rådgivande funktion och utvärderingar för att få det här på rull.

Jag tror att det nästan blev rekord i antal remissinstanser. På sidorna 78 och 79 i propositionen är det två tätskrivna sidor, och nästan ingen är emot. Alla är för. När det är så utrett och när vi har så otroligt många remissinstanser, varför valde regeringen ändå att inte gå vidare med detta?

Anf. 21 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Emma Nohrén för frågan, liksom för de dryga två åren i Miljömålsberedningen. Som jag sa i mitt huvudanförande var det för mig som landkrabba från Värmland en otroligt lärorik tid, inte minst genom all den kunskap som Emma Nohrén kunde bidra med som ordförande i Miljömålsberedningen.

Vi hade, precis som Emma Nohrén beskriver, väldigt långa diskussioner om havsmiljölag eller inte. Det var kanske den fråga som vi knådade absolut mest. Jag hade en plan att hinna titta igenom de särskilda yttrandena när jag åkte hemifrån i måndags. Tyvärr hann jag inte det. Jag kommer inte ihåg om det var full enighet. Jag vill minnas att det var något parti som inte stod bakom en havsmiljölag i någon reservation eller ett särskilt yttrande, men jag tar inte gift på den uppgiften.

Oavsett det har regeringen gjort en genomgång av remissvaren. Jag har inte läst alla remissvaren själv – det erkänns direkt. Men det har regeringens medarbetare gjort. Där säger man att utifrån remissinstanserna upplever man inte att det fanns det stora gedigna stöd som Emma Nohrén pekar på i sin replik. Stödet för att införa en ny havsmiljölag fanns inte i den grad som gjorde att det skulle vara relevant. Därför ser regeringen i stället ett större värde i att använda de befintliga verktyg vi redan har.

Sedan är det precis som Emma Nohrén säger i sin replik. Det är berett på så sätt att vi i Miljömålsberedningen har berett det. Sedan vet inte jag hur mycket som eventuellt skulle behöva beredas eller förändras för att man ska få en större acceptans för en havsmiljölag. Det är kanske dit vi kommer – det vet jag inte. Men som läget är nu väljer regeringen att inte gå fram med det.

Anf. 22 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Tack, Kjell-Arne Ottosson, för ett bra och uppriktigt svar! Jag har heller inte läst vad alla remissinstanser skrivit. Det som var glädjande var att många som var tillfrågade och många som inte var tillfrågade ändå svarade. De såg att det var viktigt. I de svar från stora remissinstanser som jag har läst har jag inte sett någon motsättning mot detta, utan man såg snarare att det skulle vara en bra brygga.

Det fanns ett särskilt yttrande – jag tror att det var från Sverigedemokraterna – där man sa att man inte såg någon mening med detta. Men det fanns ingen reservation mot förslaget. I övrigt var partierna med.

Herr talman! Förra mandatperioden satt jag inte i regeringen, men jag ledde Miljömålsberedningen. Jag satt också i regionkommittén, som är en

EU-body av något slag. Där hade jag möjlighet att ta vidare förslagen på en europeisk nivå och lägga fram ett betänkande där bland annat havsmiljölagen var med och som fick enighet bland alla, från Irland till öststaterna.

Jag var också inbjuden till kommissionen ett flertal gånger för att diskutera just en havsmiljölag. Jag ser att det finns ett stort intresse därifrån. Det diskuteras även nu. Det vore tråkigt om den svenska idén med havsmiljölag inte blir verklighet i Sverige först utan hamnar på EU-nivå först. Jag tror att det är där vi kommer att hamna. Man ser att det kommer att vara där.

Jag hade hoppats att man hade gått vidare med förslaget. Jag tycker att det är tråkigt att man inte gör det. Nu när ni har inriktningspropositionen, hur ska ni se till att det kommer att bli en uppföljning så att det inte bara blir en produkt? Hur kommer arbetet att följas upp när ni inte får med det i propositionen?

Anf. 23 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack, Emma Nohrén, för frågan!

Som jag uppfattat det är det precis som tidigare talare nämnt från repliktalarstolen. Detta är inriktningen. Sedan kommer det att komma flera propositioner med skarpa beslut där det krävs.

Man börjar med bedömningarna eftersom det ändå är relativt lågt hängande frukter. Det är saker där regeringen kan gå fram för egen maskin och inte behöver ta det genom hela maskineriet via riksdagen, utan där har regeringen mandatet.

Man har till exempel gått vidare gentemot EU vad gäller trålgränsen för att man ska ta frågor i rätt ordning. Det är en sak som inte minst Emma Nohrén efterfrågar i en reservation. Där har man nu gått vidare till EU för att börja i rätt ordning, eftersom kompetensen ligger där. Det är i EU vi förhandlar kvoter och så vidare för att sedan kunna gå ned.

Samtidigt pekar man på att inom fyramilsgränsen har Sverige egen rådhed. Där kan vi agera redan nu. Vi behöver ingen hjälp från EU. Där kan man direkt gå på. Regeringen visar ändå i propositionen, även om man inte har skarpa yrkanden där, på vad man gör för att komma vidare. Samtidigt pekar man även på att man utöver detta kommer att komma med ytterligare förslag.

Jag är inte lika bekymrad som ledamoten Emma Nohrén är inför detta. Jag ser med tillförsikt fram emot det vidare arbetet med hur vi ska få ett renare hav, ett friskare hav och ett bättre hav för oss alla.

Anf. 24 JOAKIM JÄRREBRING (S):

Herr talman! Vi står inför en allvarlig kris i våra hav och då särskilt i Östersjön, där flera fiskbestånd är på väg att kollapsa. Det är en verklighet som inte kan ignoreras. Torsken har i stort sett försvunnit från Östersjön, och nu ser vi att även sillen och strömmingen riskerar att gå samma väg.

Regeringen har valt att lägga fram en proposition om havsmiljön. Men det som slår mig och många andra – och det har vi redan hört i replikskiften här – är att förslagen saknar den skarpa och de konkreta åtgärder som krävs för att möta den akuta situationen. I stället ska de skarpa besluten och förslagen komma senare vid något annat tillfälle någon annan gång.

Fiskbeståndens situation är allvarlig. Vi ser redan konsekvenserna i form av obalanserade ekosystem, övergödning och algbloomingar, vilket

inte bara påverkar naturen utan även människors livskvalitet. När badstränder tvingas stänga på grund av hälsorisker och när det småskaliga kustfisket hotas av att slås ut borde det självklart vara läge att agera kraftfullt.

Men vad möts vi av i regeringens proposition? Det är otydliga formuleringar som att åtgärder ”bör övervägas” och att skyddet ”kan utökas”. Jag menar att det inte räcker med att överväga och diskutera. Det krävs handling.

Regeringen talar om att flytta ut trälgränsen för att skydda sill- och strömmingsbestånden, något som är välkommet och som forskare länge har rekommenderat. Det är en fråga som vi socialdemokrater har drivit länge. Men vi ser inga konkreta beslut i den här propositionen. Regeringen använder, som jag sa, vaga uttryck och antyder att det är saker på gång. Man ska förhandla med andra länder.

Det är uppenbart att starkt ledarskap behövs för att driva dessa viktiga åtgärder framåt. Varför agerar inte regeringen med samma tydlighet som den uttryckte under presskonferensen när den lade fram sina förslag?

Samtidigt ser vi att regeringens nedskärningar på viktiga myndigheter som Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket har lett till att personal har behövt sägas upp. Hur ska man kunna genomföra nödvändig övervakning och de åtgärder som krävs för att förbättra havsmiljön när myndigheterna som har ansvaret för detta får sina resurser kraftigt reducerade?

Här ser vi tydligt ett stort glapp mellan regeringens retorik och dess handling. Om regeringen verkligen menade allvar med att rädda våra hav skulle den säkerställa att det finns både finansiering och personal för att genomföra de beslut som krävs.

En annan viktig fråga är övergödningen. Det har varit ett stort problem under lång tid. Vi ser att övergödningen inte bara påverkar havets ekosystem negativt utan även bidrar till klimatförändringarna. Trots detta saknar regeringens proposition konkreta och tidssatta etappmål för att bekämpa övergödningen.

Forskarna är tydliga. Det krävs åtgärder nu för att minska näringstillförseln av fosfor och kväve från land till hav. Men i stället för skarpa åtgärder får vi vaga ambitioner och inga tydliga tidsramar. Hur kan vi förvänta oss att målen ska uppnås när det saknas den styrning som är helt nödvändig?

Sverige har en lång tradition av att vara ett föregångsland när det gäller miljöfrågor. Hur kan vi som nation med stolthet kalla oss ett föregångsland i miljöfrågor om vi tillåter vårt fiskbestånd att kollapsa utan att agera i tid? Det vi ser nu är en regering som saknar modet att driva igenom de åtgärder som behövs.

En återhämtningspaus för det storskaliga industrifisket i Östersjön, tydligare lagstiftning om trålning samt skarpa förbud mot bottentrålning i skyddade områden – allt detta är förslag som forskningen stöder och som vi socialdemokrater driver.

Herr talman! Sverige står inför en betydande uppgift: att uppnå våra åtaganden inom ramen för konventionen för biologisk mångfald. Dessa åtaganden kräver inte bara engagemang utan också tydliga mål och konkreta åtgärder. Det handlar om att stärka den biologiska mångfalden i våra

marina miljöer – ett arbete som inte bara gynnar naturen utan också fisket, vår klimatanpassningsförmåga och motståndskraften mot invasiva arter.

Vi socialdemokrater välkomnar regeringens skrivningar om att Sverige ska utöka och förstärka skyddet av marina områden. Det är positivt att regeringen lyfter behovet av att nå den internationella målsättningen om 30 procent skyddade marina områden, varav en tredjedel strikt skyddade, till år 2030.

Men, herr talman, formuleringarna att ”utöka och förstärka skyddet” för att ”bidra till” målsättningen är otillräckliga. De lämnar utrymme för tveksamhet kring Sveriges egen roll och ansvar i detta avgörande arbete. Vi menar att Sverige inte bara ska bidra utan också fortsätta att ha på sig ledartröjan.

Det kräver en nationell målsättning som är lika ambitiös som den internationella. Därför anser vi att Sverige bör fastställa etappmål som tydligt anger att minst 30 procent av vårt territorialvatten och vår ekonomiska zon ska vara skyddade till år 2030, varav minst 10 procent strikt skyddade.

Vi måste också betona vikten av kvalitet i det marina skyddet. I dag tillåts aktiviteter som stör ekosystemen, som omfattande fiske, i flera av våra så kallade skyddade områden. Detta är inte hållbart. Skydd måste innebära just detta – skydd. Därför måste minst 10 procent av våra marina områden ges strikt skydd, där mänsklig påverkan helt undviks.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 36 om mål för marint områdesskydd.

Jag vill också säga något om möjligheterna med den tekniska utvecklingen. Digitalisering och ny teknik erbjuder en enorm potential för att exempelvis övervaka fisket och stärka hållbarheten på ett kostnadseffektivt sätt. Med hjälp av moderna övervakningssystem och AI-teknik kan vi säkerställa att regler för hållbart fiske efterlevs och samtidigt stötta de småskaliga fiskare som verkar inom hållbarhetens ramar.

Men även här saknar vi tydliga satsningar från regeringens sida. Varför inte utnyttja den innovation och teknik som finns tillgänglig för att möta de utmaningar vi står inför?

Herr talman! Avslutningsvis vill jag återkomma till frågan om finansiering. Det är djupt oroväckande att regeringens proposition inte innehåller några konkreta förslag på hur man ska säkerställa den finansiering som krävs för att genomföra de åtgärder som behövs.

Vi står inför stora utmaningar, och det kommer att krävas stora resurser för att återställa våra hav och rädda våra fiskbestånd. Att skära ned på myndigheternas budgetar i detta läge är inte bara kortsiktigt; jag menar också att det är farligt.

Vi socialdemokrater står fast vid att det krävs konkreta åtgärder, tydliga mål och en stabil finansiering för att rädda våra hav och skydda våra ekosystem. Om regeringen fortsätter att tveka riskerar vi att våra hav förvandlas till en stilla spegel av förlorat liv och förlorade möjligheter. Nu behöver vi ett ledarskap för att skydda både ekosystemen och de generationer som ska komma efter oss.

(Applåder)

I detta anförande instämde Sofia Skönnbrink och Anna-Caren Säterberg (båda S).

Prot. 2024/25:33
20 november

*Ett levande hav –
ökat skydd, minskad
övergödning och
ett hållbart fiske*

Anf. 25 JOANNA LEWERENTZ (M) replik:

Herr talman! Om man tycker att två år för att driva de här frågorna är länge har väl Socialdemokraterna gjort det länge, då. Den sittande regeringen går nu in på år två av mandatperioden och lägger fram en omfattande proposition gällande havsmiljöarbetet, något som ledamoten Nohrén tidigare sa har varit efterlängtat länge. Ja, sedan 2009 – sedan dess har faktiskt Socialdemokraterna haft makten under några år.

Många av åtgärderna i propositionen är hämtade från utredningarna *Havet och människan* och *Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning*, som var klara under 2020.

Läget för Östersjön är dåligt, och det börjar bli akut. S-regeringen hade efter det att utredningarna var klara god tid på sig att komma fram med konkreta förslag. I dag påstår man att regeringen inte gör tillräckligt. Men hur kommer det sig att Socialdemokraterna inte själva har gjort någonting för att förbättra situationen i Östersjön trots att man har haft två gedigna utredningar i ryggen och gott om tid på sig att göra något av dem?

Anf. 26 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Återigen står vi här, och diskussionen handlar inte om den nuvarande regeringens ansvar för politiska frågor. Återigen hör vi: Ja, men ni då? Det är ett ständigt återkommande mantra från regeringspartiernas företrädare.

Jag vill påminna dem som lyssnar på debatten om att vi har 16 år av högermajoritet i Sveriges riksdag. Oavsett vem som har suttit i regeringsställning ska förslag gå igenom kammaren, där det har funnits en högermajoritet.

Till det ska vi lägga en pandemi, med otroliga svårigheter för både svenska folket och svenska företag att klara sin egen försörjning och se till att verksamheten rullar på. Som ledamoten säkert vet binder man i regeringsställning upp resurser för olika typer av utredningar och förslag som man har tänkt genomföra. När man ställs inför en situation som ingen hade kunnat förutse lamslås en del av det arbete som man hade tänkt genomföra, och man behöver i stället hantera akuta åtgärder. Jag vet inte hur många extra budgetar som den här kammaren och regeringen var tvungna att hantera under pandemin.

Det är klart att vi inte är nöjda, utan vi hade velat göra mer. Men det är inte det som är frågan. Frågan här och nu är varför regeringen kommer med en proposition utan skarpa åtgärder. Vad väntar man på?
(Applåder)

Anf. 27 JOANNA LEWERENTZ (M) replik:

Herr talman! Precis som ledamoten Järrebring kan hävda att regeringen nu vilseleder väljare angående satsningar kan man säga detsamma om den tidigare socialdemokratiska regeringens vilja att göra någonting när man själv hade chansen.

Vi tar till de medel vi kan för att ge Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utföra de åtgärder som krävs för att skydda marina områden och fiskbestånd. Det hade ni också kunnat göra, oavsett vilken budget som gällde.

Det kommer en proposition om förbud mot bottentrålning. Saker händer alltså, och flera av de åtgärder som ligger på bordet eller är på gång att

bli konkreta förslag, till exempel den om utflyttad trälgräns och den om förvaltning av säl och skarv, kommer från utskottsinitiativ och motioner från den förra oppositionen. Att den dåvarande oppositionen, varav flera partier nu sitter i regeringen, pressade er regering till handling har varit avgörande för att få saker att hända.

Att man nu själv i opposition vill göra en massa saker kan tyckas märkligt, särskilt när delar av det man själv nu vill göra är saker som andra partier själva har drivit. Och varför agerade man inte nämnvärt för att skydda sill- och strömmingsbestånden i kvotförhandlingarna när man själv hade chansen?

Frågan kvarstår: Varför gjorde den tidigare socialdemokratiska regeringen inte mer för Östersjön när man själv hade chansen?

Anf. 28 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Det är inte utan att jag ser en bild framför mig av ett regeringssamarbete som bygger på stöd från ett parti som i bästa fall kan beskrivas som klimatskeptiskt och som har väldigt lite fokus på både miljö- och klimatfrågor. Det som kommer ut från den regeringen handlar mest om målsättningar. Det är inte skarpa förslag. Det finns nämligen inte stöd i det nuvarande regeringssamarbetet för skarpa förslag. De får komma senare.

Jag hoppas att jag har fel. Jag hoppas verkligen att det kommer flera propositioner i närtid med skarpa förslag. Situationen är nämligen allvarlig. Men jag börjar tröttna på att, när vi försöker få rediga svar från regeringens företrädare, hela tiden få höra: Ja, men ni då! Det är ju att spela bort korten. Det är situationen här och nu vi behöver diskutera. Det är åtgärder här och nu vi behöver fatta beslut om.
(Applåder)

Anf. 29 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Joakim Järrebring för anförandet. Jag noterar att det började med drygt fyra minuters skäll. Sedan kom det lite om vad S vill men ändå utspätt med en hel del skäll mot regeringen. Det är väl lite grann oppositionens privilegium att få stå och skälla. Man kan fäktas ganska vilt utan att behöva ta ansvar för det senare. Dock är det ett ganska högt tonläge i havs- och fiskefrågor.

Joakim Järrebring var inne på Socialdemokraternas ambition, och den betvivlas inte. På den direkta fråga som Joanna Lewerentz ställde om varför det inte kom leverans kring *Havet och människan* tidigare, när Joakim Järrebring satt i regering, kom bland annat pandemin upp som ett argument för detta. Jag satt i MJU även förra mandatperioden, när vi tyvärr drabbades av pandemin. Vårt arbete inom MJU:s fögderi fortgick som vanligt, förutom att vi hade möten på distans. Vi behandlade betänkanden och körde på precis som om ingenting hade hänt, eftersom den största delen av pandemins härjningar inte berörde oss. Ändå säger Joakim Järrebring, som jag uppfattar det i alla fall, att pandemin var en bidragande orsak till att man inte kom vidare. För mig låter det ändå lite märkligt, med tanke på hur vi jobbar i miljö- och jordbruksutskottet.

Det är intressant: Man hade två år på sig att komma med någonting i en fråga där man verkligen vill väl – jag betvivlar som sagt inte det; det har framgått att man vill väl. Ändå kom det ingen leverans från regeringen.

*Ett levande hav –
ökat skydd, minskad
övergödning och
ett hållbart fiske*

Vad var det som gjorde att man inte kom längre med *Havet och människan* under tidigare mandatperiod?

Anf. 30 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag skällde. Detta är allvarliga frågor, och det finns en djup besvikelse över att vi bara får vackra ord från regeringen. Det som behövs är ju åtgärder här och nu. Det har jag varit inne på i vartenda replikskifte. Det är inte så att vi är jättemissnöjda med ambitionerna eller har några avgörande skillnader i synen på hur allvarligt läget är. Vi är högst överens om vad som behöver göras. Problemet är att den här regeringen inte levererar. Det är det som gör att jag står i talarstolen och är besviken och upprörd. Ta det inte som skäll! Det är ett tydligt bevis på hur viktig vi socialdemokrater tycker att frågan är.

Jag skulle vilja höra om Kjell-Arne Ottosson har några besked att ge. När kommer de skarpa förslagen? Kommer de under den här mandatperioden, eller blir det ytterligare en springnota till nästa regering?

Anf. 31 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack för frågan, Joakim Järrebring!

Precis som jag sagt, både i mitt anförande från talarstolen och tidigare när jag stod i repliktalarstolen, levereras delar redan nu eftersom det är saker som regeringen kan göra på eget mandat. Sedan kommer det att komma ytterligare propositioner på den här sidan valet där man ska gå vidare i dessa för vår havsmiljö så viktiga frågor. Därom råder det ingen tvekan.

Joakim Järrebring talar sig väldigt varm i fiskefrågan, både för egen del och för Socialdemokraternas del, och efterlyser att vi ska agera här och nu. Men varför agerade man inte 2021? Varför agerade man inte 2022? Då satt man själv vid rodret och hade alla möjligheter att agera. Om frågan är så viktig för Socialdemokraterna som man pekar på, varför tog inte S initiativ när man själv satt i regering?

Det fanns ett färdigberett underlag, två tjocka volymer från Miljövårdsberedningen om 700–800 sidor vardera – ett rejält underlag att kunna gå vidare med. Ändå valde regeringen, av någon anledning som vi inte fått svar om än, att inte gå vidare med frågorna.

Min fråga kvarstår: Varför gick inte regeringen vidare med frågorna där och då? De var lika viktiga där och då som de är här och nu. Det är därför vi levererar.

(Applåder)

Anf. 32 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Jag ska vara helt ärlig: Jag satt förra mandatperioden min första mandatperiod som ledamot i civilutskottet, inte i regeringen. Hur regeringen lade upp arbetet och varför man lade fram vissa förslag och inte andra kan jag inte svara på.

Jag har dock gett ett antal exempel på sådant som jag är övertygad om låg till grund för att vi inte hann med all den politik som vi ville under förra mandatperioden. Ett sådant skäl var pandemin, som knöt upp stora resurser i Regeringskansliet. Även om miljö- och jordbruksutskottet inte kände sig påverkat under förra mandatperioden var regeringen kraftigt uppbunden av att hantera pandemin.

Det är också ett faktum att vi har haft en högermajoritet i denna kammar i 16 år. Det har gjort att många av de förslag som vi socialdemokrater velat genomföra inte har gått att genomföra. Det är en politisk realitet.

Jag är fortfarande fundersam över hur regeringen resonerar i dessa frågor. Jag har fått löften, uppfattar jag det som, om att det kommer skarpa förslag under den här mandatperioden. Jag ser fram emot dem.

Det finns dock en annan fråga där jag tycker att regeringen och regeringsföreträdarna väldigt ofta duckar, och det är finansieringen. Man har gjort drakoniska neddragningar på klimat- och miljöbudgetarna, och man har satt hela Myndighetssverige på dessa områden på svältkur. Hur ska regeringen kunna driva sina myndigheter åt rätt håll om dessa inte har de ekonomiska förutsättningarna och de ekonomiska och mänskliga resurserna att kunna genomföra det regeringen vill? Det får vi fortsätta att diskutera i kommande debatter under resten av denna mandatperiod – det är jag övertygad om.
(Applåder)

Anf. 33 ELIN NILSSON (L):

Herr talman! Nu agerar vi för att rädda Östersjön. Nu stakar vi ut riktningen för en ny havsmiljöpolitik.

Det vi debatterar här i dag är förslag för en samlad havsmiljöpolitik som tar hänsyn till hela ekosystemet. Kanske extra viktigt att nämna i sammanhanget är förslagen om utflyttad trålgräns, skydd av marina områden och samordnade åtgärder mot övergödning. Det ligger även nära till hands att nämna arbetet som pågår för utökade möjligheter för jakt på säl och skarv.

Vi är alla smärtsamt medvetna om att fiskbestånden i Östersjön är i mycket dåligt skick. Torskbestånden är redan förstörda. För fem år sedan infördes fiskestopp på torsk i östra Östersjön efter att beståndet kollapsat. Torsken i västra Östersjön kraschade flera år tidigare och visar inga tecken på återhämtning.

Det finns studier som indikerar att beståndskollapsen hade kunnat undvikas om rätt åtgärder hade vidtagits i tid. Det står klart att vi måste agera snabbare och mer proaktivt för att förhindra att samma katastrof drabbar bestånden av strömming och sill. Därför agerar vi nu för en utflyttad trålgräns, just för att skydda strömmingen. Det är en fråga som har diskuterats under mycket lång tid.

För vissa fiskbestånd längs våra kuster är tillståndet kritiskt. Det drabbar särskilt småskaliga fiskare som fiskar hållbart och kustnära för humankonsumtion.

Nu tar vi krafttag för att flytta ut trålgränsen längs hela Östersjökusten, inklusive Öland och Gotland, för att skydda strömmingen vid kusten där de leker. Det kommer att ske i samråd med bland annat kommissionen och berörda medlemsstater. Syftet är som sagt att skydda ansamlingar av sill och strömming i samband med förökning. Storskaligt trålfiske riktat mot de ansamlingarna innebär risk för överutnyttjande, och det tär på fiskbestånden.

Det kustnära fisket som fiskar med nät omfattas inte av förbudet. De kommer att kunna fortsätta, förhoppningsvis med större framgång när det storskaliga fisket hålls borta från kusterna.

Ytterst handlar det vi debatterar här i dag om att införa en ansvarstagande politik för att bevara strömmingens funktion i Östersjöns ekosystem. Vi gör det för att Östersjön ska kunna fortsätta vara livskraftigt och friskt även i framtiden och på så vis ge oss mer fisk.

Herr talman! Sverige ska självklart bidra till att nå målsättningarna om 30 procents skydd av havet. Och av de 30 procenten ska 10 procent vara strikt skyddat. Det gör vi för att leva upp till Sveriges internationella åtaganden. Det är ett mycket viktigt verktyg för att säkerställa biologisk mångfald och havets förmåga att leverera livsviktiga ekosystemtjänster.

Östersjön mår som det gör till stor del på grund av mänsklig aktivitet. Det är inte bara fiske utan även föroreningar, sjöfart och klimatförändringar. Havsmiljön utsätts för stora förändringar som ur ett ekologiskt perspektiv sker alltför snabbt för att ekosystemen ska kunna anpassa sig.

Den biologiska mångfalden i havet är hotad. Havet riskerar att bli en död, blöt öken. För att motverka det är de marina skyddade områdena viktiga. Där fredas naturen från störningar. Dessa områden, alltså marina nationalparker, naturreservat och Natura 2000-områden, behöver utökas och stärkas. Just därför föreslås nu ett förbud mot bottentrålning i dessa områden. Det är i enlighet med förslag i betänkandet som heter just *Förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden*.

Herr talman! Jag tänker nu uppehålla mig vid den kanske största frågan för miljön när det gäller Östersjön: övergödningen.

Över 20 procent av Östersjöns botten är syrefri. Bottendöden har spridit sig. Vi har hört från talarstolen att bottendöden tidigare motsvarade en yta av Danmarks storlek. Nu nämns Island i sammanhanget. Situationen är verkligen inte bra. Bottendöden innebär i praktiken att det finns en öken under vattenytan. En kraftigt bidragande orsak är den långvariga övergödningen.

Gamla synder som fortfarande pågår, om än inte i lika stor skala som tidigare, är ett problem som vi måste hantera och agera för att få slut på. Här har alla länder runt vårt älskade innanhav ett ansvar. Vi behöver samarbeta mer för att minska belastningen på havet.

Tillförseln av kväve och fosfor till våra vatten som leder till övergödning måste bromsas, bland annat genom recirkulering. För att vi ska klara av att få bukt med detta – vi har inget alternativ; det finns ingen annan väg framåt – måste myndigheter och relevanta aktörer längs respektive avrinningsområde i vårt land samverka bättre.

Med den här havspropositionen tar vi nu ett helhetsgrepp med en lång rad åtgärder för att komma till rätta med just övergödningen. Vi pekar med hela handen mot berörda myndigheter med budskapet att samverkan inom detta område måste förbättras. Inte allt handlar om ökad finansiering. Här handlar det till stor del om bättre samverkan.

Herr talman! I den här kammaren i dag är vi rörande överens om att vi måste vara varsamma med vårt hav. Försiktighetsansatsen måste råda. Syftet med denna proposition är att förvaltningen av havet i större utsträckning ska ske ur ett ekosystemperspektiv. Vi måste i högre grad ta ansvar för vårt hav som helhet.

Sverige har en av Europas längsta kuster, och vi svenskar bor i stor utsträckning längs kusterna. Vi har en stark tradition av sjöfart och båtliv. Många näringar är kopplade till en attraktiv och levande kust- och havs-

miljö. Havet är otroligt värdefullt för oss som lever här, både ur ett kulturellt och ur ett mänskligt perspektiv men också ekonomiskt.

Miljöproblemen i haven måste hanteras tillsammans med andra frågor med en integrerad politik som tar hänsyn till helhetsbilden. Det är det som dagens debatt handlar om. Vårt levande hav är ett värdefullt hav.

I detta sammanhang, när vi talar om en ekosystembaserad havsförvaltning, vill jag även nämna behovet av utökade möjligheter för jakt på säl och skarv. Förvaltningen av predatorer som just säl och skarv är en viktig del i den ekosystembaserade havsförvaltningen. Vi driver på för utökade möjligheter för jakt på skarv, för att skadeverkningar av skarv ska minska.

Det är verkligen inte svårt att se hur skarvpopulationerna påverkar havsmiljön och kusterna. Att vi nu vidtar åtgärder i fråga om skarv och säl är efterfrågat, efterlängtat och helt nödvändigt för ett välmående Östersjön. Jag ser fram emot att se resultatet av de åtgärder som nu vidtas.

Herr talman! Avslutningsvis: Regeringen har samtidigt med denna havsmiljöproposition beslutat om nya etappmål med inriktning på havsområdet. Det är också viktigt.

Med den här propositionen lägger vi fram en samlad havsmiljöpolitik som tar hänsyn till hela ekosystemet. Liberalerna har under lång tid kämpat för en mer hållbar förvaltning av Östersjön. Att regeringen nu går fram med havsmiljöpropositionen är en stor liberal seger. Men det är framför allt en seger för Östersjön.

Med det vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på alla reservationer.
(Applåder)

Anf. 34 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Tack, Elin Nilsson, för anförandet!

Jag vill ställa en fråga om trålgränsen, som har nämnts av flera företrädare för regeringspartierna. Det var en av de stora rubrikerna på presskonferensen. Klimat- och miljöministern Romina Pourmokhtari, som tillhör Elin Nilssons parti, sa: Därutöver har regeringen bestämt att trålgränsen ska flyttas ut 12 nautiska mil från Skanör till Haparanda inklusive Öland och Gotland, det vill säga ett trålförbud i hela det svenska sjöterritoriet i Östersjön, på permanent basis. Det fanns med på flera bilder. Det upprepades också av statsministern.

Nästan det sista man sa på hela presskonferensen var att regeringen hade bestämt att flytta ut trålgränsen 12 nautiska mil. Det är jättebra. Problemet är att det inte finns med i propositionen. Vi har flera gånger redan varit inne på att det är en inriktningsproposition och att det inte finns några skarpa förslag, men det finns bedömningar.

I bedömningen står det: "Det bör tas fram permanenta regleringar avseende pelagiskt trålfiske inom hela området upp till 12 nautiska mil ... Det finns ett behov av att ta bort eller drastiskt minska de s.k. inflyttningsområdena innanför trålgränsen och ett behov av att inrätta områden."

Det finns inget skarpt förslag, herr talman. Det är en bedömning. Man säger att det "bör" tas fram, att man ska kolla på inskränkningar och så vidare.

Ni går nu ut hårt i frågan, och alla hejar på detta. Men när man börjar syna papperen ser det ut som att det kanske bara blir en tummetott. Kommer detta att bli av och på vilket sätt i så fall?

Prot. 2024/25:33
20 november

*Ett levande hav –
ökat skydd, minskad
övergödning och
ett hållbart fiske*

Anf. 35 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Jag tackar Emma Nohrén för frågan. Ja, det kommer att bli av. Vi kommer att flytta ut trålgränsen.

Vi har dock inte själva rådighet över hela Östersjön, så för att få till en utflyttning av trålgränsen kommer samråd att ske med kommissionen och andra berörda parter. Men vår absoluta ambition, som vi jobbar mycket hårt för, är att trålgränsen ska flyttas ut, och jag ser fram emot att det sker.

Anf. 36 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Betyder det här att regeringen har fått löften om att det här går att göra? Jag har läst miljöjuristen och professorn David Langlets senaste arbete. Han har utrett frågan och var också med som expert i utredningen. Han säger att man inte behöver göra det här. Regeringen kan redan göra mycket på egen hand utan att gå till EU.

Jag har inte sett att något sådant arbete har påbörjats. Det är fortfarande ett forskningsprojekt hos HaV, där man tittar på detta. När sätter regeringen spaden i marken? Så som ni uttalade er under pressträffen låter det som om det hände i går. Men tittar man på vad papperen och underlagen anger ser det ut att ligga långt borta i horisonten. När kan vi förvänta oss en utflyttad trålgräns?

Anf. 37 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan. Jag kan såklart inte ange ett exakt datum. Det finns en stor mängd ärenden som bereds i Regeringskansliet, men arbetet med att flytta ut trålgränsen pågår med full hastighet. Beslut kommer när det kommer, men det kommer.

Anf. 38 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Elin Nilsson för anförandet. Historiskt har Socialdemokraterna och Liberalerna haft stor samsyn i miljöfrågor, också på områden som hav och fiskbestånd. Nu sitter dessutom Liberalerna på ministerposten med ansvar för miljöfrågor. Trots det ser vi nu en tandlös proposition som saknar de konkreta åtgärder som krävs.

Min fråga till ledamoten är: Är det här en medveten strategi? Är det här det som är politiskt möjligt givet regeringspartiernas samarbete med Sverigedemokraterna? Eller är ni i Liberalerna nöjda med innehållet i propositionen? Är det här det politiskt önskvärda?

Anf. 39 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Järrebring för frågan. Ja, jag är nöjd med innehållet i propositionen. Jag är stolt över den inriktning för havsmiljöpolitiken som vi stakar ut nu i och med detta. Jag är också stolt över min liberala klimat- och miljöminister Romina Pourmokhtari som har drivit på hårt för att detta ska komma till stånd.

Detta är en inriktningsproposition och ska ses som ett första steg. Det stakar ut vägen för vart vi vill nå. Det är inte slutet på vad vi vill göra för Östersjön, utan det är början. Mer kommer.

Anf. 40 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Elin Nilsson för svaret. Utifrån betraktat känns det som att de liberala segrar på klimat- och miljöområdet som liberala företrädare gärna säger att de är stolta över att ha kunnat genomföra i regeringsställning ger väldigt lite resultat här och nu. Resultaten ska komma senare.

I ett tidigare replikskifte använde jag ordet springnota. Det är lite så det känns. Liberalernas framgångar i detta regeringssamarbete, med Sverigedemokraterna i riksdagen, leder till fina ord och fina utfästelser men väldigt lite resultat.

Med anledning av tidigare replikskiften vill jag också passa på att poängtera att det inte var så att Socialdemokraterna under tidigare regeringsinnehav inte har gjort någonting på området. Tvärtom gav vi HaV i uppdrag att flytta ut trälgränsen. Vi gav uppdrag om skarv. Vi utökade jakten på säl. Vi gav Jordbruksverket i uppdrag att se över hur man kan minska övergödningen genom att flytta gränsen för hur nära jordbruk får förekomma. Vi prioriterade arbetet för en giftfri miljö. Och inte minst har LOVA-pengarna varit väldigt viktiga för att minska övergödning. Jag vänder mig kraftfullt emot att vi inte skulle ha gjort någonting i regeringsställning.

Låt mig återgå till de liberala segrarna. Är Liberalerna verkligen nöjda med sina segrar?

Anf. 41 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Det blir en retorisk kullerbytta om man säger att man inte är nöjd med en seger. En seger är per definition något man är nöjd med. Vi är självklart nöjda med våra liberala segrar.

Jag vill återigen säga att den här havsmiljöpropositionen är viktig. Den är en stor seger framför allt för Östersjön men också för mig och mitt parti och många engagerade lokalpolitiker ute i landet. Det gäller inte minst här i Stockholms skärgård, där man länge har kämpat för Östersjön. De ser med glädje fram emot att propositionen nu röstas igenom.

Angående vem som har gjort vad och när tycker jag att det egentligen är ganska ointressant i den politiska diskursen att hålla på med ett blame game och påstå att ni ju inte gjorde det ena eller det andra. Det är förstås oppositionens roll.

När det gäller Östersjön bär vi väl alla ett ansvar för var vi befinner oss i dag, inte minst i fråga om övergödningen. Det är ett historiskt arv och ansvar. Här har vi under lång tid haft ett system som har orsakat de problem som finns i dag. Det har vi att hantera, och det gör vi nu. Vi gör det delvis i havsmiljöpropositionen. Vi vänder oss till berörda myndigheter och pekar med hela handen och säger: Nu måste ni börja samverka. Det duger inte längre att sitta på varsin kammare och titta i sitt eget lilla stuprör. Samverkan måste till, för nu måste vi få verkstad.

Anf. 42 VICTORIA TIBLOM (SD):

Herr talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till reservation 12.

Att vi alla värnar om ett levande hav kan nog samtliga instämma i. Vi vill skydda vårt hav. Vi vill minska övergödning. Vi vill ha ett hållbart fiske.

Vi sverigedemokrater välkomnar regeringens proposition om inriktningen för havsmiljöpolitiken. Den negativa trenden för tillståndet i våra hav måste brytas, och grundläggande i det arbetet är att skapa förutsättningar för att minska näringsläckaget. Tyvärr kommer mycket av den övergödning som hamnar i Östersjön från bland annat Polen, men vi måste arbeta för att minska näringsläckaget från Sverige. Jordbruket är i detta arbete en del av lösningen. Framsteg med minskad näringstillförsel har kunnat noteras under de senaste decennierna, ofta med frivilliga lösningar.

Men det är samtidigt angeläget att inte reglera jordbruket mer, då det i dag är en pressad bransch, och det är av yttersta vikt att den politik vi skapar och som förs på alla sätt skapar rätt förutsättningar för att öka den svenska försörjningsförmågan. Att detta är rätt väg att gå menar även LRF, Lantbrukarnas Riksförbund, som instämmer i förslaget i vår motion. Lantbrukarnas regelbörda ska inte ökas, utan vi ska tvärtom underlätta för våra svenska lantbruk. Det är också något som krävs om vi ska kunna öka vår livsmedelsförsörjning, vilket är avgörande för att vårt samhälle ska fungera.

Är det bara vi som tänker på lantbrukarna, kan vi undra då inget annat parti biföll vår motion.

Herr talman! För att gå vidare med arbetet med att förbättra havsmiljön är vi eniga med regeringen om att det är av yttersta vikt att Sverige fortsätter att verka internationellt för att reglera och begränsa tillförseln av farliga ämnen till havsmiljön, liksom att utöka och förstärka skyddet av marina områden. Vi måste säkerställa att den biologiska mångfalden bevaras.

Något annat som bekymrar oss är naturligtvis fiskekvoterna i Östersjön. Det är beklagligt att Sverige är helt isolerade i EU när det kommer till att vilja minska fisketrycket. Det är dock ändå positivt att Sverige lyckades förhindra att övriga östersjöländer drev igenom högre kvoter än vad som fanns i kommissionens förslag. Det var 26 länder mot Sverige – då är det svårt att få till sänkta fiskekvoter. Men hade vi inte deltagit i omröstningen hade övriga drivit igenom högre fiskekvoter.

Vi måste nu arbeta vidare med att övertyga andra länder och säkerställa bättre rådgivning från Ices. Vi har också förhoppningar om att förbudet mot sälprodukter ska hävas och att det ska bli lagligt att skjuta fler sälar och även att skjuta fler skarvar.

Herr talman! Visst är de gulliga att se på, sälarna i Östersjön. Men en enda säl äter i genomsnitt sju kilo fisk per dygn, och en skarv äter så mycket som ett kilo fisk per dygn. Det är inte bara de 1 100 yrkesfiskarna i Sverige som ska ställas till svars för utfiskningen utan också det ökade sälbeståndet, som har en stor del i detta.

Vi behöver naturligtvis också underlätta för de mindre yrkesfiskarna, så att de inte slås ut av de större fartygen. Men minskade möjligheter till fiske resulterar också i en lägre självförsörjningsgrad. Låt oss därför fortsätta arbeta för ett hållbart fiske i Östersjön.

(Applåder)

I detta anförande instämde Staffan Eklöf (SD).

Anf. 43 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Tack, Victoria Tiblom, för anförandet! Det jag reagerade mest på var beskrivningen av att Sverigedemokraternas utgångspunkt, som jag uppfattade detta, är att det svenska jordbruket inte ska vara med i den gröna omställningen. Det var vad jag hörde att ledamoten levererade från talarstolen.

Sedan återkommer jag till detta med att skydda sill och strömming. SD har ju tidigare talat om att flytta ut trälgränsen för att skydda sill och strömming. Men om det fanns allvar bakom orden, varför har ni då inte sett till att propositionen innehåller skarpa förslag på detta område? Är det kanske så att Sverigedemokraterna i miljöpolitiken är idel ord och ingen verkstad?

Det är också märkligt att det parti som verkar mest angeläget om att försvara dubbleringen av fiskekvoterna är Sverigedemokraterna. Det framstår som ganska märkligt, tycker jag. Sverigedemokraterna säger sig värna det småskaliga fisket, men hur tänker ni att kustfiskarna ska överleva när fiskbestånden riskerar att kollapsa?

Anf. 44 VICTORIA TIBLOM (SD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågorna! Det var många frågor, men jag börjar med argumenten när det gäller en havslag. En havslag binder ju upp politiken för framtida regeringar. Det försvårar att göra avvägningar gentemot andra värderingar, som ekonomi, försvar och förutsättningar att leva på landsbygden. Därför tycker vi att det är bättre med den här inriktningspropositionen.

Klimatlagen visade också på svårigheterna med att vägra de viktiga värdena. Den riskerade att binda regeringen till en hög reduktionsplikt trots den ambitionen, och den höll på att göra det omöjligt att leva i glesbygd.

Det handlar om en ideologisk skillnad mellan idealistisk och realistisk politik. Avsaknaden av en havslag hindrar inte en offensiv politik för havsmiljön, men det möjliggör en flexibilitet, och det är, som så mycket annat, väldigt viktigt.

Anf. 45 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Realism är kanske att inse att vi faktiskt har otroligt tuffa utmaningar framför oss vad gäller både klimat- och miljöpolitiken.

Jag tycker att det här replikskiftet tydliggör det som jag har försökt peka på i tidigare replikskiften, nämligen att det förslag vi nu debatterar nog inte är det som är det politiskt önskvärda ur regeringens synvinkel utan det som Sverigedemokraterna har gjort politiskt möjligt. Det är det här som är den liberala segern i de frågor som är kopplade till havsmiljön. Tack för det! Det var ett tydligt och välkommet besked i en fråga som jag har burit med mig under lång tid och försökt få svar på i kammaren under hela förmiddagen.

Jag återkommer till min frågeställning om detta med dubblerade kvoter. Sverigedemokraterna är väldigt snabba att försvara dubbleringen av kvoter. Vi har hört det i flera uttalanden både i denna och i tidigare debatter. Detta framstår som ganska märkligt när man samtidigt säger sig vilja värna det småskaliga fisket och också pekar på det hot som finns med fiskbestånd som riskerar att kollapsa. Hur kommer det sig att Sverigedemokraterna verkar vara så nöjda med en dubblering av kvoterna?

Anf. 46 VICTORIA TIBLOM (SD) replik:

Herr talman! Det är intressant att ledamoten flera gånger talar om en springnota från den nuvarande regeringen. Om det är någon som har tagit en springnota är det ju den tidigare regeringen. Aldrig någonsin har fiskekvoterna legat i paritet med Ices miniminivåer. Historiskt har de nivåer som den tidigare regeringen förhandlade fram ofta legat mer än dubbelt så högt som de miniminivåer som Ices rekommenderat. Därför är det förvånande med de antaganden och påståenden som ledamoten gör.

När det gäller satsningar på miljön kan jag nämna att Sverigedemokraterna tillsammans med de övriga i Tidösamarbetet har gjort många satsningar på miljön, inte minst på ask och alm, som är något som den tidigare regeringen aktivt röstade emot.

Anf. 47 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Herr talman! Jag är glad över att regeringen lägger fram en havsmiljöproposition och att det finns en bred enighet om att mycket behöver göras för att bryta den negativa trenden för haven som ekosystem. Det stora problemet med regeringens proposition är att den innehåller så få konkreta förslag – detta trots att sådana förslag finns att hämta både i Miljömålsberedningens betänkande *Havet och människan* och i Övergödningsutredningens betänkande.

Fungerande ekosystem är grunden för vår överlevnad och framtida välfärd. Sverige har som övergripande mål att våra havsområden ska uppnå ett gott miljötillstånd där resurserna nyttjas uthålligt. Flera av de svenska miljö kvalitetsmålen är viktiga redskap för att nå det övergripande målet, men inget av dem nåddes till 2020, vilket var ambitionen när de antogs.

Tillståndet i miljön är fortfarande långtifrån det som beskrivs i målen. Det är alltså tydligt att vi från politiskt håll behöver göra mycket mer än i dag. Mål kan lätt framstå som abstrakta, men i grund och botten handlar detta om så vardagsnära saker som att vi ska kunna bada i rent vatten och äta fisk fångad i hav och sjöar.

Miljömålsberedningen föreslog 2020 att det ska införas en havsmiljölag för att skapa förutsättningar för breda och uthålliga insatser både nationellt och globalt. En ekosystemansats ska vara utgångspunkt för varje regerings havsmiljöarbete, som även ska vila på vetenskaplig grund. Regeringen ska enligt förslaget varje mandatperiod ta fram en havsmiljöproposition med en beskrivning av planerade åtgärder för att uppnå miljömålet.

Vänsterpartiet stöder Miljömålsberedningens förslag, som ger förutsättningar för en kraftfullare havsmiljöpolitik. Det alternativa förslag som regeringen lägger fram i denna proposition om att förtydliga Havs- och vattenmyndighetens uppgifter är helt otillräckligt. Därför yrkar jag bifall till reservation 1.

Herr talman! Havet tar upp en fjärdedel av koldioxidutsläppen och lagrar en stor del av den värme som blir följd av våra utsläpp. Havet har därmed stor betydelse för klimatet. Men upptaget av värme och koldioxid innebär också en stor belastning för många havslevande arter och för havet som ekosystem. Ett friskt ekosystem kan fungera som en kolsänka medan ett skadat ekosystem i stället kan spä på klimatkrisen. Det behövs därför fler åtgärder för att stärka de marina ekosystemen.

För att skydda arter mot den pågående upphettningen behövs det överlevnadsplatser, så kallade klimatrefugier, som erbjuder ett passande lokalt

klimat och där arter kan finnas kvar trots att klimatet som helhet förändras. Vänsterpartiet ser att det behövs åtgärder för att främja skydd av klimatrefugier.

Herr talman! Övergödningen är ett av de mest akuta hoten mot havet. En effekt är algbloomingar som påverkar både badvattenkvaliteten och människors hälsa. Men övergödning skadar också den biologiska mångfalden genom att den leder till syrebrist som slår ut bottenlevande arter. Utbredningen av syrefattiga bottnar i Östersjön är nu ungefär lika stor som Island.

Nuvarande åtgärdsprogram är otillräckliga för att minska övergödningen. Det saknas fysiska åtgärder som förbättrar tillståndet. Tyvärr fattas det i regeringens proposition konkreta förslag för att förbättra situationen. Vi i Vänsterpartiet vill se ett gemensamt åtgärdsprogram i enlighet med miljömålen för vatten- och havsmiljöförvaltningen och den svenska strategiska planen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

Både i Övergödningsutredningen och Miljömålsberedningens betänkande *Havet och Människan* drar man slutsatsen att det behöver satsas mer på lokalt åtgärdsarbete. I dag upplever många markägare att de behöver stöd för att kunna söka de ekonomiska medel som finns tillgängliga för att genomföra åtgärder, som exempelvis anläggande eller återställning av våtmarker. Övergödningsutredningen förutser ett behov av lokala åtgärds-samordnare på omkring 80 personer i detta syfte. En förutsättning för att det lokala åtgärdsarbetet ska kunna stärkas är att regeringen ser till att det finns finansiering.

Jordbruket är i dag den främsta landbaserade orsaken till det läckage av näring som leder till övergödningen. Fosfor och kväve i gödsel som inte hanteras rätt är en betydande källa till övergödning. Stallgödsel måste så långt det är möjligt återföras till kretsloppet genom att den används för att odla grödor. Vänsterpartiet vill öka stödet till lantbrukare för att använda stallgödsel mer effektivt i växtodling och därmed minska behovet av att importera konstgödsel. Vi har föreslagit en sådan satsning i vår budget.

Herr talman! Under de senaste åren har kritiken mot de stora industri-trålarna varit skarp. Omkring 95 procent av Sveriges totala fångster tas upp av de 20 största båtarna, vars fångster går till produktion av djurfoder. För en långsiktigt hållbar förvaltning av fiskbestånden måste vi göra rätt prioriteringar. Vill vi ha ett storskaligt fiske med ett fåtal båtar, eller vill vi ha ett livskraftigt lokalt fiske som främjar levande kustsamhällen? Vill vi att den fiskeresurs vi gemensamt förfogar över ska gå till foder för fisk, kyckling och mink, eller vill vi att fisken ska gå till mänsklig konsumtion?

Småskaliga fiskare vittnar om svårigheter att få ihop tillräckligt stora fångster. Den trenden finns längs hela den svenska kusten. Fångsterna är i dag betydligt mindre än för 30–40 år sedan. I Kattegatt bedöms beståndet av torsk vara så litet att forskares råd är att inte fiska torsk. I Östersjön har EU sedan flera år ett beslut om akut torskfiskestopp. Också strömmingen hotas av kollaps.

Sverige äger inte ensamt frågan om fisket, men det är viktigt att regeringen inte använder EU-samarbetet som ett svepskäl för att inte agera. Vi har utrymme att själva anta nationella fiskeregler. Det är inte rimligt att några enskilda fartyg står för en stor andel av fisket medan flertalet får dela på en betydligt mindre del av beståndet. Livskraftiga bestånd och ett levande småskaligt fiske vore också gynnsamt för den nationella livsmedels-

Prot. 2024/25:33
20 november

*Ett levande hav –
ökat skydd, minskad
övergödning och
ett hållbart fiske*

beredskapen i händelse av kris. Mindre båtar som kan fiska både kustnära och på öppet hav gör att fisket enklare kan ställas om.

En utflytt av trålgränsen skulle stärka de kustnära områdena och ge en bredare skyddszon. Därför vill Vänsterpartiet att Sverige flyttar ut trålgränsen till 12 sjömil längs hela kusten.

Herr talman! Det behövs ett långsiktigt skydd av havens ekosystem. Skyddade områden är nödvändiga för att bevara biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Yrkesfiskare höjer själva rösten för fler skyddade områden som kan ge fisken möjlighet att växa och föröka sig. Skyddet av marina områden i Sverige är på många platser svagt och innebär fortsatt möjlighet till fiske och trålning. Till och med i nationalparker förekommer fiske.

Vänsterpartiet vill se ett nationellt etappmål om skydd av marina områden som omfattar minst 30 procent skyddad och minst 10 procent strikt skyddad areal till 2030.

Vi tycker också att det behöver införas ett generellt fiskeförbud i marina skyddade områden och att fiske bara ska tillåtas om det kan bedrivas utan att påverka bevarandevärden. Det skulle gynna fiskbestånden både i skyddade områden och i kringliggande områden. I förlängningen gynnar det också fiskenäringen.

Herr talman! En betydande del av den internationella fartygstrafiken går nära den svenska kusten och genom känsliga havsområden. Många fartyg har skrubbrar som renar rökgaser. Fartyg som har skrubbrar med öppna system tömmer tvättvattnet från reningen i havet. Det innebär att stora mängder förorenat vatten släpps ut direkt i havet. Regeringen har i år lagt fram en promemoria om förbud mot utsläpp från skrubbrar till vatten inom svenskt sjöterritorium, och jag hoppas att ett konkret förslag om förbud kommer till riksdagen så snart som möjligt. Men regeringen måste också verka för ett förbud på internationell nivå.

Den ökande trafiken och exploateringen i havet leder också till mer buller, som drabbar havslevande djur. Regeringen tar upp detta i propositionen, men återigen saknas konkreta åtgärder. Det behövs verktyg för att minska undervattensbullrets påverkan på ekosystemen. Därför anser vi att miljökvalitetsnormer ska tas fram.

Anf. 48 ANDERS KARLSSON (C):

Herr talman! Betänkandets rubrik är: *Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske*. Det är en bred palett som vi tar upp. Det är väldigt bra att vi har denna helhet, för det är så komplex verkligheten är.

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 21 under punkt 13 om en gemensam fiskepolitik.

EU:s fiskepolitik vilar på tre ben – det miljömässiga, det ekonomiska och det sociala. Det kan låta väldigt bra, men det kan också missleda i fråga om vad vi vill. Det gäller inte minst de två sistnämnda – det ekonomiska och det sociala.

Både opposition och regering samt övriga Europa använder i dag Ices rekommendationer. Men en rekommendation från Ices i en riktning kan överprövas när man väger in just det ekonomiska och det sociala. Det tyckte jag att man såg väldigt tydligt i förra årets kvotsättning. Rekommendationen från Ices var noll, alltså ett fiskestopp. Det skedde då en överpröv-

ning där man, som jag ser det, använde just de ekonomiska och sociala bitarna.

Ices rekommendationer används också ibland lite som det passar. Det är en nivå och en miniminivå här. Man kan titta på årets nivå. Det var många som studsade över ökningen med 100 procent. Men man kan läsa rekommendationen lite mer noggrant. Lite längre ned på sidan rekommenderar Ices en säkerhetsmarginal på 30–50 procent, eftersom man vet att vi har dålig kontroll på fisket och man är osäker på bestånden.

Som jag sa i ett tidigare inlägg anser jag att den svenska ståndpunkten i årets förhandlingar är bra. Den ligger faktiskt under Ices rekommendationer, även med säkerhetsmarginal.

Om man inte gör förarbetet i en förhandling kan man dock se den svenska ståndpunkten lite som en dimridå. I en kontext där vi sitter i en ringhörna med sänkta kvoter och därmed har svårt att nå framgång, som ministern själv beskriver problematiken, måste man liksom gå in och jobba på ett helt annat sätt i förhandlingarna, något som jag var inne på i ett tidigare inlägg.

När det gäller Östersjön specifikt måste man gå in i ett mycket tidigt läge och träffa både politiker och vetenskap runt Östersjön för att kunna närma sig varandra, annars kommer vi aldrig att komma i närheten av den här svenska ståndpunkten. Min allvarliga kritik mot ministern gäller alltså hur man har agerat för att komma ditåt den svenska ståndpunkten ligger.

Östersjöns havsmiljö är jätteviktig. Det står mycket klokt häri, och på något sätt kan resultatet av hur vi lyckas med vår havsmiljö egentligen mätas i hur mycket fisk man kan plocka ur Östersjön. Här har vi stora historiska skulder när det gäller dioxiner, tungmetaller, PFAS och övergödning. Vi har även skapat en del nya bekymmer, såsom skrubbevatten från våra fartyg, något som vi är överens om att vi ska minska. Här har regeringen gjort goda ansatser, vilket är bra, för att sätta stopp för någonting som forskningen har lärt oss är väldigt skadligt.

I dagens debatt har även lantbrukets inverkan på miljön i form av övergödning lyfts fram. Samtidigt har det gjorts otroligt mycket under lång tid. Ingen ska tro att vi inte använder vartenda kilo stallgödsel tillbaka till växterna – fosfor, kväve och kalium är dyra ingredienser i en växtodling, och man vill därför inte använda ett enda kilo mer än man behöver. Gps-teknik för autostyrning av våra traktorer används generellt i dag i någonting som börjar likna precisionsodling.

Det som jag var inne på tidigare är allvarligare, nämligen att vi måste klara av klimatförändringarna. Temperaturhöjningar med stora översvämningar och torka som följd bidrar i stor utsträckning till övergödning. Det blir en enorm puckel. Vid en torka som orsakar en halv skörd och mindre har man ju lagt på gödsel och näring för en väsentligt högre skörd, och det kan då komma ut i havet.

Kanske ännu allvarligare är de allt vanligare skyfallen. Det är lätt att förstå att dessa orsakar övergödning från lantbruken, men det handlar också om våra reningsverk runt om i landet. Jag ser att det finns dispenser för kväverening vid reningsverk inte minst längs Norrlandskusten, och det är inte helt bra, eftersom vi har problem med bräddning vid skyfall. Vi är alltså inte riktigt konsekventa när det gäller att ta miljöbekymren på allvar.

Fru talman! Någonting som man borde lägga ännu mer kraft på när det gäller att driva miljön i rätt riktning och minska övergödningen är bio-

gasen. Det handlar både om lantbruken och reningsverken. Utifrån EU:s regelverk finns begränsade möjligheter att stödja biogasen mer än vad vi gör i dag, men vi måste ha med i vår kontext hur viktig biogasen är också för våra hav. Biogasen har även många andra fördelar. Det är ett inhemskt bränsle som kan användas i elproduktionen och bidra till ett stabilare Sverige i kristid, helt enkelt.

Vi har också många andra miljöproblem med havet, som marint skräp. Vi är överens om att flytta ut trålgränsen, en viktig del i att hantera fisket.

Det vi inte har diskuterat är att vi har en överkapacitet, en för stor fiskeflotta, för den fisk som ska tas upp, någonting som när vi talar om de ekonomiska skälen i EU:s fiskepolitik kan påverka väldigt negativt. Den överkapaciteten måste vi hantera på ett eller annat sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 13.)

§ 5 Europeiska gröna obligationer

Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU7
Europeiska gröna obligationer (prop. 2024/25:21)
föredrogs.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 13.)

§ 6 Avskaffat krav på tillstånd för hotell- och pensionatsrörelser

Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU8
Avskaffat krav på tillstånd för hotell- och pensionatsrörelser (prop. 2024/25:27)
föredrogs.

Anf. 49 ERIC PALMQVIST (SD):

Fru talman! Dagens debatt om avskaffat krav på tillstånd för hotell- och pensionatsrörelser kommer sannolikt inte att gå till historien som en av riksdagsårets mest spännande och minnesvärda debatter, i alla fall inte om man ser till antalet reservationer i betänkandet eller dess innehåll.

Jag kan till och med sträcka mig så långt, fru talman, som till att den fråga om brandsäkerhet som Vänsterpartiet lyfter i sin reservation – betänkandets enda – har goda intentioner och tar fasta på något viktigt. Jag delar emellertid utskottsmajoritetens uppfattning att det faktiskt får förutsättas att kraven på brandsäkerhet är kända och beaktas av den som ämnar öppna ett hotell eller pensionat.

Nuvarande hotellag kom till på 1960-talet. Syftet med lagstiftningen är att säkerställa att den som vill driva yrkesmässig verksamhet med ändamål att tillhandahålla tillfällig möblerad bostad ska ha de personliga förutsättningar som krävs. Definitionen är att den som har minst nio gäster eller fem rum måste bedömas klara av att driva verksamheten utan fara för all-

män ordning och säkerhet. Lite tillspetsat tänker jag att en svensk motsvarighet till den koleriske Basil Fawlty i den klassiska brittiska tv-serien *Fawlty Towers* vore typen som Myndighetssverige ville hindra från att driva hotell.

Det vi debatterar här i dag, alltså att avskaffa det så kallade hotelltillståndet, är kanske ingen kioskvältare eller något som kommer att rendera stora mediala rubriker, men det är inte desto mindre en viktig fråga för de näringsidkare beslutet berör.

Svensk besöksnäring är en för landet viktig näring. Den bidrar till att stärka vårt fantastiska land som varumärke, och den är jobbskapande. Hotell- och restaurangbranschen utgör för väldigt många den del av näringslivet där man fick sitt första riktiga jobb. Dessutom är branschen en betydande integrationsmotor – något Sverige verkligen behöver efter decennier av en alltför frikostig migrationspolitik. Det är en bransch väl värd att värna i så måtto att vi ger den goda och sunda förutsättningar att utvecklas.

I betänkandet förefaller det som att alla partier i den här kammaren instämmer i detta eftersom den enda reservationen i dag inte motsätter sig hotelltillståndets avskaffande utan tar fasta på frågor som berör brandsäkerhet.

Med detta sagt, fru talman, måste jag medge att jag ändå är lite förbryllad. Jag är förbryllad över det faktum att trots att samtliga riksdagens partier i dag är för hotelltillståndets avskaffande behövdes det ett regeringsskifte för att det skulle bli verklighet. Så här är det. Frågan är inte ny, och debatten om regelförenkling är inte heller ny. En lång rad branschorganisationer, näringsidkare och företag har under många år påtalat att regelbördorna och det administrativa arbete som är deras konsekvens kostar svenska företag flera miljarder årligen i minskad produktivitet. Men det är inget tidigare socialdemokratiskt ledda regeringar har valt att ta fasta på.

Detta säger oss någonting om tidigare S-regeringar, och deras samarbetspartiers, syn på företagande och respekt för det arbete och slit människor faktiskt lägger ned på att driva företag.

För så här är det, fru talman. Företag är inte anonyma kolosser, utom möjligen i dystopiska science fiction-filmer där robotarna löpt amok och tagit över, utan det finns alltid strävsamma och hårt arbetande människor bakom företagslogotyperna. Det är fråga om människor som bygger Sverige och förtjänar att ges goda förutsättningar att ägna sig primärt åt sin verksamhet snarare än onödig och meningslös byråkrati.

Detta säger oss också någonting om respekten för våra myndigheter, som har till uppgift att hantera all byråkrati eller alla tillståndsansökningar. I det här fallet är det Polismyndigheten. De har redan nog med att göra med viktigare samhällsproblem.

En överdriven regelbörda medför att Sveriges myndigheter blir nedtyngda av allehanda ärenden att handlägga som dessvärre ibland inte spelar någon som helst egentlig roll. I vissa fall handlar det om obsoleta regelverk, som i fallet med danstillståndet som tack och lov nu är avskaffat. Och nu är det alltså hotelltillståndets tur att avskaffas.

Vilka är det då som betalar för den överdrivna regelbördan? Att den kostar Sveriges företagare flera miljarder kronor i minskad produktivitet årligen har jag nämnt, men att Myndighetssverige hanterar en massa byråkrati som vi troligen klarade oss bättre utan betalar det svenska skattekollektivet för, alltså vi som är här i kammaren i dag, våra grannar, föräldrar,

vuxna barn och så vidare. Vi betalar det dels genom ökade kostnader, dels genom sänkt effektivitet hos de myndigheter som finns där för att serva samhället. Ytterst handlar det om respekt för hur vi bäst utnyttjar våra gemensamma resurser men också för de människor som försöker skapa arbetstillfällen och därmed skatteintäkter.

Så kan vi naturligtvis inte ha det. Missförstå mig inte. Jag förespråkar verkligen inte anarki. Det är klart att vi ska ha lagar och regler. Men de ska vara väl avvägda och rimliga och inte vara kontraproduktiva. Regler ska inte finnas kvar bara för att de alltid har funnits där. Till och med jag som konservativ förstår det. Varför har inte det varit en självklarhet för tidigare regeringar? Regelverken måste också gå i takt med det allmänna rättsmedvetandet för att uppfattas som relevanta att efterleva. Detta är något vi i Tidöpartierna har tagit fasta på, och resultatet ser ni bland annat i det här betänkandet. Men ni ser det också i andra relaterade betänkanden och inte minst i det faktum att regeringen nu tillsatt både ett regelförenklingsråd och ett implementeringsråd. Det speglar i alla fall vår gemensamma syn på vikten av att komma till rätta med det som upplevs som en orimlig regelbörda för näringslivet och en ineffektiv resursanvändning hos statliga myndigheter som vi menar ska ges möjlighet att lägga krutet på viktigare saker.

Fru talman! När jag nu avrundar detta anförande med att yrka bifall till förslaget i betänkande NU8 och avslag på den enda reservationen vill jag passa på att uttrycka ett visst mått av stolthet. Jag är stolt över det faktum att våra förslag om att skrota obsoleta och onödiga regelverk som vi drev inför döva öron under tidigare mandatperioder nu börjar bli verklighet. Det här är bara början. Tidöpartierna tar regelförenklaringsarbetet på allvar för företagens, myndigheternas och Sveriges skull.

Anf. 50 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! Man brukar säga att även en blind höna hittar ett korn ibland.

Avskaffat krav på tillstånd för hotell- och pensionatsrörelser handlar betänkandet om. Det gäller då mindre rörelser.

Vänsterpartiet ställer sig bakom regeringens förslag i propositionen. Men enligt oss bör regeringen återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att 7 § i den föreslagna lagen om hotell- och pensionatsrörelser kompletteras så att det framgår att anmälningspliktiga hotell- och pensionatsrörelser ska uppfylla kraven om brandsäkerhet i plan- och bygglagen och lagen om skydd mot olyckor. Om bestämmelserna inte kompletteras i enlighet med detta är min uppfattning att det felaktigt kan komma att uppfattas som att ett krav på markering av utrymningsvägar är det enda kravet på brandsäkerhet som måste efterlevas för att bedriva hotellverksamhet.

Jag har givetvis viss förståelse för regeringens invändningar, nämligen att det är rimligt att förutsätta att kraven om brandsäkerhet i annan lagstiftning är kända av dem som är ansvariga för hotell- och pensionatsverksamhet. Annars kommer de att uppmärksammas på dessa krav av tillsynsmyndigheterna.

Brandsäkerhet är en viktig fråga. Mot bakgrund av att det faktiskt brinner 100 gånger per år på hotell och pensionat i Sverige anser jag att det

finns goda skäl till att ändå föreslå att en sådan upplysning ska införas i lagstiftningen.

Därför, fru talman, yrkar jag bifall till vår reservation i betänkandet.

Anf. 51 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSON (M):

Fru talman! Äntligen är ett ord jag vill använda för att beskriva det beslut som ska komma i dag.

Ibland kan frågor tyckas små när de ska beslutas, och de kan vara stora för den som ska leva med besluten och hantera effekterna av dem i vardagen. Därför blir jag lite förundrad när Vänsterpartiets Birger Lahti går upp i talarstolen och säger att även en blind höna kan hitta ett korn. Beslutet har stor betydelse även i de små delarna.

Efter årtal av det som uppfattas som onödig byråkrati och frustration kommer nu beskedet som hela hotell- och besöksnäringen har väntat på. Regeringen har lagt fram en proposition om att avskaffa tillståndskravet för hotell- och pensionatsrörelser och i stället ha ett anmälningförfarande. Och det är det förslaget vi ska besluta om i dag.

Jag är oerhört stolt och glad över detta. Precis som tidigare sagts av Eric Palmqvist är det en ny regering nu. Man tar den här frågan på allvar. Det finns väldigt mycket att göra, men någonstans måste man börja beta av. Regelförenklingar som dessa är ett litet steg på vägen i ett större perspektiv. Man har också nämnt att det kommer implementeringsråd och regleringsråd som ska ta hand om frågorna, titta på och avgöra det som kommer till oss framöver och ta hand om det som redan finns. Arbetet är stort, men det pågår. Det känns riktigt bra.

Vad säger då det här beslutet? Jo, att den som avser att driva hotell- eller pensionatsrörelse som tar emot minst nio gäster samtidigt eller som har minst fem gästrum ska anmäla detta till Polismyndigheten. Då kommer vi in på var det här betänkandet kommer ifrån – det är från justitiedelen. Men jag är också glad att kunna konstatera att det är en samverkan mellan två departement. Det är viktigt när man arbetar med dessa frågor att kunna synka näringslivsperspektivet med den lagstiftning som ligger till grund.

Vad är det då som ska hända nu? Jo, det är att man ska göra en anmälan som ska vara skriftlig och innehålla ett fåtal uppgifter jämfört med tidigare, och sedan ska det vara klart.

Vad gör Polismyndigheten? Jo, den ska ha ett register för detta så att det finns antecknat vilka som har det. För att säkerställa att alla finns med och är sjysta företag ska polisen också se till att man anmäler sig. Annars blir polisen tvungen att göra någonting, och det blir att förelägga dem som inte gör det. De får kanske också ett vite. Det är väl helt okej, tänker jag, i en värld där vi ska se till att allt fungerar.

Det finns också i detta en del som handlar om tillsyn och kontroll. Det handlar om skyldighet att driva en rörelse så att den inte medför fara för allmänheten. De här delarna tas om hand och förs över till den nya lagstiftningen med endast språkliga och redaktionella ändringar.

När kommer då den här lagen? Jo, den träder i kraft den 1 januari 2025. Det är snart.

De hotell- och pensionatsrörelser som har beviljats tillstånd enligt äldre föreskrifter ska anses vara anmälda. De ska inte behöva ta tag i delar framåt, utan de finns med i den nya lagen.

Prot. 2024/25:33
20 november

*Avskaffat krav
på tillstånd för
hotell- och pensio-
natsrörelser*

Nu kan den här branschen se fram emot att slippa ett antal energitjuvar. Man slipper det ansökningsförfarande som tagit lång tid, särskilt när verksamheten ska byta föreståndare. Det har fått konsekvenser i form av väntetid för godkännande och fördröjd verksamhet. Det har också varit en osäkerhet för företagen när de försökt planera sin verksamhet.

Vi vet att utdragna processer hos myndigheter leder till att det är svårt att veta när tillstånden kommer. Det skapar osäkerhet och oklarheter som påverkar verksamheten i vardagen.

Den typ av ansökan om tillstånd hos Polismyndigheten med krav på att bifoga dokument som skapat sådan byråkrati försvinner. Nu ska allt detta tillhöra det förflutna.

Det nya förfarande som vi beslutar om senare i dag skapar också en mer jämbördig konkurrenssituation mellan näringens olika aktörer.

För er som lyssnar eller sitter på bänkarna där uppe och tittar: Den här debatten handlar också om er som reser och är intresserade av den delen. Som ni vet finns det numera något som heter Airbnb, och de har inte haft samma krav på sig som andra. Nu blir det mer jämbördigt.

Någon som följer debatten kanske funderar på var det här kommer ifrån och varför man har haft den här regeln. Det har man varit inne på tidigare i debatten. Den historiska förklaringen handlar om regler från 60-talet för att skydda gästerna. Då såg världen och samhället annorlunda ut. Numera har vi myndigheter som har lagstiftning att följa med brandskydd, arbetsmiljöregler och dataskyddsförordningen, och då är det detta som träder in. Därmed har man sett att de här sakerna tas om hand av de här myndigheterna. Upplysning brukar man inte lägga i lagstiftning, och det har man också fört ett resonemang om i det här underlaget.

Jag som moderat är stolt över att vi nu med en moderatledd regering kan ta det här steget. För vissa är det väldigt litet, och de undrar varför man har en sådan stor debatt om detta. Men det är så viktigt där ute.

Med det, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationen.

(Applåder)

Anf. 52 LOUISE EKLUND (L):

Fru talman! Även Liberalerna yrkar bifall till regeringens förslag om att avskaffa kravet för tillstånd för hotell- och pensionatsrörelser.

Vi ser det här förslaget som en viktig del i det arbete som den här regeringen gör för att minska byråkratin för Sveriges företagare och samtidigt få på plats en modern lagstiftning som ökar friheten för fler.

För de företagare som i dag driver hotell- och pensionatsrörelse i Sverige räcker det inte att uppfylla de vanliga kraven för att ha rätt att driva företag. Det krävs också en extra lämplighetsprövning där det provas hos polisen om man är lämplig att driva hotell.

Som konstaterats här i salen är den här lagen en ganska otidsenlig kvarleva från den tid då hotellen skulle registrera sina gäster och sedan överlämna gästliggaren till polisen. Verkligheten har sedan länge sprungit förbi hotellagen. Därför tycker vi att det är bra att man nu äntligen har sett över den och föreslår att den ska avskaffas. Därmed får de företagare som driver hotell- och pensionatsrörelser i Sverige en chans att behandlas på samma sätt som alla andra företagare.

Dessutom anser vi att avskaffandet kommer att bli en avlastning för polisen, som rimligen har bättre saker för sig än att tvingas granska företagare som vill öppna upp sin verksamhet för gäster.

För att sänka kostnaderna, öka konkurrenskraften och öka handlingsutrymmet för svenska företag och svenska medborgare behöver regelbördan minskas. Detta förslag är ett steg i den riktningen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 13.)

Prot. 2024/25:33
20 november

*Avskaffat krav
på tillstånd för
hotell- och pensio-
natsrörelser*

§ 7 Tillgång till mät- och förbrukningsuppgifter på elmarknaden

Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU9

Tillgång till mät- och förbrukningsuppgifter på elmarknaden (prop.
2024/25:32)
föredrogs.

*Tillgång till mät- och
förbrukningsuppgifter
på elmarknaden*

Anf. 53 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! Propositionen handlar om att ändra i ellagen. Lagändringarna syftar till att komplettera kommissionens genomförandeförordning om krav på driftskompatibilitet och icke-diskriminerande och transparenta förfaranden för tillgång till mät- och förbrukningsuppgifter.

Jag eller rättare sagt Vänsterpartiet står bakom propositionen och ser positivt på möjligheten till gemensamma elabonnemang med undermätning och energigemenskaper och allt det kan medföra i positiv riktning.

I propositionen anger regeringen dock uttryckligen att inga merkostnader får debiteras elanvändare utan att det i stället är de berättigade parterna som nätföretagen ska debitera. Samtidigt anges i avsnittet om konsekvenser för elanvändare att nätföretagen kommer att ta ut särskilda avgifter för att finansiera en del av de nya uppgifter som de åläggs samt att övriga kostnader kommer att tas ut av hela kundkollektivet via elnätsavgiften. I samma avsnitt framför regeringen att eftersom kostnaderna slås ut på ett stort antal kunder kan det förväntas få en mycket begränsad påverkan på avgiftsnivån.

Jag finner det något motsägelsefullt att framhålla att enskilda konsumenter inte ska debiteras för några merkostnader samtidigt som konsekvensen av förslaget ändå bedöms vara att elanvändare får bära övriga kostnader som en del i ett kundkollektiv.

Min farhåga är att kostnader för de uppgifter som nätföretagen i och med propositionen ska stå för ändå i slutändan kommer att övervältras på konsumenterna.

Mot bakgrund av de redan höga el- och nätpriserna, och de begränsade möjligheterna att byta nätleverantör, anser jag att det är orimligt att lägga ytterligare kostnader på konsumenterna. Regeringen bör därför säkerställa att elanvändare inte drabbas av direkta eller indirekta merkostnader när förslagen i propositionen genomförs.

Jag hävdar bestämt att nyttan av nätanvändningen och förbrukningen som konsekvens av lagändringen kommer att falla mest på hela elsystemet i Sverige i slutändan, men återigen är det konsumenterna som ska betala kalaset. Nätägare, elproducenter, Svenska kraftnät och Finansdepartemen-

tet har nyligen skott sig enormt på elkonsumenterna. Jag tycker att det räcker nu.

Därför, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 2 i betänkandet.

Anf. 54 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSON (M):

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 13.)

§ 8 Riksrevisionens rapport om statens skydd av hotade personer

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU4

Riksrevisionens rapport om statens skydd av hotade personer (skr.
2023/24:157)
föredrogs.

Anf. 55 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD):

Fru talman! I Sverige har tidigare regeringar tyvärr skapat ett samhällsklimat där stora delar av den justitiepolitiska debatten handlar om gängkriminalitet och organiserad brottslighet. Så hade det inte behövt vara. Situationen har uppstått på grund av dåliga politiska beslut från regeringar på såväl höger- som vänstersidan.

I dag debatterar vi däremot Riksrevisionens rapport om statens skydd av hotade personer. Det är en fråga som inte minst berör många av de kvinnor och barn i Sverige som är i behov av kontaktförbud – inte sällan gäller det en våldsam tidigare partner eller pappa. Våld i nära relationer är ett jättestor problem som främst drabbar kvinnor och barn men också allt oftare pojkar som lever i en hederskultur där de, liksom sina systrar, blir kontrollerade och inte tillåts välja partner på egen hand.

Sedan 2011 har Brottsförebyggande rådet redovisat statistik över dödligt våld uppdelat på kön. Antalet dödade kvinnor har årligen varit mellan 21 och 33. Förövaren är nästan alltid en partner, en tidigare partner eller en annan person i kvinnans närhet. Våld och dödligt våld mot kvinnor är ett samhällsproblem som borde få minst lika stor uppmärksamhet som våldet från de kriminella gängerna.

Syftet med Riksrevisionens granskning har varit att bedöma om staten arbetar effektivt för att skydda hotade personer. Granskningen har fokuserat på just kontaktförbud, på Polismyndighetens brottsoffer- och personsäkerhetsverksamhet samt på skyddandet av personuppgifter. Riksrevisionens övergripande slutsats är att staten inte arbetar tillräckligt effektivt för att skydda hotade personer. Detta beror dels på att staten inte alltid kan säkerställa att de personer som behöver skydd beviljas det, dels på att skyddet inte alltid är verkningfullt.

När saker och ting inte går som politiker önskar brukar de utbrista: Detta är ett misslyckande för samhället. Men sanningen är att det är ett misslyckande för de politiker som fattat de beslut som satt oss i en situation

där staten inte kan säkerställa att de personer som behöver skydd beviljas skydd.

Det här får mig att tänka på förra veckans mest omdebatterade händelse. Nytorgsmannen är häktad för ytterligare en våldtäkt.

Låt mig nu vara väldigt tydlig. Ni politiker som säger att längre straff inte fungerar är de sista som ska klaga när ytterligare en kvinna har utsatts för denna sjuka människa. Det är era partier som drivit den politik som får en serievåldtäktsman att dömas till fem års fängelse, släppas efter två tredjedelar av straffet och efter två månader med fotboja begå ytterligare en våldtäkt. Detta är inget misslyckande för samhället, utan det är ett misslyckande för er usla politik.

Lyckligtvis har Sverige ett nytt ledarskap sedan 2022. Det är ett ledarskap där Sverigedemokraterna spelar en viktig roll. Innan den här mandatperioden är slut har vi skärpt straffen för sexualbrott. Vi kommer att avskaffa villkorlig frigivning, och vi kommer att avskaffa dagens form av mängdrabatt. Vi kommer också att införa det som kallas förvaringsdom. Det är ett icke tidsbestämt straff som innebär att personer som Nytorgsmannen inte blir släppta förrän man gjort bedömningen att personen är frisk nog att bli släppt.

Med sverigedemokratisk politik hade personer som Nytorgsmannen inte blivit släppta. Med sverigedemokratisk politik skyddas kvinnor.

Riksrevisionens rapport om statens skydd av hotade personer är inget undantag. Staten arbetar inte tillräckligt effektivt för att skydda hotade personer. Kontaktförbudsutredningen redovisade i februari 2024 sina förslag till förbättringar av kontaktförbuden. Förslagen skulle bland annat innebära ökade möjligheter att besluta om större förbudsområden än i dag, vilket utan tvekan är ett steg i rätt riktning. I reservationerna till betänkandet hänvisar oppositionspartierna till kontaktförbudsutredningen. Den bereds just nu på departementet, där arbete pågår med en lagrådsremiss i ärendet.

Med anledning av detta anser justitieutskottet att motionsyrkandena bör avslås. Kontaktförbudsutredningens intentioner kommer att verkställas före mandatperiodens slut. Utskottet ser också positivt på de åtgärder som regeringen, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har vidtagit och avser att vidta bland annat med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer. Det handlar om initiativ till lagändringar i fråga om såväl kontaktförbud som Skatteverkets förmedling av post till personer med skyddade personuppgifter, om flera myndighetsuppdrag med mera.

Med anledning av detta yrkar jag avslag på samtliga motionsyrkanden med hänvisning till pågående arbete.

Anf. 56 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna om att pågående rättsprocesser är någonting som vi inte debatterar i kammaren.

Anf. 57 SANNA BACKESKOG (S):

Fru talman! Detta ärende handlar om regeringens skrivelse med koppling till Riksrevisionens granskning av statens skydd av hotade personer. Jag kommer att inleda mitt anförande med att prata generellt om mäns våld mot kvinnor. Avslutningsvis ämnar jag belysa vår reservation gällande kontaktförbud, som jag redan nu vill yrka bifall till.

Prot. 2024/25:33
20 november

*Riksrevisionens
rapport om statens
skydd av hotade
personer*

Fru talman! Mäns våld mot kvinnor är det yttersta beviset på ett ojämnt ställt samhälle. Våldet kan vara fysiskt, psykiskt, ekonomiskt, materiellt och sexuellt och är så utbrett att det klassas som ett strukturellt samhälls- och folkhälsoproblem. Våld mot kvinnor är en kränkning av den kroppsliga integriteten och kvinnors grundläggande fri- och rättigheter och är självklart en brottslig handling.

I Sverige lever uppskattningsvis 28 000 personer med sekretessmarkering eller skyddad folkbokföring. De kvinnor och barn som lever gömda på flykt från en livsfarlig man är några av samhällets allra mest utsatta. När hotet är hedersrelaterat kan situationen vara extra farlig, då det kan handla om flera personer som kvinnan behöver skydd från och då all kontakt med alla familjemedlemmar ofta behöver brytas.

Eftervåld behöver också nämnas i den här kontexten. Det begreppet betecknar våldet förövaren fortsätter att utöva mot offret efter det att hon har lämnat relationen. Det är alltså, ordet till trots, ett högst pågående våld som ofta eskalerar och blir som farligast precis när kvinnan flyr och ska lämna mannen. Exempel på eftervåld är hot, stalkning, ekonomisk utpressning och andra trakasserier. Det som kanske upprör och berör oss allra mest är när mannen använder barnen som vapen för att skada offret, till exempel vid vårdnadstvister.

Startskottet för våldet är ofta det psykiska våldet. Det vittnar många om, och det är tyvärr ännu inte kriminaliserat i Sverige och därför svårt att komma åt.

Många kvinnor som lever gömda vittnar om en mycket ensam och svår tillvaro där samhällets stöd brister på flera nivåer. Det handlar till exempel om att barnens rättigheter till trygg skolgång och adekvat traumabehandling inte tillgodoses. Det kan även handla om upprepade vårdnadstvister eller förhalade bodelningsprocesser som gör det helt omöjligt att starta ett nytt liv i trygghet.

Utredningar rapporterar också om att viktiga kallelser till vård uteblir på grund av skyddade personuppgifter samt om att det som absolut inte får hända ändå händer i alltför stor utsträckning, nämligen att uppgifterna blir röjda för förövaren.

Fru talman! Jag vet inte om det är en slump att den här debatten hålls just i dag, mitt i *En vecka fri från våld*. Initiativet kommer från Unizon och organisationen Män och har spridit sig över hela landet. Kunskapsökande seminarier hålls, debattartiklar skrivs och manifestationer arrangeras.

Jag vill verkligen slå ett slag för civilsamhället. Deras arbete är ovärderligt när det gäller att vara en stark röst i samhällsdebatten, förebygga destruktiva maskulinitetsnormer och ge stöd och skydd till våldsutsatta.

Att fly från sitt hem kan få allvarliga konsekvenser, särskilt för barn. Kvinnor och barn som söker skydd från våld ska ha rätt till säkert boende med hög kvalitet och professionellt stöd.

Riksdagen har nyligen skärpt reglerna för skyddade boenden, vilket är ett steg mot att förbättra villkoren, särskilt för barn. Det finns dock allvarliga farhågor om att dessa förändringar hotar kvinnojourernas verksamhet. De har lång erfarenhet och hög kompetens när det gäller att möta kvinnor och barn på flykt från livsfarliga män. Socialdemokraterna vill att all upphandlad drift av skyddade boenden ska reserveras för idéburna organisationer för att säkerställa kvalitet och skydd.

De organisationer som arbetar för att förebygga våld och skydda kvinnor som lämnar en våldsam relation måste ges rimliga möjligheter att utföra sitt viktiga arbete. Därför måste finansieringen av dessa verksamheter vara långsiktig och omfattande.

Fru talman! Polisen är en avgörande aktör när det gäller att stoppa de här hänsynslösa gärningsmännen. Tyvärr är arbetet långt ifrån tillräckligt. Polismyndighetens årsredovisning för 2023 ger en mörk bild. Trots ökade resurser under lång tid och trots myndighetens tydliga visioner om förbättringar ser vi att mäns våld mot kvinnor inte har minskat. Flera polisregioner beskriver till och med det våldet som dödligare än gängens. Det syns ingen nedgång i antalet anmälningar eller antalet ärenden som lämnas över till åklagare. Det visar att polisen fortfarande arbetar reaktivt snarare än förebyggande; det är en kritik som polisen själv lyft fram.

Satsningen på polisen och deras specialistkompetens och samverkan med andra aktörer måste utvecklas, inte avvecklas. Polisen måste handlägga mäns våld mot kvinnor på samma sätt som alla andra allvarliga brott. De arbetssätt som används av till exempel Trygghetens hus i Bollnäs eller som användes av Stockholmspolisens verksamhet Igor ska inte läggas ned. De ska spridas till hela landet. Vi vill också att en variant av Sluta skjut sprids i Sverige gällande de här brotten.

Att bekämpa mäns våld mot kvinnor måste vara ett gemensamt ansvar där var och en av oss bidrar. Förskola, skola, föreningsliv, hälso- och sjukvård, socialtjänst och polis ska samverka på ett effektivt sätt för att förebygga, upptäcka och lagföra våldet.

Kvinnojourer har i flera år larmat om att samhällets institutioner alltför ofta brister i kunskap eller tillämpning även där det finns tydlig och bra lagstiftning och tydliga riktlinjer. Det saknas heltäckande lagstiftning, samverkan, tillräckliga kunskaper och tillräckligt stöd för implementering.

Riksrevisionen bekräftar bilden av att det brister i flera delar. Sammantaget leder detta till sämre skydd för personer som lever under hot. Riksrevisionen har granskat Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten och Skatteverket, som har viktiga roller i statens arbete med att skydda hotade personer. Den övergripande slutsatsen är att staten inte arbetar tillräckligt effektivt, dels för att staten inte kan säkerställa att personer som behöver skydd beviljas det, dels för att skyddet inte alltid är verkningsfullt.

När det gäller frågan om kontaktförbud säger Riksrevisionen bland annat att åklagarnas beslut främst påverkas av tidigare brottslighet och alltför lite av risken för brott, förföljelse eller trakasserier. Riksrevisionen konstaterar även att det finns stora, bestående skillnader i andelen beviljade kontaktförbud över landet och att kontaktförbud med fotboja inte fungerar som effektivt skydd i dagsläget.

Vi socialdemokrater ser återkommande de här problemen i samtal med våldsutsatta, och vi såg dem också i regeringsställning. Därför tillsatte vi utredningen om en effektivare kontaktförbudslagstiftning, som nu har legat på regeringens bord sedan i februari. Remissinstanserna är övervägande positiva, och det är väldigt angeläget att Tidöpartierna tar fram en proposition för riksdagen att ta ställning till.

Min uppfattning utifrån regeringens skrivelse är att det till stor del råder politisk samsyn kring behovet av en starkare kontaktförbudslagstiftning. Det är jättebra. Men min största oro gäller risken för en undanträngningseffekt och att skyddet av våldsutsatta kvinnor och barn helt enkelt

inte prioriteras tillräckligt högt av regeringen för att det ska läggas tid och resurser på ett lagstiftningsarbete.

När det gäller vissa propositioner har man så hög växel att remissinstanserna inte ens hinner sätta sig in i ärendena, men jag ser inte samma fart eller beslutsamhet hos regeringen i frågan om mäns våld mot kvinnor. Jag hoppas att regeringen inte slösar en enda dag till gällande lagförslaget om förstärkt kontaktförbud, för dagens regelverk räcker inte till. Skyddet för den våldsutsatta personen måste väga tyngre än förövarens frihet. (Applåder)

Anf. 58 LUDVIG CEIMERTZ (M):

Fru talman! Statens enskilt viktigaste uppgift är att skydda sina medborgare och garantera frihet och trygghet. Varje år utsätts alldeles för många människor för våld, hot och trakasserier. De får sina liv begränsade och ser tillvaron förstöras. Där måste staten kunna gå in och garantera säkerhet. Oavsett om det rör sig om offer för gängvåld eller hedersvåld eller om mäns våld mot kvinnor måste det bekämpas med samma kraft och beslutsamhet. Våldet och otryggheten är ett gift som bryter ned människor och samhällen.

Riksrevisionens granskning begränsar sig till några områden och påvisar stora brister i statens arbete med skyddade personer. Alltför mycket av statens skydd har varit kopplat till begränsningar för de utsatta, och alltför lite har varit kopplat till begränsningar för förövarna.

Regeringen genomför nu en historisk omläggning av kriminalpolitiken som i grunden handlar om ett perspektivskifte, från att ha ett alltför ensidigt fokus på gärningspersonen i synen på brott och straff till att sätta brottsoffer, hotade personer och samhällets behov av skydd i centrum. Flera av de brister som lyfts upp i Riksrevisionens rapport bekräftar denna bild – behovet av ett perspektivskifte och av reformer. Vi har nu en regering som reform för reform bygger Sverige tryggare igen.

Utredningsbetänkandet *En effektivare kontaktförbudslagstiftning* är slutfört. Utredningen kom till stånd någon månad före valet efter stora påtryckningar från den samlade oppositionen under den förra mandatperioden. Det har också tagits fram en utredning med kompletterande förslag på kontaktförbudslagstiftning där remisstiden gick ut så sent som i förra veckan, den 11 november. Med utgångspunkt i utredningsdirektiven och utredningarna bereds just nu en proposition i Regeringskansliet.

Behovet av att kontaktförbudet ska få en mer förebyggande funktion är stort. Att kontaktförbudet behöver spela en alltmer förebyggande roll blir särskilt tydligt när det gäller våld i nära relation. Det måste bli lättare att döma ut kontaktförbud även när det inte finns någon tidigare brottslighet. Detta blir särskilt tydligt när det gäller mäns våld mot kvinnor, där det ofta inte finns några tidigare domar trots år av systematiskt våld. Det måste vara risken som styr, inte enbart historiken. Det måste alltså bli lättare att utdöma kontaktförbud, som också måste kunna gälla betydligt större områden, för begränsningarna ska ske för förövare, inte de våldsutsatta.

Fler kontaktförbud måste också kunna hanteras med fotboja för att säkerställa och kunna göra snabbare ingripanden. Om större områden kombineras med en bättre fotboja kan polisen hinna ingripa innan förödande våldsutövning sker. På så vis kan det få en mer förebyggande roll.

Fru talman! Vi behöver också ha straffskärpningar för den som bryter mot ett kontaktförbud. Riksrevisionen pekar tydligt på att konsekvenserna för den som inte följer ett kontaktförbud inte är tillräckliga. Det drar undan trovärdigheten, det drar undan skyddet och det drar undan den förebyggande effekten. Om ett kontaktförbud ska vara effektivt måste det också bli tydliga konsekvenser för den som bryter mot det. Utgångspunkten måste vara att skydda de utsattas frihet och trygghet.

I regeringens budgetförslag för 2025 finns medel avsatta för att genomföra en förändring i kontaktförbudslagstiftningen. Som jag nämnde tidigare gick remisstiden för de kompletterande förslagen ut så sent som i förra veckan. Remissinstanser är viktiga och ska ges möjlighet att svara, och jag känner mig trygg i att en proposition att ta ställning till snart kan läggas på riksdagens bord.

Med tanke på de reservationer som finns i detta ärende tycks det finnas ett starkt stöd för regeringens politik. Det är bra. Ett starkt stöd för regeringens politik kan göra Sverige tryggare igen.

Fru talman! Riksrevisionen pekar också på ett antal punkter kopplat till skyddade personuppgifter. Där har regeringen gett ett uppdrag till Jämställdhetsmyndigheten, Skatteverket och Integritetsskyddsmyndigheten att vidta åtgärder, ta fram samverkansmodeller, göra analyser och stödja övriga myndigheter i arbetet med skyddade personuppgifter. Dessa uppdrag har regeringen gett i regleringsbrev, och de ska återrapporteras. Slutsatserna kommer att ligga till grund för ytterligare åtgärder.

Fru talman! Avslutningsvis bekräftar Riksrevisionens rapport behovet av reformer och också de brister vi har sett. Där vidtar regeringen kraftfulla åtgärder. Såväl bristerna enligt Riksrevisionens rapport som förslagen på åtgärder är helt i samklang med regeringens omfattande arbete. Genom att göra nödvändiga reformer kan vi, reform för reform, bygga Sverige tryggt igen.

Jag vill avslutningsvis yrka bifall till justitieutskottets förslag.

Anf. 59 GUDRUN NORDBORG (V):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation nummer 1. Syftet är förstås att påskynda en mycket angelägen reform av kontaktförbud.

För mig och Vänsterpartiet är det ovant att reagera mot en långsamhet från regeringens sida. Från Vänsterpartiet har vi oftast haft anledning att kritisera att man går alltför snabbt fram, på ett rättsosäkert sätt. Då handlar det om en reformiver med fokus på hårdare tag mot gäng och organiserad brottslighet, men när det handlar om reformer till skydd för kvinnor och barn som är utsatta för våld och förtryck dröjer det.

Det kan tyckas som att dessa problemområden skiljer sig åt, vilket de delvis gör, men detta är en skenbar skillnad. Båda områdena rymmer risker för ond, bråd död, och det finns dessutom samband mellan de två våldsområdena som jag snart vill återkomma till.

Det är allvar. Med återkommande säkerhet dödas tyvärr en kvinna nästan var tredje vecka, och ett barn dödas varannan månad i Sverige. Bakgrunden i de fall och uppgifter jag nämner är våld från en tidigare eller nuvarande partner i en relation.

Det är i och för sig så, som nämndes alldeles nyss, att regeringen inte har varit totalt passiv sedan utredningen om kontaktförbud presenterades i

början av året. Man tillsatte en kompletterande utredning, där remisstiden gick ut i förra veckan, men också detta kunde ha gjorts med större skyndsamhet.

Jag misstänker att det är problemområdena det handlar om och att regeringen vill förhålla eller inte är särskilt engagerad i dem men också att man inte så gärna vill leverera på direktiv och en utredning som den förra regeringen tillsatte. Jag hoppas dock att vi kan komma över detta och inse allvaret. Inte minst i Riksrevisionens rapport upprepas allvarlig kritik mot hur statens skydd fungerar, eller inte fungerar, för hotade personer.

Besöksförbud, som kontaktförbud hette från början, var en reform från 1988 som välkomnades mycket i samband med kvinnofridsreformerna. Man hoppades mycket, och sedan har kritiken återkommit. Nya reformer har gjorts, men kritiken kvarstår.

Det handlar väldigt mycket om den basproblematik som Riksrevisionen pekar på, nämligen att det brister i kompetens. Man har inte tillräcklig kompetens om våld hos polisen och inte heller bland åklagare. Det finns inte heller tillräcklig kompetens i domstolarna, kan tilläggas. Riskbedömningar görs alldeles för sällan och ibland inte alls, och när det handlar om barn finns det inte ens en manual att följa för att göra riskbedömningarna. Det säger också något om hur dåliga prioriteringar vi gör när det gäller att skydda dem som behöver det bäst.

Det är också så att nuvarande kontaktförbud i regel inte är aktuellt för när någon har dömts för ett brott. Det kan dock finnas gott om varnings-tecken som borde – och förhoppningsvis kommer att – beaktas. Till det kommer att vi har tekniskt undermåliga fotbojor till dem som förses med det, vilket innebär att de inte ger något skydd. Många remissinstanser säger att det här är ovärdigt och att det måste till en helt ny uppsättning sådana. Man reagerar inte heller tillräckligt vid överträdelser och har ibland, bland annat på grund av de dåliga fotbojorna, inte tillräckliga bevis.

Det här har Vänsterpartiet påpekat i åtskilliga motioner genom åren, och kvinnojourskvinnor kompletterar med allvarliga markeringar. De ser att kontaktförbuden beviljas för alldeles för kort tid. Sex månader är vanligt, men det går att besluta om kontaktförbud på ett år och sedan upprepa beslutet. Ibland tycker man också att det går att avstå helt och hållet ifall det inte har hänt något under den pågående kontaktförbudstiden, i stället för att tänka att det i vissa fall kanske har berott just på kontaktförbudet att inget allvarligt har hänt.

Jourerna har också gott om exempel där rättsväsendet bagatelliserar det kvinnorna berättar. Det finns exempel där man har charmats av en man och säger till kvinnan att han ju har lovat att inte kontakta henne. Det är också ett exempel på att man inte har förstått normaliseringsprocessen och inte har förstått att även mycket trevliga och charmanta personer kan utöva våld i sina nära relationer.

Jag har sedan årtionden erfarenheter av kontakter med både kvinnor och barn som har varit skrämda och rädda. Kvinnor kan ringa, skräckslagna, och säga: ”Nu känner jag igen hans steg i trappan – vad ska jag göra? Kommer polisen att hinna hit?” En kvinna kan få ett meddelande från Kriminalvården om att mannen inom kort kommer att släppas ut, och hon blir då desperat: ”Hur ska jag skydda mig? Hur ska vi hinna rigga det som kan behövas för att skydda mig och barnen?”

Det finns förstås skrämda barn, men det finns också barn som är mycket kompetenta – som fullt inser vad som är på väg att hända och som är strategiska i att skydda sig och sin mamma. Det finns gott om forskning där forskarna kanske är de allra första som har fått veta vad barnen har tyckt och tänkt eftersom de inte har intervjuats tidigare. Det finns avhandlingar en masse från 1997 och framåt, och det finns informationsfilmer där man även har intervjuat barn. Man har också kunnat bygga ut små filmer med teckningar från barn.

Jag vill särskilt nämna en intervju där en pojke berättar att han brukade säga att han haft en mardröm. När det var stök i familjen och han hörde att det var bråk på allvar och att mamma skrek ropade han inifrån sitt sovrum. Då kom mamma, och han sa att han haft en mardröm. På så sätt räddade han henne från våldet. Tyvärr var det inte bara en mardröm utan verklighet, men det kunde leda till uppbrott.

Det är också så att det sker en undanträngning på grund av den allvarliga organiserade brottsligheten. Den upprör givetvis oss alla, men mäns våld mot kvinnor är också farligt – på flera sätt. Barn, och då särskilt pojkar, lär sig våld som maktmedel genom att fäder och män i familjen använder våld som maktmedel. Det här har man inom forskningen länge hävdat som en risk med upprepat våld, och nu finns det även forskning från Storbritannien som pekar på att en stor andel av pojkarna i kriminella gäng har levt med våld i hemmet under sin uppväxt. Våldet ger ett eko, och det ekot måste vi bromsa.

Det finns en fantastisk ansats i de förslag till reformer som nu diskuteras, och det är att man ska göra skyddsområdena för kontaktförbud så pass stora att polisen ska hinna rycka ut och gripa den som träder in i ett förbudsområde innan denne når fram till skyddspersonen. Förslaget är dessvärre omstritt, men det är en av de saker vi hoppas som mest på ska genomföras.

Detsamma gäller att låta kvinnor och barn bo kvar i det egna hemmet. Ett barns rätt till sitt hem borde väga tyngre än en våldsutövande pappas rätt. Barnen ska ha rätt att behålla kontakten med sina kamrater, sin skola och så vidare. Det skulle också stämma väl med de internationella konventioner som Sverige har förpliktat sig att följa.

Med det sagt – och jag skulle vilja säga mycket mer – kan jag konstatera att det brådskar med den här reformen. Jag hoppas att den kommer snabbt, att den blir effektiv och att den vågar utmana den hittills alltför rådande manliga normen.

Anf. 60 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Fru talman! Jag hoppade till lite i min stol när ledamoten Nordborg gav uttryck för tanken att det kanske är regeringens ovilja att agera på den föregående regeringens tillsatta utredning som leder till att en proposition inte är på plats än. Det skulle jag vilja vända mig mot.

Den föregående regeringen tillsatte en utredning om en effektivare kontaktförbudslagstiftning den 7 juli 2022. Det skedde efter ett antal tillkännagivanden från den samlade oppositionen, det vill säga Moderaterna, Vänsterpartiet, Liberalerna, Centerpartiet och Sverigedemokraterna. Den samlade oppositionen krävde av den då sittande regeringen att denna utredning skulle tillsättas, och regeringen gjorde alltså det den 7 juli 2022 – strax före valet.

Alla goda krafter som bekämpar mäns våld mot kvinnor är bra, och den utredning som tillsattes då föreslår många goda saker som vi kommer att använda oss av. Med tanke på reservationerna i det här ärendet tror jag också att det finns en bred enighet i Sveriges riksdag för att ta krafttag när det gäller kontaktförbudslagstiftningen. Vi ska göra den betydligt effektivare, och där är utredningen om en effektivare kontaktförbudslagstiftning väldigt viktig.

Alla goda krafter är alltså bra, och alla får gärna följa med när vi bygger Sverige tryggt igen.

Anf. 61 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Ludvig Ceimertz! Jag hoppas att det inte ligger en politisk motvilja i botten här. Och jag hoppas att vi över hela linjen kan vara väldigt ense om hur vi hanterar frågor om mäns våld mot kvinnor och barn, med en kompetens som det fältet kräver. Jag tycker ändå att jag ser luckor och skilda synsätt när det gäller vad man uppfattar som strukturella problem i vårt samhälle och vad man ser som ett individuellt ansvar.

Problematiken med mäns våld mot kvinnor och barn har sin grund i en könsmaktsordning som vi måste bearbeta på väldigt många olika sätt. Det räcker inte med punktinsatser, utan vi måste gå fram väldigt brett – hela civilsamhället. Man är bättre rustad i dag än tidigare, men det riskerar att bli en avlövning.

Detta med skyddade boenden, till exempel, riskerar att bli katastrofalt. Det handlar om hur man bör skydda, och där borde man mycket mer ta till vara civilsamhällets och kvinnojourernas kompetens på området i stället för att satsa på privatisering av skyddade boenden.

Anf. 62 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Fru talman! I slutet av ledamoten Nordborgs anförande i talarstolen tryckte hon väldigt tydligt på vikten av den andra utredning regeringen har tillsatt, med de kompletterande förslagen om en kontaktförbudslagstiftning. Nordborg tryckte själv på vikten även av dessa förslag, om ett större geografiskt område och en effektivare elektronisk övervakning – två av de punkter som är med i den kompletterande utredningen, där remisstiden, fru talman, gick ut förra veckan.

Jag delar helt Nordborgs uppfattning att dessa punkter är viktiga. Det var därför utredningen om kompletterande förslag var så viktig, och det är därför de måste vara en del av en helhet – för att vi ska kunna ta hand om en kontaktförbudslagstiftning på ett brett plan, inte göra punktinsatser utan ha en bred ansats. Då är det viktigt att vi samlar de utredningar som finns, tar ett helhetsgrepp och går fram med en proposition.

Jag lovar att det inte sölas med detta, utan det bereds i Regeringskansliet. En proposition kommer att läggas fram med sikte på en effektivare kontaktförbudslagstiftning, med större områden och bättre elektronisk övervakning som blir lättare att utdöma, där fokus ska vara på den som blir utsatt. Jag ser, fru talman, fram emot att kunna rösta för en sådan proposition när den kommer.

Anf. 63 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru talman! Tack, Ludvig Ceimertz, för ditt löfte mot slutet – det uppskattar jag mycket!

Jag har inget emot att man bereder ärenden seriöst, men jag ser att den här kompletteringen hade kunnat sättas igång tidigare. Remissutfallet för den ursprungliga utredningen var ju genomgående väldigt positivt, vilket hade kunnat göra det möjligt att agera snabbare.

Nu hoppas jag att man håller takten och inte stannar vid detta och att det kommer ännu fler reformer som bidrar till att vi kan skydda kvinnor och barn och, ytterst, att vi får en politik som begränsar de kriminella gängens tillgång till och möjligheter att rekrytera unga pojkar, framför allt, som redan är fostrade in i våld som ett maktmedel. Detta är jättefarligt för vårt samhälle.

Jag hoppas alltså på en fortsatt snabb takt i reformarbetet.

Anf. 64 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Fru talman! Behovet av skydd för hotade personer har vuxit markant under senare år. Samhället, såväl stat som kommun, har även successivt utvecklat metoder för att stödja dem som av skilda skäl behöver skydd. Trots detta mördas varje år ett antal kvinnor som levt eller lever i nära relation med våldsamma män.

Dagligen utsätts ett stort antal personer i vårt land för hot, våld och trakasserier, och en del av dessa behöver skydd från staten. Ett exempel är, som nämnts, kvinnor som utsätts för våld i nära relationer, som kan tvingas leva med en ständig hotbild. De förföljs och tvingas ibland på flykt med sina barn. Detta är en personlig tragedi för alla dessa kvinnor och barn och något som underminerar hela samhällets trygghet om vi låter det fortgå. Ett stärkt skydd är därför av yttersta vikt.

Som nämnts har Riksrevisionen nu granskat statens skydd av hotade personer och då i huvudsak fokuserat på kontaktförbud och de myndigheter som främst berörs av och ansvarar för att brottsoffrens behov av skydd tillgodoses. Rapporten pekar på en rad brister inom såväl Polismyndigheten som Åklagarmyndigheten och Skatteverket.

Det ska också sägas att gängkriminalitetens och den organiserade brottslighetens lavinartade utveckling, med de grova våldsbrott som följt i dess spår, har haft stor inverkan på Polismyndigheten och särskilt på enheten för brottsoffer- och personsäkerhetsverksamhet, Bops, som dragits med en hög arbetsbelastning. Skyddet för personer som hotas av gängen har tagit stora resurser i anspråk, vilket tyvärr, måste vi medge, har skett på bekostnad av ärenden rörande kontaktförbud och brott i nära relation.

Regeringen såväl som Polismyndigheten är väl medvetna om behovet av förbättringar och förstärkningar och har nu gjort särskilda insatser för att förbättra skyddet för personer utsatta för brott i nära relation. Sedan en tid tillbaka pågår ett arbete med att klassificera gärningsmännen – vi vet alla att det mest är män – utifrån våldsbenägenhet och farlighet, vilket utgör grund för skyddsbehov för den utsatta. Parallellt ska relevanta skyddsåtgärder vidtas för att förebygga upprepad brottslighet och stoppa våld i ett tidigt skede. Mäns våld mot kvinnor, brott mot barn och hedersrelaterat våld prioriteras särskilt.

Polismyndigheten har även vidtagit åtgärder för att få en effektivare styrning av ärendeinflödet till Bops. Polisanställda ska nu få bättre stöd för

Prot. 2024/25:33
20 november

*Riksrevisionens
rapport om statens
skydd av hotade
personer*

riskbedömningar gällande hot och våld i enskilda ärenden, vilket leder till bättre förutsättningar för att hotade personer ska få erforderligt stöd.

Det finns även ett förslag om att Polismyndigheten, i enlighet med kontaktförbudsutredningens betänkande, ska utse en kontaktperson för såväl skyddspersonen som förbudspersonen. Detta är ett bra förslag, som enligt oss kristdemokrater bör förverkligas så snart som möjligt.

Fru talman! I ärenden som rör kontaktförbud har åklagarna tidigare haft en restriktiv syn på de underliggande kraven för positiva beslut. Tillämpningen har inte heller varit enhetlig i landet. Generellt kan sägas att åklagarna lagt ribban väl högt vad gäller både kraven på styrkt brottslighet och gränserna rent geografiskt; det har varit ovanligt att förbudet omfattat större områden. Det har egentligen inte funnits några större hinder utan handlar mer om synen på tillämpningen av lagstiftningen.

Även i detta fall har regeringen tagit initiativ. I betänkandet om kontaktförbudslagstiftning som presenterades tidigare i år finns en genomgripande översyn av den aktuella lagstiftningen. Förslagen tar sikte på fler kontaktförbud och på att lagstiftningen i högre grad ska ha ett brottsförebyggande perspektiv och utgöra ett effektivt skydd. Det ska bli enklare att utfärda kontaktförbud där det finns riskbedömningar som tar upp exempelvis förföljelse, otillbörlig övervakning eller andra allvarliga trakasserier. Det ska även bli lättare att ta beslut om elektronisk övervakning, och straffskärpningar för överträdelse av kontaktförbud är att vänta.

Fru talman! Sist och slutligen: Alltför ofta har det hänt att myndigheter av slarv och oförstånd röjt skyddade personuppgifter. Här måste det till en generell skärpning. Det ankommer på alla som tar del av skyddade personuppgifter att verkligen se till att de inte läcker ut. I många fall är det livsavgörande att uppgifterna är och förblir hemliga. Man ska inte underskatta uppfinningsrikedomen och ihärdigheten hos motiverade gärningsmän när det gäller att spåra och söka upp sina potentiella offer.

Fru talman! Med detta sagt yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet och ber om ursäkt för att jag drog över min talartid med någon minut.

Anf. 65 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! För en tid sedan presenterade *Dagens Eko* siffror som visar att antalet personer som lever med någon form av skyddad identitet ökat drastiskt. Jag tror att *Dagens Eko* rapporterade att det var över 31 000 personer. De som står för ökningen är kvinnor och barn som lämnat våldsamma relationer. Det här är naturligtvis oacceptabelt. Det är oacceptabelt för ett land som Sverige när vi som nation inte kan skydda personer mot förövare på annat sätt än genom att kraftigt begränsa deras vardag. Det som händer är att offrens vardag begränsas. För att använda ett uttryck som en av de gömda kvinnorna själv använder är det så att de lever i ett fängelse utan väggar.

Riksrevisionens granskning slår fast att staten inte arbetar tillräckligt effektivt för att skydda hotade personer. Många som behöver skydd får det inte beviljat. För dem som får skydd beviljat är det inte alltid verkningfullt. Skyddsåtgärderna, det vill säga kontaktförbuden, innebär som jag nämnde stora begränsningar, trots att de här personerna inte gjort något kriminellt. De har för det mesta bara råkat bli kära i fel person.

Jag ställer mig lite tvivlande till om de åtgärder som regeringen nämner faktiskt räcker till. Jag är inte så säker på att de leder till vare sig fler kontaktförbud eller strängare straff vad gäller kontaktförbuden.

Jag är dock mycket glad över att kontaktförbudsutredningens betänkande överlämnats till regeringen. Det tråkiga är att det under innevarande år inte finns någon proposition om detta på propositionslistan. Men vi har hört här att remisstiden gick ut alldeles nyligen och att man kommer att jobba med detta.

Det är viktigt att den här lagändringen kommer på plats. Jag skulle dock ha önskat mer. Jag är lite tveksam om kriterier som tidigare förföljelser och otillbörlig övervakning faktiskt räcker för att vårt rättsväsen ska döma till fler, längre eller strängare kontaktförbud. Min vädjan till regeringen är att vara oerhört tydlig i dialogen med våra myndigheter och i regleringsbrev och myndighetsinstruktioner. Jag tror att man måste vara det.

Jag tillåter mig att citera Skatteverket, även om de inte är här för att kunna försvara sig. Skatteverket säger att dess uppgift är att se till att människor med skyddad identitet ska kunna leva som vanligt. Men det är ju en omöjlighet. Jag hoppas att jag slipper läsa fler sådana citat från Skatteverket. Skatteverkets uppgift är inte att se till att människor med skyddad identitet ska kunna leva som vanligt, utan Skatteverket ska tillsammans med andra myndigheter samt regeringen och riksdagen se till att skyddad identitet inte behövs. Det hoppas jag kommer att framgå i ett regleringsbrev till Skatteverket.

Med dagens konstruktion av kontaktförbudslagstiftningen omfattas skyddspersonerna av statens skydd men inte deras anhöriga. Det innebär en verklig inskränkning i skyddspersonernas vardag. När man åker och hälsar på anhöriga, till exempel vid jul eller påsk, kan förbudspersonen stå där och vänta. Det är en stor brist i dagens system.

Det är bra att skyddsområdet ska kunna utökas, kanske till en hel kommun. Vi har själva varit med och voterat för sådana saker här i kammaren. Men i förlängningen måste kontaktförbudslagstiftningen förändras i grunden, precis som vi skriver i vår följdmotion. I dag är det så att skyddspersonen har ett område runt den plats där hon bor – ja, jag säger ”hon” – och kanske barnens skola. Det området får förövaren inte komma in i. I stället borde det vara tvärtom: Förövaren bor på ett ställe och har sitt jobb någonsans, och ett område runt dessa platser får han inte lämna. Ska förövaren gå utanför det området får den personen höra av sig till polisen och brottsoffret. Jag vet att det knottrar sig lite på många jurister när de hör det här, men jag tycker att det är däråt vi måste röra oss. Det är då vi på riktigt kommer åt problematiken. Det är förövarens vardag som ska begränsas, inte brottsoffrets.

Med det yrkar jag bifall till Centerpartiets reservation, som har nummer 2.

Anf. 66 MARTIN MELIN (L):

Fru talman! Riksrevisionens rapport om statens skydd av hotade personer var ingen glädjande läsning i år. Det är helt klart så att det finns jobb att göra. Men ett litet ljus i tunneln – vi har hört flera som sagt det – är att det faktiskt görs någonting. Regeringen sitter inte med armarna i kors och tittar på. Man ser vad det är som felar, man ser vad det är som saknas och man gör vad man kan för att ändra på det. Jag kan lugna dem som inte tror

att det är så. Jag kan varmt rekommendera den som vill ta del av vad regeringen gör att läsa vad liberalen och jämställdhetsministern Paulina Brandberg har att säga i frågan.

Ska vi ha ett fungerande skydd av hotade personer – jag kommer främst att prata om kvinnor som blir hotade – kommer det att kosta pengar. Lagar och reformer är en sak. Resurserna för att kunna ingripa när det värsta händer, förhindra att det värsta händer eller hjälpa till efteråt, när det värsta har hänt, har vi inte riktigt i dag.

I Riksrevisionens rapport får rättsväsendet kritik. Det är fråga om anmälningssupptagare som inte förstår, åklagare som inte fattar rätt beslut och poliser som inte prioriterar rätt. Skatteverket får också sin beskärda del. Så här är det säkert. Men är det verkligen Åklagarmyndighetens eller Polismyndighetens fel att vi i dag inte kan skydda de kvinnor som blir hotade? Jag tycker att vi politiker ska vara lite försiktiga när vi kritiserar myndigheter som vi faktiskt har mandat att kunna påverka, inte minst ekonomiskt. Vi får faktiskt den polismyndighet och den åklagarmyndighet som vi betalar för, och vi får resultat av ingripanden och domar enligt de lagar som vi stiftar.

Därför vill jag återigen säga att jag är glad över att vara en del av regeringsunderlaget. Regeringen satsar nu rekordstort på rättsväsendet och säger uttryckligen att antalet poliser måste öka, så att vi får resurser att kunna ingripa före, under och efter en händelse. Jag blev också glad när jag läste – i går, tror jag att det var – att statsministern uttryckligen sagt att våld i nära relationer är prioriterat.

Fru talman! Låt mig bli lite personlig under någon minut. För ett par år sedan jobbade jag som polis i en radiobil när larmet gick om att en kvinna hade blivit knivhuggen i sin lägenhet. Jag och min kollega låg bra till; vi befann oss väldigt nära och kom först till platsen.

Jag tror att det är svårt att föreställa sig det här om man inte varit med om det. Vi kommer in i lägenheten och in i det lilla köket. Det är ganska mycket blod på golvet. Det är blod på kylskåpet och på köksluckorna. Det är blod på köksbänken, där det också ligger en blodig kniv. Stolar är omkullvälta, och ett bord är inknuffat i en vägg. Det är helt klart att det har varit en kamp – förmodligen en kamp på liv och död.

Jag ser att blodspåren fortsätter in i ett litet sovrum. Där inne ligger kvinnan på sängen i ett par korta shorts och ett linne. Hon är knivhuggen med flera hugg, närmare bestämt åtta. Det blöder från de öppna sårn. Hennes blick är en blandning mellan rädsla, skräck och uppgivenhet. Hon skriker och gråter både av smärta och av uppgivenhet.

Kvinnan överlevde överfallet, och vi kunde gripa gärningsmannen ett par timmar senare. Men vet ni vad som gjorde mig riktigt jäkla förbannad, irriterad och lite uppgiven? Det var när jag några timmar senare satt inne på polisstationen och skulle avrapportera händelsen.

Det visade sig att mannen som hade gjort detta hade kontaktförbud gentemot kvinnan. Han hade vid åtta tillfällen överträtt kontaktförbudet innan dagen när han tog sig in i lägenheten och knivhögg henne åtta gånger. Vid åtta tillfällen hade han överträtt kontaktförbudet.

På vilket sätt tror ni att samhället hade reagerat? Hade han fått böter, fängelse eller någon form av straff? Nej! Inte vid ett enda av de åtta tillfällena hade det lett till åtal och till att han hade fått något straff.

Det gällde också den gången när polisen hade kommit i tid när han sökt upp kvinnan på hennes arbetsplats och han greps. Inte ens då blev han anhållen, utan han släpptes ut direkt. Åtta tillfällen, åtta överträdelser av kontaktförbud, ledde till noll reaktioner från samhället.

Fru talman! Så här kan vi inte ha det. Det skickar inte de signaler som jag och Liberalerna vill skicka. Vi vill att samhället ska reagera när en kvinna blir hotad. Hon ska känna att hon har samhället i ryggen, att hon har stöd, att vi alla står bakom henne och att hon kan få den hjälp hon behöver.

Alla mord på kvinnor där gärningsmannen är en närstående har föregåtts av ett hot. Det är därför det är så viktigt att vi tar hot mot kvinnor på allvar i ett tidigt skede.

Fru talman! Slutligen: Om vi ska lyckas skydda hotade kvinnor måste vi ha ett fungerande system med kontaktförbud i olika former. Det kan vara elektronisk övervakning och förbud att vistas i områden, stora som små. Men det måste också finnas resurser från myndigheten att kunna ingripa när det värsta händer.

Fru talman! Sedan måste samhället reagera. Vi måste utnyttja de straff som finns i lagstiftningen. Ingen man som hotar en kvinna ska känna att han ska kunna komma undan med detta, i varje fall inte i min värld.

Anf. 67 RASMUS LING (MP):

Fru talman! Vi debatterar Riksrevisionens rapport om statens skydd av hotade personer. Som åhörarna kan höra finns det ett starkt engagemang och en bred samsyn i många av frågorna, vilket är väldigt bra.

Det var ett starkt inlägg av liberalen Martin Melin, som beskrev hur det kan se ut i de situationer där staten har misslyckats fatalt med den grundläggande uppgiften att skydda sina medborgare.

Den övergripande slutsatsen i rapporten är att statens arbete inte är tillräckligt effektivt, som det står på lite torr myndighetsprosa. Men det är en oerhört allvarlig mening. Med personer avses förstås framför allt kvinnor.

Mäns våld mot kvinnor är ett gigantiskt samhällsproblem. Antalet kvinnor som mördats av en man som de har eller har haft en relation med har varit tämligen konstant under lång tid. Det är över 20 kvinnor om året. Antalet som misshandlas, kontrolleras, far illa på olika sätt i relationer och behöver leva med skyddade uppgifter är många tusen varje år.

Rapporten från Riksrevisionen visar på behovet av förändrade arbetsätt från ansvariga myndigheter. Det är ett torrt sätt att uttrycka en skarp kritik. Att kontaktförbud tillämpas restriktivt i förhållande till lagens våldsförebyggande syfte är ett exempel. Överträdelser av kontaktförbud får heller inte tillräckliga konsekvenser, som vi också har hört. Skyddet som kontaktförbud ska vara är därför alltför sällan ett effektivt skydd för dessa personer.

Myndigheterna behöver alldeles uppenbart enligt Riksrevisionen förändra sig på en rad olika sätt. Det finns också, fru talman, ett reformbehov i form av politiska förändringar, lagstiftningsförändringar. Den kontaktförbudsutredning och de kompletteringar som har gjorts är remitterade, och det måste bli en ny lagstiftning. Områdena som kontaktförbuden gäller måste bli större rent geografiskt. Möjligheterna att rent faktiskt hålla den som har kontaktförbud borta från personen, oftast kvinnan, måste förbättras.

Fru talman! Det krävs också andra reformer och andra förändringar. Ett sådant exempel är brottet grov kvinnofridskränkning och hur straffen mäts ut för det. Så här långt är Miljöpartiet det enda parti som har velat få en miniminivå, ett minimistraff, för grov kvinnofridskränkning på två år.

Såväl Socialdemokraterna som Moderaterna har hållit emot och tyckt att nuvarande ett och ett halvt år är tillräckligt. Det är med reservation för Sverigedemokraternas uppfattning. Mig veterligen har de inte sagt något, men jag håller det öppet om jag har missat det.

Det vore en förändring som skulle peka på hur allvarligt brottet är. De som döms för grov kvinnofridskränkning får ofta kontaktförbud och ofta fängelse, men tyvärr är det oftast för kort straff.

Vi har ofta diskussionen om hårdare straff hjälper. Jag tror inte att det hjälper på det sättet att hårdare straff avhåller någon från att begå brott. Det kan för vissa brottstyper skada samhället att ha alltför hårda straff. Men när det gäller allvarliga brott, våldsbrott och sexualbrott, måste samhället se strängt på det. De som begår dessa brott måste sitta i fängelse under lång tid.

Fru talman! Jag ska inte bli alltför långrandig. Jag yrkar bifall till reservation nummer 1 och tackar för den debatt som vi har haft.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 13.)

Bolag och brott

§ 9 Bolag och brott

Civilutskottets betänkande 2024/25:CU3
Bolag och brott (prop. 2024/25:8)
föredrogs.

Anf. 68 JENNIE WERNÄNG (M):

Fru talman! I dag debatterar vi bolag och brott, och jag börjar med att yrka bifall till regeringens proposition.

I dagens Sverige har det under senare år uppmärksamrats att företag allt oftare används och utnyttjas systematiskt inom den organiserade brottsligheten. Olaglig verksamhet kamoufleras med falska identiteter, målvakter och bulvaner. Och det stoppar inte där, utan företag används också genom att man tvättar pengar från narkotikaförsäljning eller stölder. Det handlar även om att bostadsrätter köps upp och att vinster finansierar annan verksamhet. Detta är den ena sidan.

Den andra sidan – vad innehåller då den? Jo, det är alla de företagare som strävar efter att följa lagar och regler. Vad har man gjort för alla dessa företag, förutom att ha infört fler regler – ofta en regel som ska stoppa en annan regel? Vi har byråkratiserat sönder hela vårt Företagsverige med krångliga regler som helt enkelt finns där för alla de företagare som inte sköter sig.

Detta har vi alltså att arbeta med: den ena sidan och den andra sidan.

Propositionen *Bolag och brott* handlar om balans. Det handlar om att avvakta där EU-direktiv pågår, att starta i en ände för att invänta en annan, att arbeta snabbt där det behövs och invänta effekt, att skapa regelförenkling där man kan och att stötta och skydda dem som behöver det.

Den moderatledda regeringen har gjort till en av sina viktigaste uppgifter att trycka tillbaka den organiserade brottsligheten och återupprätta tryggheten i Sverige. Det innefattar tre delar: att slå mot det grova våldet, att bryta rekryteringen av barn och unga till gängen och att strypa den kriminella ekonomin.

Den brottsliga verksamheten i Sverige omsätter ungefär 150 miljarder kronor. Jag tycker att vi ska ge den summan, 150 miljarder, lite extra uppmärksamhet och fundera på hur mycket mer företagen skulle ha kunnat arbeta med utveckling och innovation för dessa pengar. Hur mycket skattemedel av detta skulle kunna användas för välfärd och för ett tryggare Sverige?

Fru talman! Det pratas mycket om narkotikaförsäljning i Sverige, men visste ni att intäkterna från bedrägerier just nu är större än intäkterna från narkotikaförsäljning? Det visar omfattningen i det hela.

Med regeringens proposition, som vi debatterar i dag, föreslås ytterligare verktyg för att stoppa kriminella från att använda företag som brottsverktyg. Jag ska läsa upp delar av förslagen:

Bolagsverkets kontrollfunktion stärks med ett nytt verktyg om personlig inställelse men också en tydlig bestämmelse kring strykning av oriktiga uppgifter i företagsregistret.

Företagskapning kriminaliseras. Vi föreslår fördubblat straff för brott mot målvaktsförbudet, stärker kontrollen av ekonomiska föreningar och utökar skyddet för brott i stiftelser.

De förslag som nu lämnas är en viktig del i regeringens krafttag mot den kriminella ekonomin. Lagändringarna föreslås träda i kraft i januari 2025. Jämfört med utredningens förslag innebär det en tidigareläggning med sex månader. Tidigareläggningen återspeglar att den här regeringen är fast besluten att få till åtgärder som gör skillnad i den kriminella ekonomin.

Fru talman! Jag återkommer med mina ord igen: den ena sidan och den andra sidan.

Den ekonomiska brottsligheten är skadlig för Sverige och för samhället i stort. Vi går miste om otroligt mycket pengar som kunde ha gått till att bygga ett tryggare och starkare Sverige. Utöver detta utsätts våra näringsidkare för orättvis konkurrens där de riskerar att slås ut av aktörer som inte följer reglerna.

Alla åtgärder som övervägs måste bedömas utifrån såväl de positiva som de negativa konsekvenser de kan medföra. De åtgärder som vidtas ska vara effektiva och träffsäkert slå mot den kriminella ekonomin. Trubbiga verktyg där vi inte kan dra några säkra slutsatser ska vi inte gå vidare med. Det skulle öka regelkrånglet och försämra konkurrenskraften för våra svenska företag.

Vi går därför i stället vidare med förslag som är betydligt mer träffsäkra och som riktar sig dit där problemen finns utan att lägga krokben för alla skötsamma företagare som skapar arbetstillfällen och genererar skatteintäkter till välfärden.

Avslutningsvis vill jag säga att det alltid handlar om den ena eller den andra sidan. Som moderat står man alltid på företagarens sida. Tillsammans ska vi hjälpas åt att slå mot den kriminella miljön utan att öka byråkratiseringen och regelkrånglet för alla er skötsamma företagare där ute.

Tillsammans ska vi öka konkurrenskraften för våra svenska företag och bygga Sverige starkt igen.

Anf. 69 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik:

Fru talman och Jennie Wernäng! Jag begär replik på anförandet för att stryka under att vi socialdemokrater i allt väsentligt står bakom propositionen, som är ett resultat av en utredning som vi socialdemokrater satte igång.

Jag vill också ställa en fråga till ledamoten Jennie Wernäng. Hur lyder den här avvägningen – å ena sidan, å andra sidan – när det gäller den i utredningen behandlade frågan om en utvidgad och återinförd revisionsplikt även för små aktiebolag? Skatteverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Kronofogdemyndigheten, Brottsförebyggande rådet, Ekonomistyrningsverket, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Svenska Bankföreningen, Svensk Inkasso och Svensk Försäkring förespråkar återinförd revisionsplikt.

Dessa remissinstanser, som alltså är positiva till förslaget, menar att detta skulle bidra till ökad ordning och reda i näringslivet, vara gynnsamt för skötsamma bolag och företag och bidra till att motverka att företag används för brottslig verksamhet. Mot den bakgrunden, fru talman, menar vi att regeringen borde ha tagit intryck av exempelvis Skatteverkets remissvar, där ett konkret författningsförslag lämnas på hur man skulle kunna utvidga revisionsplikten.

Min fråga till Jennie Wernäng är därför: Hur har regeringen resonerat?

Anf. 70 JENNIE WERNÄNG (M) replik:

Fru talman! Alla åtgärder som övervägs måste bedömas utifrån de positiva och de negativa sidorna. Det handlar om den ena eller den andra sidan och de konsekvenser åtgärderna kan medföra.

De åtgärder som vidtas tycker vi ska vara effektiva och träffsäkert slå mot den kriminella ekonomin. Återinförd revisionsplikt för mindre aktiebolag är inte en sådan åtgärd.

Det går inte att dra några säkra slutsatser när det gäller om och i så fall i vilken utsträckning en revisor i detta fall, som det står i utredningen, kan förhindra kriminalitet. Det gäller särskilt möjligheten att motverka skatteundantagande brottslighet i företag. Nyttan kan inte minst ifrågasättas i de mycket allvarliga och vanligare fall då företag kapas och drivs under flera år enbart i syfte att generera brottsvinster. Mot den typen av brottslighet är revision ett väldigt trubbigt verktyg.

Anf. 71 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik:

Fru talman och Jennie Wernäng! Alla dessa tunga remissinstanser som alltså fortfarande och sedan länge förordar återinförd revisionsplikt även för små aktiebolag menar att detta är en viktig pusselbit inte minst i kampen mot den alltmer utbredda ekonomiska välfärdsbrottsligheten, där bolag ofta används som verktyg i hanteringen.

Dessa remissinstanser betonar också att förändringar har skett i verkligheten kring revision sedan revisionsplikten togs bort för de minsta aktiebolagen. Revisorsrollen har förändrats, det har blivit allt vanligare att företag används i den organiserade brottsligheten och det har också blivit

allt lättare att starta aktiebolag i och med det de facto sänkta kravet på minsta aktiekapital.

Jag vill tydliggöra att vi socialdemokrater gör en annan bedömning än regeringen. Jag undrar lite grann hur ledamoten Wernäng ställer sig till att man lyssnar så lite på den långa lista av remissinstanser som förordar åtgärder även på detta område – med all respekt för att det bara kan vara en pusselbit i ett brett pussel av åtgärder för att komma åt brottslighet.

Anf. 72 JENNIE WERNÄNG (M) replik:

Fru talman! Som jag tycker att jag har redogjort för står vi på företagarens sida, och det står klart att återinförandet av revisionsplikten skulle bli kostsamt för alla hederliga företagare runt om i landet. Enligt beräkningar i utredningen skulle reformen kosta över 11 miljarder kronor per år. Det skulle innebära konkurrensnackdelar för svenska företag och försämrade möjligheter, särskilt för de små företagen, att växa och anställa fler.

De befintliga kraven på revisionsplikt är dessutom redan några av de högsta inom EU. Det är endast tre länder som har mer långtgående regler än vad Sverige har.

Vi går nu vidare med förslag som är mer träffsäkra och med udden riktad mot de kriminella utan att lägga krokben för de skötsamma företag som skapar arbetstillfällen och genererar skatteintäkter. Jag tycker att detta är skäl nog för att undanta små aktiebolag.

Anf. 73 MARKUS KALLIFATIDES (S):

Fru talman! Ekonomisk brottslighet genom företag är samhällsskadlig. Betydande skatteintäkter går förlorade för det offentliga. Enskilda drabbas av stora ekonomiska förluster. Skötsamma näringsidkare löper risken att slås ut av konkurrenter som inte följer reglerna. Förtroendet för företag och tilliten till samhällssystemet kan försvagas. Ekonomiska vinster som blir till med bolag som brottsverktyg finansierar också annan grov brottslighet. Den grova ekonomiska brottslighet som begås genom företag är att betrakta som systemhotande.

Det var mot denna bakgrund som den socialdemokratiska regeringen i december 2021 gav en särskild utredare i uppdrag att överväga och föreslå åtgärder som syftar till att motverka att aktiebolag och andra företagsformer används för att begå brott och andra oegentligheter. Utredningen överlämnade den 30 juni 2023 betänkandet *Bolag och brott – några åtgärder mot oseriösa företag*.

Regeringen lägger nu fram propositionen *Bolag och brott*. Vi socialdemokrater välkomnar förslagen om utökade befogenheter för Bolagsverket som ett led i att utöka Bolagsverkets kontroller av företagsregistren och stärka verkets roll i arbetet mot brott i företag, att företagskapning ska kriminaliseras, att straffet för brott mot målvaktsförbudet ska skärpas och även övriga förslag till skärpningar av regler kring årsredovisningar och associationsrättslig reglering av stiftelser. Vi kommer alltså att rösta för allt detta.

Därutöver menar vi socialdemokrater att regeringens proposition borde kompletteras med ytterligare ett antal åtgärder: resurstillskott till Bolagsverket, utvidgad revisionsplikt för små aktiebolag och höjt minsta aktiekapital i aktiebolag. Förslagen syftar alla till att förebygga och beivra att bolag används som brottsverktyg. Förslaget om höjt aktiekapital är vi för-

hindrade att ta upp i den nu aktuella följdmotionen, men vi återkommer i ett annat sammanhang under riksdagsåret.

Utredningen om bolag och brott hade i uppdrag att redovisa för- och nackdelar med ett återinförande av revisionsplikt för mindre aktiebolag. Regeringen gör i föreliggande proposition bedömningen att det för närvarande inte finns tillräckliga skäl att återinföra revisionsplikten för små aktiebolag.

Vi socialdemokrater menar att regeringen i stället borde ha tagit större intryck av att en lång rad remissinstanser – Skatteverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Kronofogdemyndigheten, Brottsförebyggande rådet, Ekonomistyrningsverket, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Svenska Bankföreningen, Svensk Inkasso och Svensk Försäkring – förespråkar återinförd revisionsplikt.

Dessa positiva remissinstanser menar att detta skulle bidra till ökad ordning och reda i näringslivet, vara gynnsamt för skötsamma bolag och företagare och bidra till att motverka att företag används för brottslig verksamhet. De menar också att en rad omständigheter av stor betydelse för frågan har ändrats sedan revisionsplikten för små aktiebolag togs bort: förändrad revisorsroll, att företag ofta förekommer i den typ av brottslighet som sker i organiserad form, till exempel välfärdsbrottslighet, och att det har blivit allt lättare att starta aktiebolag genom sänkt krav på lägsta aktiekapital. Lägg därtill att det finns långt gångna förslag på förenklade internationella revisionsnormer för små bolag.

Men av utredningen framgår samtidigt klart att ett snabbt återinförande av revisionsplikt för samtliga aktiebolag är praktiskt ogörligt eftersom antalet revisorer helt enkelt inte kommer att räcka till i närtid. Mot denna bakgrund menar vi socialdemokrater att regeringen borde ha tagit intryck av Skatteverkets remissvar där ett konkret författningsförslag framförs för en utvidgning av revisionsplikten till att omfatta fler men inte alla små aktiebolag och i närtid återkomma till riksdagen med en sådan proposition.

Jag yrkar därför bifall till vår reservation, nummer 2.

Fru talman! Tillåt mig en avslutande, mer generell reflektion. Det har blivit en mycket dålig allmän tendens att såväl kommuner och regioner som statliga myndigheter ges utökade arbetsuppgifter utan att staten skju- ter till nya medel. Det gäller till exempel kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete samt Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag, som inte alls möter behoven av ärendehantering, och det gäller hela sjukvårdens finansiering, där vi nu ser personalneddragningar i en vård som redan befinner sig i kris.

Det vi behandlar här är endast en liten men viktig detalj i samhällsbygget. Vill vi att Bolagsverket ska göra mer behöver vi med all sannolikhet också satsa mer på Bolagsverket.

Självfallet ska vi i varje läge försöka finna effektiva arbetssätt. Detta gäller hela den offentliga sektorn. Men verkliga effektiviseringar i verkliga organisationer är svårt. I offentlig verksamhet blir det sedan 30 år tillbaka i det här landet allt som oftast neddragning snarare än effektivisering – och det är inte samma sak.

I privat sektor kan man höja priset eller sänka kvaliteten, öka volymen eller ransonera och sätta kunder på kö. Det finns inga krångliga lagar som kommer emellan. Men så är det inte i myndigheter, kommuner och regioner. Verksamheten styrs av lagstiftning. Flera legitima intressen ska vägas

mot varandra. Det är helt enkelt en mycket, mycket svårare uppgift – en uppgift som kräver adekvata resurser.

Vi socialdemokrater välkomnar alltså förslagen om möjlighet för Bolagsverket att begära personlig inställelse och om strykning av felaktiga uppgifter i registren. Liksom regeringen bedömer vi att de kommer att leda till högre registerkvalitet, ha en brottsförebyggande effekt och underlätta de brottsbekämpande myndigheternas arbete med att utreda brott och lagföra gärningspersoner.

Vi delar dock inte regeringens konsekvensbedömning att de här förändringarna kan hanteras inom Bolagsverkets befintliga ekonomiska ramar. Vi delar i stället Bolagsverkets uppfattning i frågan och menar att verket måste tillskjutas extra resurser för dessa tillkommande uppgifter och handlingsmöjligheter. Inte minst ser vi socialdemokrater stora möjligheter att genom maskininläsning och artificiell intelligens detektera felaktiga eller illavarslande uppgifter i verkets register. Det här är fråga om stort och viktigt utvecklingsarbete men pyttesmå belopp i statens samlade budget. Ändå säger Tidöregeringen nej. Vi beklagar det.

Anf. 74 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! Sverigedemokraterna är det parti i riksdagen som värnar lag och ordning högst. Om vi ska komma till rätta med alla de eskalerande problem med kriminalitet, gängkriminella och skjutningar som har fått växa fram i vårt samhälle måste samhället agera kraftfullt.

Den proposition vi i dag debatterar, *Bolag och brott*, innehåller en rad åtgärder som syftar till att motverka och bekämpa brott som begås i och genom företag. Det är en lagstiftning som nu gör det svårare för kriminella att använda eller ta över företag.

Bolagsverket får nu möjlighet att kräva personlig inställelse vid anmälan till aktiebolags- eller föreningsregistret, detta för att säkerställa identiteten eller behörigheten hos den som anmäler eller anmäls. Bolagsverket ska också kunna stryka felaktiga uppgifter om företags ställföreträdare från sina register. Dessa åtgärder stärker Bolagsverkets kontrollfunktion och bidrar till arbetet mot brottslighet i företag och med företag som brottsverktyg.

Vidare kommer företagskapning nu äntligen att kriminaliseras. Det är efterlängtat, då företagskapning är helt oacceptabelt men tyvärr ett alltför ofta förekommande sätt för gängkriminella att dels komma över pengar, dels komma över företag för att begå andra brott. Den som olovligen använder en juridisk persons identitetsuppgifter i vinningssyfte ska kunna dömas för brott. Maxstraffet för brott mot det så kallade målvaktsförbudet fördubblas, alltså höjs från ett till två års fängelse. Också det är en välbehövlig och efterfrågad skärpning.

Syftet med förslagen är alltså att trycka tillbaka den organiserade brottsligheten, som systematiskt utnyttjar företag som verktyg i sin brottslighet, bland annat för att komma över eller tvätta pengar.

Vi vill, som regeringen valt att uttrycka det i propositionen, på ett effektivt och träffsäkert sätt försvåra för kriminella samt värna sund konkurrens.

Vi sverigedemokrater välkomnar alla delar. Detta är efterlängtade och behövliga förändringar. Vi ser dock att man, för att verkligen få bukt med brottsligheten, kunde ha gått längre än propositionen. Om vi menar allvar

med att vi på riktigt vill stoppa de kriminella gängen på alla plan finns det ingen anledning att begränsa sig i onödan.

Fru talman! Sverigedemokraterna driver en tydlig linje mot all form av brottslighet, inklusive bolagsbrottslighet. Vi har länge drivit nolltolerans mot så kallade bolagsmålvakter, och vi anser att Bolagsverket även borde få möjlighet att neka registrering av näringsverksamhet när det finns misstankar om att målvakter är inblandade. Vi sverigedemokrater tycker att även försök, förberedelse och stämpling till företagskapning ska kriminaliseras. Det är logiskt att göra dessa handlingar straffbara, då det bidrar till att förebygga brottslighet i ett tidigt skede.

Vidare menar vi att olovligt användande av identitetsuppgifter bör vara straffbart även om syftet inte är vinst. Det är otillräckligt att begränsa straffansvaret till handlingar som sker i vinningssyfte. I stället borde det faktum att handlingen orsakar skada eller olägenhet för bolaget eller dess ägare vara skäl nog att utdöma straff. Av vilken anledning skulle det vara i sin ordning och inte straffbart att använda identitetsuppgifter på felaktigt sätt? Det kan man fråga sig.

Man bör agera kraftfullt mot den här typen av brottslighet. Åtgärderna ska verkligen vara verkkningsfulla och kännbara.

Vad gäller de höjda förseningsavgifterna, som också är en del av propositionen, är vi positiva till höjningen. Vi anser också att dessa höjningar med fördel kan kombineras med vårt förslag om att avkriminalisera sena årsredovisningar.

Slutligen, fru talman, är vi också positiva till att regeringen valt att avstå från att införa revisionsplikt för små bolag, vilket hade inneburit en ytterligare kostnad och administrativ börda för mindre företag.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till vår reservation, som är reservation nummer 1.

Anf. 75 KATARINA LUHR (MP):

Fru talman! Debatten böljar från den ena sidan till den andra. Jag är väl en del av den andra sidan.

Det är inte ett oviktigt ämne vi debatterar – användning av bolag som verktyg för brott. Jag vill börja med att understryka att den absoluta majoriteten av alla företag gör sitt bästa för att följa de lagar och regler som finns. Men sedan vet vi att det också finns företag som används för eller till och med bildats för brottslig verksamhet eller som utnyttjas av oseriösa aktörer, ibland för att kunna dölja annan brottslig verksamhet, för penningtvätt eller för att finansiera grov organiserad brottslighet.

Enligt Polismyndigheten är brottsvinsterna en av de drivande faktorerna bakom den organiserade brottsligheten. Som vi redan hört i debatten och som även polisen lyfter står den kriminella ekonomin i Sverige för 100–150 miljarder kronor i brottsvinster varje år. Kriminella gör i dag större vinster på arbetslivskriminalitet, välfärdsbrottslighet och bedrägerier än på narkotikaverksamhet.

Genom att kriminella undanhåller skatter eller fuskar till sig ersättningar eller förmåner går också samhället miste om pengar som annars kunde ha gått till viktiga delar av det svenska välfärdssystemet. Oseriösa företag skadar förtroende och tillit i samhället i stort, och när de konkurrerar med vanliga näringsidkare riskerar de att slå ut de företag som sköter sig.

Fru talman! Det är uppenbart att företagsbrottligheten ger upphov till en rad allvarliga effekter. Jag och Miljöpartiet står bakom de förslag som regeringen i dag lägger fram. Dock tycker vi att man borde ha gått längre.

En uppgift som den statliga utredaren hade var att titta på effekterna av att man slopade kravet på revisor för mindre bolag 2010. Utredningen tar inte ställning vare sig för eller emot, då det inte var utredarens uppdrag, men säger att om man ska återföra revisionsplikten bör den gälla alla bolag som hade revisionsplikt innan 2010 för att det i tillräcklig grad ska uppfylla det brottsförebyggande syftet, vilket ju är det vi siktar på i dag.

Utredningen tar inte ställning, men många andra gör det, så som vi har hört i dag. Skatteverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Kronofogdemyndigheten, Brottsförebyggande rådet och Ekonomistyrningsverket förespråkar alla ett återinförande av revisionsplikten. Dessa instanser påpekar bland annat att samhället har förändrats sedan revisionsplikten togs bort, att de brott som begås inom den organiserade brottsligheten i dag ofta förutsätter tillgång till bolag och att det förekommer mer brottslighet i bolag som saknar revisor än i bolag som har revisor.

De lyfter också fram flera positiva effekter av en återinförd revisionsplikt, inte minst att det ökar förtroendet i näringslivet och att brottslig verksamhet såklart snabbare kan upptäckas, inte minst genom ökad insyn i små aktiebolag.

Men trots den viktiga roll revisorerna har väljer regeringen att inte återinföra revisionsplikten för små företag. Ärendet som vi har att ta ställning till i dag handlar om att ta krafttag mot bolagsbrottsligheten. Om vi verkligen menar allvar behöver vi använda oss av alla de olika verktyg som vi har tillgängliga. Jag anser att revisionsplikten är ett av dessa verktyg och någonting som skulle kunna bidra till att komma åt den organiserade brottsligheten. Därför yrkar jag bifall till Miljöpartiets reservation om detta i betänkandet, reservation 3.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 13.)

§ 10 Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering

Utrikesutskottets betänkande 2024/25:UU3

Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering (skr. 2024/25:4)
föredrogs.

Anf. 76 OLLE THORELL (S):

Fru talman! Vi debatterar i dag utrikesutskottets betänkande nummer 3, som behandlar Riksrevisionens rapport om Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering. Rapporten lyfter viktiga frågor om hur regeringens och Sidas arbete med att följa upp och redovisa biståndets resultat kan förbättras. Detta är en angelägen diskussion, eftersom ett effektivt och väl fungerande bistånd är avgörande både för

*Sveriges internationella bistånd –
uppföljning, utvärdering och rapportering*

dem ute i världen som får stödet och för att upprätthålla förtroendet här hemma hos de skattebetalare som betalar biståndet.

I betänkandet finns inga reservationer, varken från oss socialdemokrater eller från några andra. Förslaget är att skrivelsen ska läggas till handlingarna.

Det finns dock fyra särskilda yttranden. Socialdemokraterna har lämnat ett av dem. Jag tänker säga något om vårt ställningstagande utifrån det och något lite bredare om biståndet. Om några veckor har vi en budgetdebatt om biståndet. Det kommer alltså säkert att återkomma.

För oss socialdemokrater är utgångspunkten tydlig: Sveriges bistånd ska vara effektivt, transparent, resultatnriktat och ändamålsenligt. Det står inte i motsats till att det också ska vara generöst och att Sverige ska hålla fast vid den enprocentsnivå som vi haft som mål i över 50 år.

Riksrevisionens rapport pekar på viktiga områden som går att förbättra. Regeringens rapportering till riksdagen behöver bli mer transparent och ha en tydligare koppling till biståndets resultat. Uppföljning och analys är avgörande för att säkerställa att biståndet används på rätt sätt.

Men lösningen på detta är inte att minska biståndets omfattning eller att urholka dess syfte. Vi ser nu en utveckling där Sverige snabbt rör sig bort från både enprocentsmålet och FN:s rekommendation om att avsätta minst 0,7 procent av bni till bistånd. Det är mycket oroande.

Oroande är också att Sverige nu medvetet bryter mot OECD-Dacs riktlinjer för vad som får klassas som bistånd. När biståndsmedel används, i strid med OECD-Dacs regler, för migrationspolitiska reformer eller ytterligare integrationskostnader i Sverige undermineras både biståndets trovärdighet och dess grundläggande syfte: att hjälpa de mest utsatta.

Fru talman! Sveriges bistånd har varit en förebild internationellt. Vi har varit en ledande röst för mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning och global solidaritet. Men när regeringen nu till exempel riktar blicken bort från globala utmaningar och avvecklar bilaterala samarbeten med några av världens mest utsatta länder, till exempel Sydsudan och Burkina Faso, skickar vi en signal om att vi inte längre tar vårt globala ansvar på allvar.

Sydsudan är ett av världens mest sårbara länder. Där kämpar människor varje dag för att överleva konflikter och humanitära kriser. Att dra tillbaka stöd dit är inte bara ett svek mot dessa människor; det är också ett strategiskt misstag av Sverige som land.

Samtidigt ser vi att regeringen väljer att fokusera biståndet på kortsiktiga, snäva svenska egenintressen snarare än på ett upplyst egenintresse och långsiktiga globala lösningar. Det är inte rätt väg framåt. Ett starkt och välriktat, effektivt bistånd handlar om att skapa stabilitet och trygghet i världen och utveckling i alla världens länder. Det stärker förstås också i sin tur utvecklingen och tryggheten här i Sverige. Det är också ett svenskt egenintresse.

Vi socialdemokrater står för ett bistånd som är både generöst och väl genomfört. Vi har alltid betonat vikten av effektivitet och resultat och välkomnar granskningar som den Riksrevisionen har gjort. Men vi kommer aldrig att acceptera att effektivitet används som svepskäl för att minska biståndet eller ändra dess grundläggande inriktning.

När regeringen nu urholkar biståndets nivå och syfte bryter de mot internationella åtaganden. De sviker också vad vi tycker är Sveriges långvariga roll: att försöka vara något mer än bara ett av många andra länder. Det är inte fel att försöka vara en humanitär stormakt. Sverige har alltid varit ett land som strävat efter att vara en del av lösningen, inte en del av problemet.

Avslutningsvis vill jag understryka att Sveriges bistånd är en investering i en tryggare och mer stabil värld. Att minska det biståndet är att minska Sveriges möjligheter att bidra till en bättre framtid både för människor som lever i fattigdom och för oss själva.

Vi socialdemokrater står fast vid att Sverige ska hålla fast vid enprocentsnivån i biståndet, följa internationella riktlinjer och rekommendationer, följa OECD-Dacs regelverk för vad som får räknas som bistånd och fortsätta vara en föregångare och en stark röst för global rättvisa och solidaritet och ett effektivt bistånd.

Anf. 77 YASMINE ERIKSSON (SD):

Fru talman! Riksrevisionen har gjort en rapport om uppföljning och utvärdering av samt rapportering om Sveriges internationella bistånd.

Biståndet är en central del av Sveriges utrikespolitik och vårt engagemang för global rättvisa, hållbar utveckling och mänskliga rättigheter. Målet med biståndet är att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och under förtryck. Därför är det mycket viktigt att biståndet används effektivt och att vi kan mäta och följa upp dess resultat.

Denna debatt handlar om det betänkande som utrikesutskottet tagit fram om den skrivelse som regeringen redovisat i ämnet. Den innehåller deras bedömning av de iakttagelser och rekommendationer som Riksrevisionen har angett i rapporten. Det låter kanske lite snårigt och byråkratiskt. Det är just vad det är. Sådan är också resultatredovisningen av det svenska biståndet.

Riksdagen har gång på gång i flera år påpekat att den resultatredovisning av biståndet som vi får genom budgetpropositionen inte är fullgod. Vi har återkommande efterfrågat att regeringen ska bli bättre på att rapportera om biståndets resultat och har även efterfrågat en tydligare koppling mellan mål, insatser, resultat och regeringens anslag. Därför välkomnar vi att Riksrevisionen har gjort denna granskning.

Riksrevisionens övergripande bedömning är att regeringens och Sidas uppföljning och utvärdering av biståndets resultat i vissa delar är effektivt utformad men att det utifrån regeringens rapportering till riksdagen är svårt att bedöma biståndets resultat i relation till det övergripande målet för biståndet. Det är också svårt att se i vilken utsträckning resultaten bidrar till regeringens utformning av biståndet.

Det är dock värt att notera att det svenska biståndet befinner sig i en stor förändringsprocess med utgångspunkt i förutsägbara anslag för biståndet, fränkopplat från bni, och i reformagendan för biståndet. Reformagendan trädde i kraft endast tre månader innan Riksrevisionens rapport presenterades.

I reformagendan beskrivs att svenskt bistånd ska ges med fokus på långsiktighet, transparens och effektivitet. Det står också att kvalitet och tydligare redovisning av resultaten är centralt. Detta är mycket välkommet

och bra för både mottagarna och våra skattebetalare. Det är en ren legitimitetsfråga gentemot dem. Båda parter ska kunna förvänta sig att biståndet används på det sätt som mest effektivt ger goda resultat.

Fru talman! I skrivelsen till riksdagen framgår det att regeringen ska se över riktlinjerna för utformande av strategier inom svenskt utvecklings-samarbete, i syfte att utveckla mål- och resultatstyrningen. Detta menar jag är avgörande för resultatredovisningen. Utan tydliga mål kan vi nämligen inte veta när vi faktiskt har uppnått dem.

Regeringen minskar också antalet strategier för biståndet, vilket gör styrningen av biståndet tydligare. Det gör också resultatinhämtningen något mindre komplex.

För riksdagens och inte minst för utrikesutskottets del är det mycket positivt att regeringen har inlett ett arbete med att förenkla, förbättra och förtydliga regeringens resultatredovisning till riksdagen. Jag ser mycket fram emot en bättre resultatredovisning av biståndet framöver.

Anf. 78 FREDRIK SAWESTÅHL (M):

Fru talman! Sverige har en lång tradition av ambitiöst arbete inom biståndsområdet. Det är i grunden bra att vi har höga ambitioner, vilket vi också fortsatt ska ha. Det finns det ingen tvekan om. Men det är också helt avgörande att vi ständigt vågar granska vårt eget arbete och vad vi uppnår med vårt bistånd.

Det här är ett stort politikområde med en omfattande budget. Därför måste det granskas löpande. Inget är så bra att det inte kan bli bättre. Det är mot den bakgrunden som vi ska se Riksrevisionens granskning *Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering*.

Vi behöver ha djup kunskap, löpande uppföljning och utvärdering och säkerställa att biståndet är utformat på ett ändamålsenligt sätt. Det är bara så vi kan veta att vi är effektiva och att vi når de mål vi har satt.

Granskningen ser dels på hur regeringen arbetar, dels på hur Sida som myndighet arbetar med frågorna. Granskningen ser även på hur EBA:s, Expertgruppen för biståndsanalys, arbete tas till vara. Till bakgrunden hör att Sveriges riksdag upprepade gånger har efterlyst bättre och effektivare uppföljning och utvärdering av det svenska biståndet. Diskussionen är med andra ord inte ny utan har funnits med oss länge.

Fru talman! Vad säger då denna granskning? Den övergripande bedömningen är att regeringens och Sidas uppföljning och utvärdering av biståndet i vissa delar är effektivt utformad, men notera orden ”i vissa delar”. Det finns alltså tydliga brister.

Riksrevisionen visar att Sida och EBA bidrar med en stor mängd information om resultaten till regeringen. Riksrevisionen konstaterar dock i sin granskning att det ändå är eller i varje fall har varit svårt att bedöma biståndets resultat i relation till det övergripande målet för biståndet och att det är oklart i vilken utsträckning resultaten bidrar till utformningen av biståndet.

Riksrevisionen slår fast att de identifierade bristerna leder till att Sveriges riksdag inte får tillräcklig insyn i biståndets resultat samt att de resurser som läggs på uppföljning och utvärdering riskerar att användas ineffektivt. Det här är naturligtvis inte tillräckligt bra.

Fru talman! När man läser Riksrevisionens rapport slås man av att den upprepade gånger återkommer till orden oklart och otydligt. Det är två ord som jag hoppas att ingen av oss vill se på ett så viktigt område. Som skattebetalare vill vi heller inte se att områden dit stora pengar och stora budgetanslag går ska präglas av oklarhet och otydlighet. Det är ett underbetyg till den tidigare biståndspolitiken.

En bidragande orsak till dessa oklarheter är hur biståndet har byggts upp. Biståndet har styrts av över 60 strategier som spänner över många länder, tematiska områden och olika slags verksamheter. Till det kommer att det för varje strategi funnits en mängd olika mål.

Detta summerar till en mycket stor mängd parametrar som bara i sig gör området mycket svårt att överblicka och därmed också svårt att följa upp och utvärdera. Med så många strategier och så många mål har det av naturliga skäl varit svårt att prioritera och att kanalisera resurser på bästa sätt, vilket har gjort det svårt att styra och göra kurskorrigeringar när utvärderingar visat behov av förändringar. När allt är viktigt och allt är prioriterat slår det mot förmågan att nå bästa möjliga resultat.

Fru talman! I sammanhanget är det också viktigt att framhålla att Riksrevisionens granskning handlar om tiden fram till 2023, då den nya biståndsagendan infördes. Därefter har det som vi alla vet skett grundläggande förändringar av den svenska biståndspolitiken.

Regeringen har påbörjat en stor omläggning av politiken, och vi befinner oss nu mitt i den. Det här är positivt, och det kommer att göra det svenska biståndet bättre och effektivare. I det ligger också att utvärdering och uppföljning och möjligheterna att ta till vara resultaten kommer att förbättras.

Reformagendan *Bistånd för en ny era* innebär en nystart för svensk biståndspolitik. En av de stora förändringarna handlar om att kraftigt minska antalet strategier och mål som styr politiken. Det kommer att göra det lättare att överblicka och förstå biståndspolitiken. Det blir lättare att styra den, genomföra den, uppnå resultat och utvärdera den. Den nya agendan innebär att vi orkar och vågar prioritera. Det stärker trovärdigheten för det svenska biståndet och underlättar en god måloppfyllelse.

Biståndspolitiken befinner sig inte i ett vakuum. Det är viktigt att det finns en stark acceptans för svenskt bistånd här hemma och att biståndet når fram dit vi vill att det ska nå fram och att det gör skillnad i verkligheten för människor i andra delar av världen. Då behöver vi klara uppgiften att följa upp resultaten, utvärdera effekterna och implementera löpande förändringar för att kalibrera biståndet för att nå bästa möjliga resultat. Att lägga om politiken är därför korrekt politik och en korrekt prioritering.

Riksrevisionens rapport stärker den insikten och understryker vikten av att våga och att orka genomföra reformer. Det finns därför anledning att rikta ett tack till Riksrevisionen för dess goda arbete och samla oss kring en fortsatt förändring och utveckling av politiken för att nå bästa möjliga resultat med det svenska biståndet.

Fru talman! Biståndet ska nå sina mål så långt det går. Vi har i längden inte råd med otydligheter eller oklarheter om huruvida vi når våra mål eller om vi kan skydda och värna svenska intressen inom biståndspolitiken.

De svenska intressena, som här tidigare omnämndes lite slängigt, handlar om att prioritera saker som att stärka respekten för mänskliga rättigheter, stärka kvinnors rättigheter, stärka hbtq-personers rättigheter och

bidra till ökad frihet, demokrati och fungerande rättsstater. Det handlar om att stärka människors möjligheter att lyfta sig ur fattigdom, att skapa hållbar tillväxt och att bidra till att den gröna omställningen fortsätter.

Kort sagt handlar biståndet om stora frågor, och då kan vi inte springa på alla bollar samtidigt. Vi måste vara fokuserade på resultat och effektivitet och på att få bästa möjliga genomslag för varje svensk skattekrona som läggs på biståndet.

Fru talman! Denna politik är steg för steg på väg att förverkligas. Det är bra. Det stärker Sverige, det stärker biståndet och det stärker trovärdigheten. Orden oklart och otydligt ska i kommande rapporter från Riksrevisionen inte förekomma i den omfattning som de gör i denna rapport.

Avslutningsvis vill jag också säga några ord om det Riksrevisionen skriver om EBA, det vill säga Expertgruppen för biståndsanalys. De rekommendationer som EBA lämnar till regeringen är i grunden väldigt kloka. Det är viktigt att EBA:s arbete och deras inspel om den svenska biståndspolitiken tas till vara fullt ut. Riksrevisionen konstaterar att så inte har gjorts. Det tycker vi är tråkigt, för det är en missad möjlighet. Det är en möjlighet som vi ska använda oss av. Det kommer att göra biståndet ännu bättre, effektivare och träffsäkrare.

Nu går vi vidare. Vi vänder blad och lägger den gamla biståndspolitiken bakom oss. Baserat på den nya biståndsagendan stärker vi biståndet, uppföljningen och utvärderingen.
(Applåder)

Anf. 79 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Ledamoten nämnde flera gånger oklarheter och otydligheter som något som ska undvikas, och det kan jag verkligen hålla med om. Men jag blir lite konfunderad när vi ser att alltmer biståndspengar används för kostnader som inte är bistånd. Det bidrar väl knappast till måluppfyllelsen för biståndet. Exempelvis går 893 miljoner till kostnader för integration. Det är pengar som tas från biståndet men som inte får räknas som bistånd.

Anser inte Moderaterna och ledamoten att vi ska följa regelverket för hur biståndspengar får användas, det vill säga OECD-Dacs regelverk som vi faktiskt har ställt oss bakom?

Anf. 80 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågorna.

Man kan ha lite olika syn på hur man lever upp till regelverket. Vi ska självklart så långt det är möjligt följa regelverk som vi har ställt oss bakom. Men samtidigt ska vi komma ihåg att OECD-Dac inte är något som är hugget i sten; det är inte religion. Det är ingen överideologi som ska styra vilka beslut som regeringen eller riksdagen fattar.

Vi ska ha en träffsäker och resultatinriktad biståndspolitik som lever upp till och når de mål vi har och som stärker svenska intressen i världen. Om en del av pengarna används för att göra saker som hjälper till här hemma ser jag i grunden inget problem med det. Jag tycker att det är en klok prioritering.

Anf. 81 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaret. Men är det inte så, ledamoten, att de pengar som vi avsatt till bistånd ska gå just till bistånd och till att hjälpa fattiga människor ute i världen och inte till att täcka kostnader här i Sverige? Jag tycker att det är att luras när man använder biståndsmedel på ett sådant sätt.

Sedan har ni från regeringens sida utlyst en ny strategi om återvändande, en migrationsstrategi för 3 miljarder kronor, där det också finns en massa otydligheter och oklarheter. Det är också något som bistånd inte får användas till, alltså att betala människor för att de ska återvända till sina hemländer. Den enda gången man får använda bistånd för återvändande är när det handlar om att lämna ett utvecklingsland och bege sig till ett annat. Men det får inte användas när det handlar om att återvända från Sverige till sitt moderland.

I strategin är det också oklart hur pengarna ska användas. Jag tycker att det är ett jätteproblem att stora medel från biståndspengar används till sådant som inte är bistånd.

Anf. 82 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik:

Fru talman! Jag kan bara konstatera att vi har olika syn på detta. För oss är det viktigt att Sverige har ett effektivt och målinriktat bistånd som når goda resultat. Det har vi. Biståndet i det här landet är ambitiöst och generöst, och det kommer det att fortsätta att vara.

Sedan är det fullt naturligt att man kan göra olika prioriteringar inom den mycket stora budgetram som finns för detta område. Vi bedömer att de prioriteringar som regeringen gör är kloka.

Den andra strategi som ledamoten tar upp ligger ju delvis utanför den här frågan, men jag kan konstatera att även där är det klok politik att fokusera på att klara integrationen i Sverige, att vi har koll på vilka människor som lever i landet och att ha en stram migrationspolitik.

Anf. 83 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Fru talman! Tack, Fredrik Saweståhl, för anförandet och svar på frågor! Ledamoten talar klart och tydligt om att biståndet aldrig får vara oklart eller otydligt. Det vill ju ingen av oss. Ändå måste jag säga att vi är ganska många som tycker att det är oklarare och otydligare än någonsin vad gäller regeringens reformagenda, där det finns fler frågor än svar.

Ledamoten säger att det måste finnas en acceptans för svenskt bistånd. Det håller jag också med om. Men trots detta har regeringen avskaffat det så kallade infokomanslaget, som finns till just för att biståndsorganisationer ska kunna informera om sitt arbete och om arbetet med global rättvisa runt om i Sverige. Hur går det egentligen ihop med den acceptans man säger att man vill ha och den transparens som regeringen så ofta pratar om?

Anf. 84 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Alm Ericson, för de frågorna!

I den nya biståndsagendan och den omläggning av politiken som den här regeringen nu genomför, med brett stöd i Sveriges riksdag – och också utanför Sveriges riksdag, är jag övertygad om – är det klart att det kommer att ske förändringar. Det är klart att man i en övergångsfas möjligen kan

uppleva det som att det finns otydligheter. Men jag och vi är övertygade om att vi kommer att vara mycket tydligare och klarare. Dessa ord ska inte förekomma i det svenska biståndet i framtiden, är ju tanken.

Låt mig ta upp den specifika frågan om infokomstödet. Det har tyvärr kunnat uppfattas som medel som organisationer har använt på ett sätt som kan ge bilden av att pengar läcker ut ur biståndet i stället för att gå till behövande människor eller nå de mål vi har.

Jag är övertygad om att vi kan skapa transparens och uppnå god insyn och god acceptans för svenskt bistånd genom den allmänna opinionsbildningen genom nyhetsmedier och annat, där vi kan visa på vad vi gör och vad vi åstadkommer. Det blir sällan bra när människor granskar sig själva. Däri ligger väl en del av svaret på frågan.

Anf. 85 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Fru talman! Jag vet inte riktigt om jag hänger med på logiken där, alltså att ju mindre man kan prata om och informera om det, desto större blir acceptansen. Jag tror att det är helt tvärtom.

Jag skulle också vilja ställa en annan fråga. I svaret från regeringen säger man att det inte bara är målet för biståndet, att lyfta människor ur fattigdom och förtryck, som ska gälla, utan också andra prioriteringar. Ledamoten hade många exempel på bra svenska intressen ute i världen. Men inte minst mot bakgrund av de utspel som har gjorts om migrationspolitiken finns det anledning att tro att det faktiskt är andra så kallade svenska intressen som kommer att få råda.

Hur tänker ledamoten när det gäller att frånga målet om biståndet och att blanda in andra intressen – hur ska det bidra till att öka transparensen och effektiviteten?

Anf. 86 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik:

Fru talman! Sverige har ett generöst och omfattande bistånd, och det råder ingen tvekan om att vi ska fortsätta att ha det. Där finns utrymme för att ägna sig åt information och att förankra och skapa acceptans för det svenska biståndet.

Men det är och förblir en viktig prioritering att bistånd inte existerar i ett vakuum utan också handlar om att säkerställa våra svenska intressen. Jag räknade upp en hel del av dem. Det handlar om att stärka mänskliga rättigheter, att stärka demokrati och att stärka människors rätt att leva öppna liv i frihet. Det handlar om kvinnors rättigheter. Det handlar om sexuell och reproduktiv hälsa och om mycket annat som är våra genuina intressen och våra genuina prioriteringar, och jag tror dessutom att alla här är överens om dem. Detta lägger vi nu fokus på. Då blir det tydligare, klarare och bättre. Vi kommer att nå större och bättre resultat.

Anf. 87 OLLE THORELL (S) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga ledamoten från Moderaterna om en falsk motsättning som jag är ganska trött på. Det handlar om antagandet att något blir effektivare för att det blir mindre. Jag förstår inte det. Jag tycker att det är ett antiintellektuellt sätt att angripa vilket problem det nu vara månne.

Här har jag ett papper i A4-format med text på. Nu vill jag effektivisera papperet. Därför river jag av ett hörn. Blev det mer effektivt nu? Nej, det blev bara mindre. Det var allt som hände, inget mer.

Det är denna retorik som Fredrik Saweståhl, Benjamin Dousa och utrikesministrar på löpande band använder för att motivera att man vill göra biståndet mindre.

Var ärliga! Säg att ni inte tycker att vi har råd att använda 1 procent av vår bni till att bekämpa fattigdom och hjälpa utsatta människor i världen. Tala om att ni tycker att det är för generöst och att ni vill att det ska vara mindre. Det är åtminstone ärligare än att bara säga: Se här, nu blev det effektivare, för vi tog bort 6 miljarder och ska ta bort 3 miljarder till om några år!

På vilket sätt blir något, vad som helst, effektivare av att bli mindre? Det frågar jag Moderaternas representant.

Anf. 88 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Thorell, för en engagerad frågeställning! Jag måste säga att det var en kreativ användning av den lilla rekvisita som finns i den här lokalen.

Om vi ska fortsätta med pappersexercisen kan jag säga att ett sätt att effektivisera är att trycka på båda sidor av papperet. Då har papperet inte blivit mindre, men man får in mer på papperet. Det gör vi här i riksdagen, för vi tänker på miljön.

Man kan naturligtvis hävda att det ligger en falsk motsättning i att säga att mindre blir effektivare. Men det behöver inte göra det, utan det handlar om hur vi faktiskt använder pengarna på marknaden och hur man kanalisera dem i organisationerna. Det handlar om att vi inte ska ha 60 strategier och flera hundra mål utan fokusera på vissa bestämda saker och göra dem riktigt bra. Då stärker vi våra intressen, och vi stärker friheten för människor i andra delar av världen och lyfter dem ur fattigdom. Det är vårt mål.

Anf. 89 OLLE THORELL (S) replik:

Fru talman! Det är vårt mål också. Vi är överens om biståndets mål. Vi är överens om att det ska vara effektivt. Vi är överens om att varje skattekrona ska användas på bästa möjliga sätt. Vi är överens om att behoven i världen är skriande och växande. Vi är överens om att rättigheter ska försvaras i hela världen. Vi är överens om att biståndet ska vara så effektivt det bara går. Det finns ingen motsättning där.

Men Moderaterna och Sverigedemokraterna gör allt de kan för att måla upp en motsättning som inte finns. Den motsättning som existerar i den här kammaren, i svensk politik, handlar om att två partier, Sverigedemokraterna och Moderaterna, inte tycker att vi ska vara så generösa som de andra sex partierna tycker.

Vi vill avsätta en hundradel av vårt gemensamma välstånd till fattigdomsbekämpning och att hjälpa utsatta människor i världen. Det har vi varit överens om i den här kammaren i över 50 år, över partigränserna.

Sedan sätter sig Moderaterna i samma båt som Sverigedemokraterna, som ser som sin uppgift att få bort utländskt farligt inflytande och kulturella farligheter för det svenska folket och som vill göra sig av med internationellt bistånd, halvera det.

Prot. 2024/25:33
20 november

*Sveriges internationella bistånd –
uppföljning, utvärdering och rapportering*

Ni sätter er i samma båt som de. Plötsligt tycker också Moderaterna att enprocentsmålet är för generöst. Var ärliga med vad ni tycker och argumentera utifrån det! Jag har respekt för att ni ändrar uppfattning. Det får man göra. Det är okej. Ni behöver väl åtminstone inte låtsas att ni tycker något annat än ni tycker.

Anf. 90 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Thorell, för ännu ett engagerat anförande! Jag kan väl bara konstatera att det är klart att vi har olika syn på hur mycket pengar vi ska lägga på detta område. Men jag vill också påminna ledamoten om att ni i förra årets socialdemokratiska budget också drog ned på biståndsramen. Det är alltså inte okänt för andra partier i Sveriges riksdag att tycka att man ska hålla igen på detta område vid olika tillfällen och i olika tider.

För oss är det oerhört viktigt att vi prioriterar rätt, att vi har rätt målsättningar och att vi åstadkommer rätt effekter och får mest pang för pengarna, så att säga.

Sedan är historieskrivningen lite märklig. Jag har varit engagerad i Moderaterna sedan tidigt 90-tal och kan berätta att det inte är en nyhet att Moderaterna tycker att svenskt bistånd kanske skulle ha kunnat reformeras tidigare och kanske också skulle ha kunnat ha en mindre budgetram tidigare.

Nu står vi för denna linje, och vi genomdriver den. Det innebär att vi fortsatt har ett av världens mest generösa bistånd, som gör stor skillnad för människor. Det är det och att vi prioriterar rätt saker som är det viktigaste. Det handlar om att stärka demokrati, frihet och mänskliga rättigheter. Det handlar om den typen av värden, som är kärnor för politiken i det här landet.

Jag är stolt över den politik som vår regering driver tillsammans med vårt stödparti.

Anf. 91 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V):

Fru talman! Jag och Vänsterpartiet välkomnar Riksrevisionens granskning av Sveriges internationella bistånd och instämmer i vikten av en tydligare redovisning och rapportering till riksdagen, särskilt när det gäller de långsiktiga effekterna av biståndet. Det är naturligtvis oerhört viktigt att biståndet används på rätt sätt och till det som det var tänkt. Men jag vill starkt betona att det svenska biståndet under lång tid har setts som ett föredöme globalt och fått mycket goda betyg i internationella jämförelser, exempelvis i OECD:s granskning.

Det är mot den bakgrunden oroande att den nuvarande regeringen försöker ge en annan bild av biståndet. Man talar om att biståndet inte har varit tillräckligt effektivt och väl fungerande. Även det som fungerar bra kan självklart bli bättre, men att biståndet fungerat dåligt är faktiskt inte sant. Vi ska tvärtom vara stolta över vårt internationella bistånd. Det är ett bistånd som regeringen nu i snabb takt håller på att förändra och försämma.

Riksdagens övergripande mål för biståndet är att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Vi oroas därför av att regeringen i reformagendan i alltför hög utsträckning betonar vikten av att biståndet ska gynna svenska intressen, som handel och näringsliv. Jag vill betona att biståndet i första hand ska gynna mottag-

aren och inte givaren, det vill säga fattiga och förtryckta människor och inte svenska företag och svenskt näringsliv.

Regeringen säger sig vilja öka transparensen, effektiviteten och kvaliteten i fråga om biståndet, men det stämmer dåligt överens med att regeringen redan tidigare avskaffade informationsstödet till civilsamhällets organisationer. Det var ett stöd som till stor del användes för att just granska och sprida kunskap om det svenska biståndet. I praktiken innebär detta en direkt avveckling av en lång rad informationskanaler, vilket i sin tur minskar transparensen och kvaliteten i fråga om svenskt bistånd. I och med ett minskat informationsstöd blir även möjligheten att granska vad svenska biståndspengar används till mindre. Möjligheten till en bred och folklig debatt om biståndet kringskärs. Detta är också något som OECD tar upp i sin utvärdering.

Det bidrar inte heller till ökad måluppfyllelse när biståndet uppenbarligen används helt felaktigt, till saker som inte får räknas som bistånd. Alltmer biståndspengar används för kostnader som inte hör till bistånd, som det stöd på 893 miljoner kronor som går till inhemska kostnader för integration för ukrainska flyktingar. Det är medel som tas från biståndet trots att det uttryckligen strider mot OECD-Dacs regelverk för vad som får räknas som bistånd.

Jag har inget emot att stödja ukrainska flyktingar, tvärtom. Men medlen till detta ska inte tas från bistånd då det uppenbarligen inte får räknas som bistånd. Sverige ska självklart följa de avtal som gäller för hur biståndspengar får användas.

Migrationsverket får en stor summa från biståndet och blir därmed en av de största biståndsmottagarna. Regeringen har även aviserat en ny strategi med 3 miljarder från biståndet för att bekosta återvändande utan att vara tydliga med vilken typ av återvändandekostnader som kan finansieras med internationellt bistånd.

Enligt OECD-Dacs regelverk kan enbart frivilligt, tryggt och värdigt återvändande av flyktingar från ett utvecklingsland till ett annat vara biståndsverksamhet. Återvandring från Sverige kan aldrig någonsin finansieras med någon form av biståndsmedel.

Att alltmer bistånd används för att bekosta sådant som inte är bistånd bidrar inte till målen om minskad fattigdom och minskat förtryck. I stället ser vi hur regeringen låter världens fattiga betala för dyra migrationspolitiska reformer.

Att regeringen och Sverigedemokraterna redan tidigare övergett enprocentsmålet och ytterligare sänker biståndet i en tid när den extrema fattigdomen ökar och behoven är som allra störst är ett slag mot de människor som har det allra svårast i världen.

Det är också djupt oroande att regeringen lämnar fyra strategier när det gäller några av de fattigaste och mest utsatta människorna i världen – Kamerobodja, Mali, Sydsudan och Burkina Faso. Det bidrar inte heller till måluppfyllelsen om att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Det finns inte heller några garantier för att färre strategier bidrar till att öka transparensen, effektiviteten och kvaliteten i fråga om det svenska biståndet.

Prot. 2024/25:33
20 november

*Sveriges internationella bistånd –
uppföljning, utvärdering och rapportering*

Vänsterpartiet står upp för ett generöst bistånd. Vi slår vakt om enprocentsmålet i fråga om biståndet och avsätter också pengar i vår skuggbudget för detta. Vi anser att biståndet självklart ska följa regelverket och riktlinjerna för hur bistånd får användas. Vi står upp för demokrati, mänskliga rättigheter och stöd till världens fattiga och utsatta.

Anf. 92 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik:

Fru talman! Med tanke på hur populär jag var känner jag att jag får betala tillbaka i popularitetstävlingen här i plenisalen i dag.

Jag har en fråga till ledamoten apropå att ledamoten fick det att låta som att det skulle vara problematiskt att bistånd kombineras med handel.

Detta är en allmänt känd princip: Om vi kan få tillväxt, om vi kan få kakan att växa, kommer vi att lyfta fler människor ur fattigdom. Det är därför det finns färre fattiga i dag än det fanns för 50 år sedan.

Vi menar att det är en klok prioritering att kombinera bistånd med handel. Stärker vi tillväxten i utvecklingsländerna och handeln med utvecklingsländerna kommer utvecklingsländerna och människorna som lever där att komma i en bättre situation. Det kommer då att finnas mer resurser i de länderna för utbildning, för infrastruktur, för grön omställning – för alla de saker som vi tycker är viktiga.

Vi borde väl rimligen kunna komma överens om i Sveriges riksdag att det är en klok prioritering att öka handeln med utvecklingsländerna och att även kombinera bistånd med handel, för då blir kakan större och fler människor lyfts ur fattigdom. Håller inte ledamoten med om det?

Anf. 93 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågorna! Jag har absolut ingenting emot handel, men handel och bistånd är inte samma sak. Det finns en väldigt stor risk om man så att säga gynnar svenska företag för att de ska investera i de här utvecklingsländerna. De kanske då i första hand inte investerar i de fattigaste länderna eftersom det helt enkelt inte är möjligt att göra det.

Biståndet ska i första hand gynna fattiga människors utveckling. Man måste utgå från mottagaren, den som tar emot biståndet. Man får inte utgå från den som ger biståndet. Det är det man gör i den här strategin. Man ser framför allt till svenska intressen. Det kommer före den som ska få biståndet – före mottagaren, så att säga. Det är ett stort problem.

Anf. 94 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik:

Fru talman! Det är bra att vi kan vara något så när överens om att handel i alla fall inte är dåligt. Det är en trevlig utveckling att Vänsterpartiet tycker det nu för tiden.

Jag vill ändå understryka att om vi kan kombinera bistånd med de mål som finns där med de effekter som vi får av det svenska biståndet och också handla mer med de här länderna så gynnar det de länderna. Det är klart att det även gynnar svenska företag, men det gynnar framför allt de människor som lever och bor i de länder som får en möjlighet till ett bättre liv. Ett plus ett blir faktiskt tre och inte två.

Tidigare nämndes ett antal länder som vi inte längre har biståndssamarbete med. Där räknades bland annat upp några av världens mest bisarra militärdiktaturer, med Mali och Burkina Faso i spetsen. Jag tycker faktiskt inte att det är rimligt att vi understöder Malis junta med tanke på den terrorism de står för, deras samarbete med Ryssland, deras anti-Ukraina-politik och så vidare.

Jag tycker att det är ganska klokt att vi prioriterar bort samarbete med den typen av länder, på samma sätt som det var klokt att vi drog tillbaka samarbetet med georgiska myndigheter efter valfusk i Georgien. Jag tror att vi måste ha den typen av prioriteringar med oss, för annars kommer vi bara att misslyckas om och om igen.

Anf. 95 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för ytterligare frågor!

Vi har ju inte stött regimerna och regeringarna i dessa länder, utan vi har stött demokratikämpar och organisationer som har slagits för kvinnors rättigheter, till exempel mot kvinnlig könsstympning. I Kambodja har Diakonia stött en organisation som jobbar för utsatta arbetares rättigheter. När vi nu drar tillbaka det biståndet blir dessa människor ännu mer utsatta, och de som jublar är naturligtvis regimen i Kambodja.

Det är så det är. Vi har inte stött regimerna, utan vi har stött demokrati och mänskliga rättigheter, och vi är kritiska till att man nu drar tillbaka det.

Det kan vara bra att stödja handel om det till exempel gynnar kvinnliga företagare i Afrika i att utveckla sin handel och produktion. Det ska inte vara så att det svenska intresset går före och gynnas, utan det är de som tar emot bistånd som ska gynnas. Det som är så oroande i den nya strategin är att det ser ut som om det är de svenska intressena som ska gynnas före mottagaren. Vi är oroliga för att det ska bli på det sättet.

Det lutar också åt att det kan bli ett mer bundet bistånd, vilket vi sedan gammalt vet är mycket dyrare. Det kan vara upp till 30 procent dyrare med ett bundet bistånd, vilket alltså innebär att man är tvingad att handla till exempel från Sverige för att få bistånd. Det här är absolut någonting som vi ska undvika.

Anf. 96 ANNA LASSES (C):

Fru talman! Vad är egentligen ett effektivt bistånd? Det beror såklart på vad man vill med biståndet. Men om vi utgår från att det handlar om det som vi här i riksdagen en gång har slagit fast är syftet tydligt: att skapa bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

Hur görs då detta på ett effektivt sätt? Om man frågar dem som borde veta bäst, det vill säga de som på olika sätt arbetar med bistånd, är deras röster tämligen eniga: Långvariga och strukturförändrande projekt är mest effektiva för att på lång sikt minska fattigdom och förtryck. Det vill säga ungefär på samma sätt som man åstadkommer förändring generellt sett i samhället. Även forskningen håller med om denna slutsats.

Fru talman! Jag vill passa på att tacka Riksrevisionen för en välarbetad, intressant och viktig rapport som innehåller många goda råd. En särskilt viktig punkt som jag vill lyfta här och som Riksrevisionen påpekar är att det faktiskt är svårt att följa upp om och hur det svenska biståndet är effektivt just på lång sikt.

Påpekandet kommer i en tid när regeringen lägger om biståndet på ett sätt som, åtminstone som jag ser det, rimligen leder till det motsatta. Man vill ha korta projekt med snabba effekter. Man vill jobba där frukterna hänger lågt och utmaningarna är så små som möjligt. Det ska gå så lätt som möjligt. Framför allt minskar man andelen långsiktigt utvecklingsstöd till förmån för det akuta humanitära biståndet. Det blir symtomen som botas och inte själva sjukdomen.

Det finns en rädsla hos biståndsgivande länder att pengar ska hamna fel och att korrupta och antidemokratiska krafter ska utnyttja biståndet till sin fördel. Det är en mycket rimlig rädsla. Men samtidigt måste man ändå fundera över om det inte är precis det som många korrupta länder gör i dag genom att få ta del av det akuta humanitära biståndet som inte ställer samma krav som utvecklingsbistånd och som dessutom, som tidigare har anförts, framför allt går till just de som kämpar för demokratin och inte till regeringarna. Länder som missköter och plågar sin befolkning kan alltså ändå känna en trygghet i att de länder som bidrar kommer att bistå med nödhjälp.

Då är det betydligt mer rimligt att använda pengarna för att på lång sikt skapa skillnad, även om det på kort sikt kräver betydligt mer resurser och arbete att jobba i utsatta områden där det råder kaos eller där landets regering står för allt annat än demokrati och rättvisa. Det är inte regeringarna vi ska stötta utan människor.

Missförstå mig inte – det är självklart och rimligt att bistå med nödhjälp, men tänk om vi i stället hade investerat en större del i långsiktighet som förhindrat att nödsituationen överhuvudtaget uppstod. Därför behövs det en rimlig balans mellan utvecklingsstöd och humanitärt stöd.

Just nu verkar flertalet givarländer prioritera det humanitära stödet på ett sätt som ger en kraftig obalans och slagsida. I det läget borde såklart föregångslandet Sverige ta på sig ledartröjan och slå ett slag för det förebyggande, långsiktiga utvecklingsstödet.

Det som däremot är bra är att regeringen håller med Riksrevisionen om att redovisningen och uppföljningen behöver bli betydligt bättre och framför allt tydligare och mer transparent. På så sätt kommer vi förhoppningsvis inom de närmaste åren, kanske decenniet, att kunna se hur ineffektivt, dyrt och kortsiktigt det är att fokusera just på det kortsiktiga i stället för det långsiktiga.

Barnkonventionen firar i dag 35 år. Alldeles nyss var det ett event här i huset anordnat av vårt eget nätverk, FN-nätverk och Unicef, där Unicef bland annat presenterade den rapport som man presenterar vartannat år. Rapporten fokuserar i år på barns situation 2050, vilket är tämligen långsiktigt och väldigt klokt. Jag tycker att alla bör läsa rapporten, för den berör i allra högsta grad hur man bör fundera över biståndet framöver. Än finns det tid för långsiktiga satsningar på jämställdhet, utbildning, jobb, klimat och demokrati – sådant som vi vet leder till att på ett hållbart sätt skapa bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

Vad är egentligen ett effektivt bistånd, slutligen? Jo, det är ett bistånd som ger långsiktig och hållbar positiv utveckling för människor. Det är också ett av våra viktigaste verktyg för att öka tryggheten och säkerheten i världen, vilket också innebär en större trygghet och säkerhet i Sverige.

Jag vill också kommentera den debatt som var här tidigare mellan herrarna från Socialdemokraterna och Moderaterna, där man använde ett

papper som analogi: Om man har ett helt papper och river det blir det mindre, men om man använder bägge sidorna av papperet får man plats med mer.

Det hade varit coolt om regeringen i det läge som vi har i världen i dag, där behovet av stöd ökar, hade behållit enprocentsmålet och ramen och i stället effektiviserat det på ett sätt så att man fick plats med dubbelt så mycket. Det, mina vänner, hade varit ett gott ledarskap!

Anf. 97 JANINE ALM ERICSON (MP):

Fru talman! Det kan verka som att det råder en stor enighet mellan Riksrevisionen, regeringen och riksdagens partier: Biståndet ska vara effektivt, och möjligheten att följa upp biståndets resultat mot målet att bidra till bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck behöver förbättras. Detta tycker naturligtvis också Miljöpartiet, och vi välkomnar därför Riksrevisionens rapport.

Låt oss för en kort stund också påminnas om att svenskt bistånd före Tidöregeringen har klassats som ett av världens bästa när det kommer till transparens, effektivitet och måluppfyllelse. Det finns många internationella undersökningar och mätningar som visar på det; bland annat får Sverige toppbetyg av OECD.

Riksrevisionen konstaterar i sin granskning att det utifrån regeringens rapportering till riksdagen är svårt att bedöma biståndets resultat i relation till det övergripande målet. De konstaterar också att det är oklart i vilken utsträckning resultaten bidrar till regeringens utformning av biståndet; alltså hur mycket man lär sig framåt.

Regeringen menar att just uppnådda resultat är en av flera bedömningsgrunder för utformningen av biståndet. Man påpekar att andra faktorer behöver beaktas, till exempel de lokala behoven i mottagarländerna, omvärldsförändringar och just strategiska svenska intressen.

Trots regeringens stora fokus på transparens, resultat och effektivitet delar man alltså inte Riksrevisionens bild av att biståndets resultat i högre grad bör utformas utifrån en analys av de resultat som uppnåtts mot målet att minska fattigdom och förtryck. I stället vill man att kortsiktiga svenska politiska intressen ska få styra. Detta illustreras väl genom regeringens reformagenda. Där tidigare alla politikområden, genom Agenda 2030, varit ålagda att bidra till en global hållbar utveckling ska nu i stället biståndet bidra till andra politikområden, exempelvis handel, migration och tillväxt. Detta är en inriktning som drabbar människor runt om i världen, som får mindre tillgång till fattigdomsbekämpning och humanitära åtgärder.

Svenskt bistånd har länge lyckats nå världens mest utsatta människor. Det betyder att vi har kunnat vara med och ge kvinnor och barn bättre livsförutsättningar och chanser till överlevnad och varit med och byggt framtidstro i en verklighet som för alltför många är alltför mörk.

Jag är stolt över den skillnad vårt bistånd kunnat göra historiskt, men jag oroar mig mycket för hur utvecklingen ser ut i dag efter det skifte som regeringen kallar reformagendan. Effekterna av detta skifte syns tydligt bland annat i regeringens fokus på migrationspolitiken inom biståndet.

Migrationsverket är numera en av de största mottagarna av svenskt bistånd. I ett läge när utvecklingen i världen går åt fel håll och demokratin på flera håll är i gunning samtidigt som kvinnors rättigheter rullas tillbaka

Prot. 2024/25:33
20 november

*Sveriges internationella bistånd –
uppföljning, utvärdering och rapportering*

är det helt oförståeligt hur det är till en svensk myndighet våra biståndspengar till stor del går.

Vissa av medlen som tilldelats Migrationsverket ligger också helt utanför biståndsdefinitionen, exempelvis 893 miljoner i integrationskostnader som tas från biståndet, trots att det inte är biståndsfähigt enligt OECD-Dac. Andra delar bortser från det syfte och de försiktighetsprinciper som finns inbyggda i Dacdirektiven om inhemska flyktingkostnader.

I oktober presenterade Tidösamarbetet också sin strategi för Sveriges globala utvecklingssamarbete inom migration, återvändande och frivillig återvandring, med det tydliga syftet att minska asylinvandringen till Sverige. Strategin, som betalas rakt från biståndsbudgeten, omfattar totalt 3 miljarder kronor. Den bryter mot regler för biståndet, och Sverigedemokraternas inflytande är uppenbart. Att mer biståndsmedel slussas ut ur det som kan räknas som bistånd bidrar självklart inte till målpuppfyllelsen om minskad fattigdom och minskat förtryck. I stället för ökad effektivitet av biståndsmedlen ser vi snarare att regeringen låter världens fattiga betala för dyra migrationspolitiska reformer som inte på något sätt gör världen bättre.

Fru talman! Regeringen har också aviserat att antalet bilaterala samarbetsländer ska minska till 30. Regeringen har dock inte presenterat hur avvägningarna ska göras för att nå denna minskning. Inte heller har vi fått del av någon konsekvensanalys för de utfasningar som redan aviserats.

År 2024 avslutas exempelvis utvecklingsstödet till Sydsudan. Det är ett land som ligger i botten på FN:s Human Development Index. Utvecklingsbiståndet till Sydsudan har gått från 434 miljoner kronor till 0 kronor på två år. Den här snabba avvecklingen görs trots att biståndet gör stor skillnad på plats, trots att det inte finns andra länder som kliver in när Sverige lämnar landet och trots att landet är i en känslig situation inför valet i december. Där, om någonstans, hade det behövts stöd i arbetet med demokratiseringen.

Detta torde gå stick i stäv med regeringens ambition om att lokala behov i mottagarländerna och omvärldsförändringar ska vara vägledande för biståndets utformning såväl som att uppnå biståndets mål. Men om detta får vi inte veta någonting eftersom regeringen inte har redovisat hur man har kommit fram till detta.

Som jag sa välkomnar Miljöpartiet Riksrevisionens rapport och slutsatser; vi måste alltid sträva efter att förbättra svenskt bistånd. Men målet att förbättra såväl den faktiska effekten som rapporteringen av resultaten måste alltid kopplas till de vedertagna principerna för biståndseffektivitet och målet att bidra till just bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

Vi i den här kammaren måste klara av att hålla ögonen på bollen och göra vårt för att bidra till en värld som är tryggare för fler. Vårt internationella utvecklingssamarbete är helt centralt i det arbetet och måste behandlas därefter. De förändringar av biståndet, neddragningar av budgeten och avsteg från OECD-Dacs principer som regeringen nu genomför riskerar att drabba just de människor som utvecklingssamarbetet finns till för att stötta. Det är inte att effektivisera, utan det är att ta ett steg tillbaka.

(Applåder)

I detta anförande instämde Jacob Risberg (MP).

Fru talman! Vi står här i dag för att diskutera en fråga av stor vikt, nämligen Riksrevisionens granskning av Sveriges internationella bistånd. Det handlar om hur vi förvaltar de resurser som svenska folket har anförtrott oss – resurser som ska göra skillnad för de mest utsatta i världen.

Fru talman! Riksrevisionens rapport pekar på tre huvudsakliga problem med biståndet under den tidigare regeringen. För det första har det saknats ett tydligt resultatfokus. Regeringens rapportering till riksdagen har inte kopplat biståndets resultat till de övergripande målen på ett sätt som ger tillräcklig insyn. Det gör det därför svårt att säkerställa att biståndet faktiskt uppnår de mål vi vill, det vill säga att hjälpa människor i nöd och bidra till långsiktig utveckling.

För det andra pekar Riksrevisionen på en komplex och tungrodd styrning. Sida har belastats av en byråkratisk börda som har tagit fokus från kärnuppgiften att leverera effektivt bistånd. Samtidigt har den tidigare regeringens styrning inte varit tillräckligt verksamhetsanpassad, vilket har skapat en ineffektivitet som vi helt enkelt inte kan vara nöjda med.

För det tredje saknas enhetliga och tydliga metoder för att utvärdera biståndets långsiktiga effekter. Vi kan helt enkelt inte med säkerhet säga hur väl biståndet uppnår sina mål. Det är inte acceptabelt.

Fru talman! Den nuvarande regeringen, där vi kristdemokrater ingår, delar Riksrevisionens slutsatser. Därför har vi sedan vi tillsattes arbetat för att ta itu med dessa brister. Vårt fokus är tydligt, nämligen att vi vill skapa en biståndspolitik som är resultatorienterad, transparent och effektiv. Vi arbetar för att koppla biståndets resultat tydligare till målen, så att riksdagen och svenska folket kan få en klar bild av vad biståndet faktiskt åstadkommer. Detta är en fråga om insyn och ansvar.

Samtidigt minskar vi Sidas administrativa börda genom att förenkla styrningen och anpassa den till verksamhetens behov så att resurserna kan läggas där de behövs mest – i fält. Utöver detta stärker vi metoderna för att utvärdera biståndets långsiktiga effekter. Det är avgörande att vi kan bedöma vilka insatser som fungerar och vilka som inte gör det.

Fru talman! För Kristdemokraterna är det en självklarhet att varje skattekrona ska användas med största omsorg. Bistånd är ett uttryck för solidaritet och medmänsklighet, men det innebär också ett ansvar att se till att resurserna verkligen gör skillnad. Det handlar om respekt – respekt för de människor som biståndet ska hjälpa och för de skattebetalare som finansierar det.

Fru talman! Den tidigare regeringens brister är en påminnelse om att goda intentioner inte alltid räcker. Resultat måste stå i centrum. Vi kan och måste göra bättre, och det är precis det vi nu arbetar med att åstadkomma utifrån den här rapporten. Genom att säkerställa en biståndspolitik som präglas av effektivitet, transparens och etik ska vi se till att Sveriges internationella bistånd gör största möjliga nytta.

Sverige har en lång och stolt tradition av internationellt bistånd, och den ska vi värna. Men vi måste också ständigt förbättra oss. Tillsammans kan vi skapa en biståndspolitik som gör verklig skillnad, som lyfter människor ur fattigdom och bidrar till frihet och självbestämmande. Det är vårt gemensamma ansvar, och vi kristdemokrater tar det ansvaret på största allvar.

Anf. 99 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! Jag tackar för en god debatt.

Vår biståndsminister Benjamin Dousa har vid upprepade tillfällen sedan tillträdet sagt att om man prioriterar allt prioriterar man ingenting. Det ligger någonting i det, och det är precis det som det här handlar om i grunden. Vi behöver prioritera för att vara effektiva och ha ett bistånd som på riktigt verkar för att nå de biståndspolitiska målen och inte bara prioriterar allt så att det inte blir någonting av det.

Från Liberalernas sida värnar vi som bekant att vi ska ha 1 procent av bni till bistånd, det så kallade enprocentsmålet. Under den förra regeringen lyckades vi delvis med detta, inte helt, med hjälp av bland annat Centerpartiet. Under den här regeringen har vi återigen tagit strid för biståndet, nu tillsammans med Kristdemokraterna, och värnat de bitar i biståndet som vi tycker är allra viktigast.

Om man är med och tar ansvar, fru talman, om man är med och sätter sig i regering, om man tar ansvar och tar strid på riktigt och inte bara vevar i talarstolen här, då kan man också lyckas få igenom sin politik. Det är därför till exempel biståndet till mänskliga rättigheter och demokrati är så prioriterat.

Om centerpartisterna skulle komma över och komma hem igen till den högra sidan av politiken och våga vara med och ta ansvar i stället för att sitta på avbytarbänken kanske de skulle kunna få ännu mer stöd för en ännu mer generös biståndslinje. Vad vet jag? De är välkomna.

Fru talman! Den här debatten handlar om effektiviteten i biståndet. Det har debatterats mycket om vad som är svenska intressen och inte. Det är någonting som låter läskigare än det är, för precis som sagts här tidigare kan ett effektivt bistånd som värnar svenska intressen till exempel handla om att prioritera utbildning. Det är bra för Sverige om människor i andra delar av världen får utbildning så att de kan delta på arbetsmarknaden men också komma hit och göra viktiga arbeten som behöver göras så att vi får växande ekonomier och kan öka vårt välbefinnande tillsammans. När människor får frihet och får utbildning och kunskap växer också friheten för andra.

Detsamma gäller demokrati och mänskliga rättigheter. Det är klart att det ligger i Sveriges intresse att fler länder är demokratiska och respekterar mänskliga rättigheter. Hela utrikespolitiken just nu, fru talman, präglas ju av att den nya tidens ondska-axelmakter Iran, Ryssland, Kina och Nordkorea motsätter sig demokrati och försöker ta strid mot demokrati oavsett om det är i Mellanöstern, här i Europa eller kanske i framtiden i Taiwan. Då är det viktigt att fler människor i världen får leva i demokratier. Att biståndet används för detta är både effektivt och att prioritera svenska intressen.

De biståndspolitiska målen är vi ju överens om, och om vi är överens om målen borde vi också kunna vara överens om att vi ska försöka nå dem så effektivt som möjligt. Men det är det som är problemet – enligt Riksrevisionens rapport som vi debatterar här i dag vet vi inte om vårt bistånd är effektivt. Så kan vi såklart inte ha det. Vi måste ju se till att de pengar vi har – oavsett om det är 0,7 procent av bni eller 1,0 eller 1,5 procent av bni – används på ett effektivt sätt.

Långsiktigt är det ju bara kapitalism med marknadsekonomi och handel som kan lyfta människor ur fattigdom, stabilt bygga tillväxt och välstånd och stabilt se till att kakan växer och friheten ökar för fler. Men det kan behövas insatser på vägen där vi som har mycket välstånd hjälper dem som inte har mycket välstånd.

Det är samma sak här: När vi pratar om effektivitet i bistånd där behöver vi se till att vi är effektiva här. Det är ju ingen som tjänar på att vi har för mycket byråkrati och för höga skatter här eller att vi på andra sätt är ineffektiva – tvärtom. Om vår kaka minskar, då minskar också vår förmåga att hjälpa andra i världen. Effektivitet här, växande ekonomi här och minskad byråkrati här skapar större förmåga att ge bistånd där.

Det är precis detta den här debatten handlar om. Vi behöver ha effektivitet, våga prioritera och stå upp för de delar som är viktiga för Sverige. Där ingår demokrati och mänskliga rättigheter. Där ingår jämställdhet och sexuell och reproduktiv hälsa. Där ingår utbildning och flera andra saker som jag tror att vi i den här salen kan vara överens om.

Låt oss hoppas, fru talman, att fler kan vara överens om att vi tillsammans ska ta ansvar genom att försöka driva igenom vår politik och ta ansvar genom att effektivisera byråkratin här så att vi kan hjälpa mer där.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 13.)

Prot. 2024/25:33
20 november

*Sveriges internationella bistånd –
uppföljning, utvärdering och rapportering*

§ 11 Stärkta skolbibliotek

Stärkta skolbibliotek

Utbildningsutskottets betänkande 2024/25:UbU3
Stärkta skolbibliotek (prop. 2023/24:164 delvis)
föredrogs.

Anf. 100 FREDRIK MALM (L):

Fru talman! Vi har en läskris i Sverige. Var fjärde högstadieelev kan inte läsa ordentligt, och våra toppuniversitet larmar om att studenter inte längre kan ta till sig längre texter. Vi riskerar att fostra en generation funktionella analfabeter som kommer att ha svårt att etablera sig på arbetsmarknaden och delta i det demokratiska samhället och som är oförmögen att realisera sina friheter och leva upp till sina samhälleliga skyldigheter. Det behövs kort och gott mer fokus på läsning i svensk skola.

Skolbiblioteken är kanske viktigare än någonsin. Ändå ser tillgången väldigt olika ut på olika håll i landet. I propositionen framför oss och betänkandet vi nu har att behandla ingår lagändringar för att alla elever ska få tillgång till bemannade skolbibliotek. Jag tar mig friheten att läsa direkt ur betänkandet.

Regeringen föreslår, fru talman, ”ändringar i skollagen som syftar till att stärka elevers tillgång till ändamålsenliga skolbibliotek. Ändringarna innebär i huvudsak följande. Det ska definieras vad som avses med skolbibliotek och dess ändamål ska tydliggöras. Med skolbibliotek ska avses en samlad, gemensam och ordnad verksamhet med ett allsidigt och målgruppsanpassat utbud av analoga och digitala medier som ställs till lärarnas och elevernas förfogande för att användas som en resurs i undervisningen.”

Man kan givetvis tycka att det här borde ha reglerats för länge sedan. Men nu gör vi det, och det är nödvändigt.

Fru talman! Efter mer än ett decenniums digital ökenvandring där man formligen vräkt skärmar över eleverna i den svenska skolan vet vi nu att det har varit fel. Enligt Icils är det nästan hälften av eleverna i årskurs 8 som inte har grundläggande digital kompetens trots allt detta.

I Finland har man inte gjort på samma sätt. Där är resultaten snarlika, vilket pekar på att den svenska digitaliseringsivern inte har lett till de resultat man hoppats på.

Argumentet att vi behöver hänga med i samtiden var kanske ett av få argument som fanns kvar för att digitala hjälpmedel skulle vara så domnanta i klassrummen, men forskning visar nu mycket tydligt att skärmtid har negativa konsekvenser för barn. Den bidrar till försämrad inläring, sämre språkutveckling och koncentrationssvårigheter. Vi vet att barn lär sig bäst med riktiga böcker och av att skriva med papper och penna, men läsningen har trängts undan i skrollandets tidsålder.

Den här regeringen är tydlig med att vi måste gå från skärm till pärm, väcka läslusten hos fler barn och unga och vända läskrisen i Sverige. Det görs bland annat genom riktade statsbidrag för riktiga skolböcker och skönlitteratur, genom att skrota den digitaliseringsstrategi som avsåg att ytterligare öka mängden skärmar i skolan och genom att reformera lärarutbildningarna så att mer fokus hamnar på grundläggande färdigheter. Läroplanerna ska också anpassas till att premiera ämneskunskaper och konktion. Skolan måste kort och gott tillbaka till grunderna.

När vi i dag ska behandla regeringens proposition om stärkta – och bemannade – skolbibliotek gör vi det mot bakgrund av allt detta. Det handlar om läskrisen och skärmivern, men också om det faktum att den svenska skolan inte är likvärdig i dag. Beroende på var man föds i Sverige har man fundamentalt olika möjligheter i livet. Så här ska det inte se ut.

Fru talman! Mycket av detta går att spåra tillbaka till reformerna på 90-talet. Det gjordes då mycket omfattande förändringar av svenskt skolväsen, med kommunaliseringen, friskolesystemet och ett nytt resursfördelningssystem. Man bytte betygssystem, tog bort regelstyrningen och införde målstyrning. Det som har hänt sedan dess är att likvärdigheten har minskat. Skolan har försämrat sin roll att vara kompensatorisk för elever med tuffare hemförhållanden.

Kommunaliseringen genomfördes förhastat med intentionen att öka effektiviteten och inflytandet för lärare, föräldrar och elever. Varje skola, kommun, rektor och lärare skulle ha stor frihet att utifrån egen förmåga arbeta mot de statliga målen. Styrsystemet gick från statlig regelstyrning till decentraliserad målstyrning, och i stället för tydliga nationella regler infördes otydligt formulerade mål som krävde uppföljning, utvärdering och tillsyn.

Efter kommunaliseringen kom friskolereformen. Även denna drevs på med intentionen att öka effektiviteten och den pedagogiska mångfalden. På grund av kommunaliseringen och målstyrningen växte friskolesystemet dock fram i ett skolklimat som hade betydligt färre statliga regler än tidigare.

Man övergav även en del av den faktabaserade kunskapssynen till förmån för en mer postmodern och konstruktivistisk syn på lärande. Den nya pedagogiken utgick från elevens självständiga lärande, erfarenheter och

intressen. Barn kunde söka sin egen kunskap, och den tidlösa lärarrollen som berättar, förklarar och instruerar blev plötsligt omodern och skulle städas bort. Kunskap blev relativt.

Fru talman! I många fall har dessa reformer lett till otydlighet när det gäller vad en skola faktiskt är. Hur stora får klasserna vara? Vad räknas som läromedel? Hur ska en lärares arbetstid fördelas? Räknas en hyllmeter med böcker plötsligt som ett skolbibliotek?

För att kommunpolitiker, friskoleägare och andra inte ska kunna runda reglerna för att spara pengar vill vi återreglera svensk skola. Ytterst handlar det om ett förstatligande och om att vrida tillbaka klockan till den tid då svensk skola faktiskt var i det närmaste bäst i världen: före 90-talets stora reformer.

Vi har i regeringen tagit de första stegen gällande bland annat läromedel, elevhälsa, lärares undervisningstid och en lägstanivå för vad kommuner måste satsa på skolan. Nu tar vi nästa steg, med bemannade skolbibliotek med kompetent personal och riktiga tryckta böcker. Skolbiblioteket spelar en väldigt viktig roll för att främja både läsintresset och läsförmågan.

Med detta yrkar jag bifall till förslaget i utskottets betänkande.
(Applåder)

Anf. 101 PAULA ÖRN (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Jag vill ta tillfället i akt att ta upp något som jag tycker att Liberalerna pratar väldigt mycket om men inte gör så mycket åt, nämligen problemen med vinstjakten och det oreglerade friskolesystemet. Det finns en uppsjö av exempel på skolor som inte följer regelverken och som inte ens följer lagar eller regler om undervisningstid, till en punkt där eleverna får läsa vidare på komvux för att få ut en gymnasieexamen. I fall efter fall ser vi de här brotten mot reglerna.

Det är välkommet att Liberalerna nu börjar låta som socialdemokrater, för vi är alltid glada när någon gör det. Men det vore också bra om ni gjorde saker som socialdemokrater gör. I det här fallet har ni till exempel en ypperlig möjlighet att införa sanktioner mot skolor som väljer att bryta mot reglerna för att det kostar för mycket pengar – man har inte råd med väffelstugan om man ska hålla på och ha en massa bibliotek och böcker och utbildade bibliotekarier och sådana saker.

Jag skulle gärna vilja höra ledamotens resonemang kring varför Liberalerna inte tycker att det behövs. Ni säger att ni vill reglera friskolorna, att ni vill reglera systemet och att det har gått för långt. Orden finns där, men när ni har möjlighet att vidta åtgärder – när vi fattar beslut – kommer det plötsligt inga förslag alls från er i Liberalerna. Varför då, Fredrik Malm?

(Applåder)

Anf. 102 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Jag delar verkligen uppfattningen att vi behöver reglera svensk skola ytterligare. Det är en följd av de reformer som gjordes på 90-talet, som jag beskrev i mitt anförande. De har inneburit en kraftig decentralisering och avreglering av svensk skola. Genomför man sådana

reformer får man stora olikheter. Den här regeringen är mycket ambitiös och energisk när det gäller att åtgärda detta och vända den här utvecklingen.

Socialdemokraterna satt i regeringsställning i två mandatperioder, alltså åtta år, och större delen av tiden tillsammans med Miljöpartiet. Det kom inga kraftiga regleringar av friskolesektorn då. De kommer i stället att komma nu. Vi utreder detta. Det handlar om ägarprövning, frågan om vinst och mycket annat.

Förslagen i det betänkande om skolbibliotek som vi har att debattera i dag skulle innebära att både kommunala och fristående huvudmän skulle behöva prioritera upp sin skolbiblioteksverksamhet. Det tycker jag är väldigt viktigt.

Anf. 103 PAULA ÖRN (S) replik:

Fru talman! Det är ju märkligt att jag, som har kortast tjänstgöringstid i riksdagen, får ge Fredrik Malm en historiektion. Den förra regeringen lade förslag på riksdagens bord som Fredrik Malm och Liberalerna valde att rösta ned. Det kom konkreta saker som hade gjort skillnad.

En av de mest uppenbara sakerna gällde överkompensationen till fristående skolor för uppdrag som de inte över huvud taget har. Förslaget låg på riksdagens bord förra mandatperioden, men Fredrik Malm valde att rösta nej. Tycker inte ledamoten att det är lite anmärkningsvärt att han står här och säger att vi inte lade fram några förslag i regeringsställning när han faktiskt röstade nej till de förslag vi lade fram?

Nu är det inte vi som är i regeringsställning, utan det är Liberalerna. Man pratar vitt och brett om allt som ska regleras och styras upp, om charlataner och om att det inte duger. Men när det gäller handling – och när det finns faktiska förslag – kommer det inte regleringar, sanktioner eller krav. Vi får inte så himla många rapporter om att Kumla kommun inte ger sina elever tillräckligt med undervisningstid eller att man i Gagnef har lagt ned idrottshallarna för att de var för dyra.

Vi får gång på gång sådana rapporter från vinstdrivande skolor. Jag tycker att Fredrik Malm är svaret skyldig. Varför gör ni ingenting?

Anf. 104 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Jag blir lite fundersam. Socialdemokraterna styrde Sverige i åtta år. Man lade fram två lagstiftningsprodukter ett halvår före det senaste valet. De produkterna var så ogenomarbetade att en majoritet i riksdagen inte kunde bifalla propositionerna. De liknade någon form av valpamfletter för Socialdemokraterna. Man valde inte ens att diskutera frågan med Liberalerna och Centerpartiet för att hitta en lösning. Det var ett så undermåligt arbete av Socialdemokraterna på Utbildningsdepartementet att vi inte kunde stödja dessa lagförslag.

Den här regeringen utreder nu för att kraftfullt reglera friskolesektorn i Sverige, men jag välkomnar att Socialdemokraterna säger att detta är viktigt. Om jag tittar bakåt i tiden hade jag nog ändå sett framför mig att det skulle kunna ha hänt lite mer de senaste åtta åren. Det har ju varit en guldålder för koncernerna som Socialdemokraterna kritiserar så hårt. Man gjorde dock inget åt dem. Den här regeringen är mycket seriös när det gäller att göra det nu.

(Applåder)

Att genom läsningen helt förlora sig i en berättelse som går in i själen är en fantastisk upplevelse. Att litteraturen väcker känslor och utmanar oss i vår föreställning om världen är en gåva. Det är något jag önskar att alla barn och unga någon gång får uppleva. Tyvärr har många unga i dag inte en läsförmåga som gör det möjligt att förlora sig i läsningen.

Om du mödosamt måste stava dig genom vartannat ord är det svårt att gripas av språket och handlingen i berättelsen på så sätt att den väcker nya tankar och känslor. Det är ett misslyckande för oss som samhälle att alla inte har en läsförmåga som öppnar litteraturens underbara värld. Det är också ett misslyckande att antalet unga som inte har tillräcklig läsförmåga ökar.

Fru talman! Det finns såklart många olika orsaker till att det ser ut så här, och det finns absolut ingen quickfix som kommer att lösa problemet. Jag tror att vi är många föräldrar som precis som jag själv kämpat hårt för att väcka våra barns läslust. Genom årtal av mysiga högläsningstunder har vi gjort vårt bästa för att hjälpa våra barn att bli läsande ungdomar – bara för att konstatera att de oftast hellre väljer Tiktok än Tom Sawyers äventyr.

Utmaningarna är många och stora, men vi måste göra det vi kan för att försöka bryta den negativa utvecklingen. En sak vi gör är det vi i dag debatterar, nämligen att stärka barns tillgång till riktiga skolbibliotek med utbildad personal.

Fru talman! Ett rikt utbud av böcker tillgängligt för alla barn i hela landet är en förutsättning för att lärare ska kunna bedriva bra undervisning. Det är en viktig pusselbit för att bidra till att stärka barns läsning, och det är väldigt bra att vi står eniga i den här kammaren bakom de förstärkningar av skolbiblioteken som nu genomförs.

Jag tycker att det finns något fint i att dagens betänkande grundar sig i en utredning som tillsattes av den tidigare S-ledda regeringen och att den nuvarande regeringen nu lägger det på riksdagens bord. Det är visserligen nästan fem år efter att utredningen tillsattes, men man kan inte få allt här i världen. Trots att det är fint att vi politiker i den här frågan är helt eniga finns det mycket vi inte är eniga om, till exempel vilka resurser som behövs i svensk skola.

Fru talman! Vi har en regering, styrd av Sverigedemokraterna, som är helt tondöv. I anförande efter anförande hör man företrädare för regeringen prata om historiskt stora satsningar på skolan. Men i verkligheten, där lärare, elever och föräldrar befinner sig, är det uppenbart att skolan de senaste åren har genomgått ett stålbad.

Det görs omfattande nedskärningar i många kommuner, och inte bara kringpersonal utan till och med lärare sägs upp i svensk skola i dag. Till exempel elevassistenter och extra resurser som hade kunnat stötta med läsningen har fått sluta. De finns inte kvar i skolan på grund av att den här regeringen inte har skjutit till i närheten av de resurser som behövs ute i kommunerna.

Det är inte så att resurser saknas. Ibland är det tuffa ekonomiska tider för alla, men här finns det ju resurser! Det är bara det att SD-regeringen inte prioriterar skolan; de prioriterar sig själva och gör en skattesänkning för dem med allra högst inkomster på 3 000–4 000 kronor per månad i

stället för att ge mer resurser till skolan. Det är faktiskt en helt häpnadsväckande felprioritering.

Det finns stora risker med att dagens beslut om förstärkta regler för skolbibliotek inte får den utväxling det skulle kunna få om man till exempel förstärkte med en extra lärare i varje klass i år 1, som vi socialdemokrater föreslog i vår budget.

Fru talman! Att reglerna för skolbibliotek behöver stärkas är också en effekt av den marknadsskola som regeringen fortfarande inte vill förändra så att skattepengarna kan gå till barnen och eleverna – till skolbibliotek, idrottshallar och slöjdsalar – i stället för till vinst.

Det är uppenbart att det finns friskolor som inte uppfyller ens sitt grundläggande uppdrag. Det blev till exempel eleverna på Thoren Business School varse när de inte fick ut sin gymnasieexamen på grund av att skolan inte gav dem den undervisningstid de skulle ha.

Man måste nog förstå att det är uppenbart att vinstjakten också kan leda till att man inte kommer att erbjuda ett allsidigt och målgruppsanpassat utbud av analoga och digitala medier eller att skolbiblioteken är bemannade i sådan utsträckning att ändamålen med skolbibliotek uppnås. Det kostar nämligen pengar. I systemet med vinstjakt som regeringen inte vill reglera måste det finnas sanktioner för huvudmän som inte lever upp till de lagar och regler för skolbibliotek som vi beslutar om här i dag.

Fru talman! Vi socialdemokrater är glada och stolta över att vi i dag lägger en pusselbit i det stora pussel som krävs för att alla barn och unga ska ha läsförmåga och tillgång till litteratur som öppnar läsandets underbara värld.

(Applåder)

Anf. 106 JÖRGEN GRUBB (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslagen i betänkandet.

Läsningen är grunden till all inlärning. Samtidigt har vi i dag cirka 800 000 analfabeter i Sverige, och så har det faktiskt varit i över tio år. Man kan fråga sig hur det är möjligt. Svaren på detta är säkert många – allt från en skenande massinvandring till en progressiv skolpolitik. Där har progressiva pedagoger med den digitala paddan under armen gjort allt för att komma bort från traditionell pedagogik och undervisning.

Just traditionell pedagogik är nu det vi behöver allra mest. Där är det läraren som bestämmer i klassrummet, och eleverna har tryckta läromedel fulla med relevanta fakta. Det är böcker som är basen för den kunskap eleverna ska fyllas med för att sedan kunna gå ut i arbetslivet som välutbildade individer. För detta ändamål har regeringsunderlaget – med vår hjälp, såklart – redan satt igång en process där skolorna nu får mer tillgång till tryckta läromedel.

Fru talman! Nu fortsätter resan mot att göra den svenska skolan bra igen. Förslagen i detta betänkande kommer att stärka skolbiblioteken. Att elever redan i tidig ålder får tillgång till tryckta böcker och kan utveckla ett intresse för läsning är ju självklart för att utbildningen ska fungera. Så har det varit tidigare i Sverige, när jag var yngre, och vi ska dit igen.

I dag ser vi till och med att studerande på högskolor och universitet har problem med att läsa längre texter. Det är djupt tragiskt.

När det gäller betänkandet börjar vi med att definiera vad ett skolbibliotek är. I dag är det inte tydligt definierat, utan det skulle kunna vara en liten skrubben med några böcker i. Här väljer vi tydlighet och att det ska vara så lika som möjligt för alla elever.

Tillgång till skolbibliotek blir nu så tydligt och skarpt som det är möjligt utan att tvinga jättesmå skolor att bomma igen. De få undantag som nu kan göras berör oftast de små, idéburna skolor som styrs utan vinstintresse, kanske en jätteliten landsbygdsskola.

Varje huvudman ska nu anta en biblioteksplan, där ändamålet för skolbibliotekets verksamhet beskrivs.

Bemanningen av skolbibliotek regleras också, för att det ska finnas kompetent personal på plats, då det saknas en uttrycklig reglering av att skolbiblioteken ska vara bemannade. Detta är något som föregående regering har misslyckats med. Det finns heller inga formella krav på bemanningens kompetens, vilket vi tar med här.

Möjligheten till entreprenad när det gäller skolbibliotek måste också stärkas, då nuvarande reglering inte ger tillräckligt med utrymme för att tillgodose de behov som kommer att finnas så som verkligheten ser ut. Nuvarande reglering innebär att folkbibliotek och kommunala skolbibliotek inte kan meranvändas som skolbibliotek av övriga skolenheter.

Nu ges möjlighet att samarbeta genom att avtal kan slutas mellan parterna, om det finns särskilda skäl, som ska vara väldigt starka. Detta möjliggör stora förbättringar för främst elever i små skolor som i dag har sämre möjligheter när det gäller skolbibliotek.

Allt handlar om att göra det bättre än i dag, och det gör vi på alla punkter. Alla nämnda förbättringar kommer i någon grad att förbättra våra elevers läsförmåga, vilket är oerhört välbehövligt.

Regeringsunderlaget har också för avsikt att kompensera för den merkostnad som stärkta skolbibliotek innebär, genom drygt 400 miljoner kronor årligen, med start under den andra halvan av 2025, då lagändringarna planeras träda i kraft.

Dessa nya förslag om stärkta skolbibliotek är ett stort steg framåt, så jag gratulerar alla elever som från och med den 1 juli 2025 får möjlighet att ta del av dessa förbättringar.

(Applåder)

Anf. 107 PAULA ÖRN (S) replik:

Fru talman! Tack, Jörgen Grubb, för anförandet!

Det är lite intressant att Jörgen Grubb går till storms mot progressivitet. Om man tittar på definitionen av det ser man att det betyder att man är positiv till förändringar och utveckling. Det verkar inte så farligt, tycker jag, utan ganska bra.

Jag vill fråga Jörgen Grubb ett par saker med anledning av hans anförande. Det var en väldigt bakåtblickande och romantiserad bild av hur det var förr, som det ofta är när Sverigedemokraterna står i talarstolen – ju mer förr, desto bättre. Men vet ledamoten vad som inte heller fanns förr? Jo, vinstdrivande friskolor. De fanns inte i den fantastiska verklighet där Jörgen Grubb gick i skolan. Men den frågan verkar Sverigedemokraterna inte tycka är så viktig.

Eftersom vi har vinstdrivande friskolor, med alla de problem som vi har pekat på många gånger, vill jag fråga Jörgen Grubb: Vad ska hända när en friskola till exempel inte följer de regler om skolbibliotek som vi beslutar om här i dag?

Anf. 108 JÖRGEN GRUBB (SD) replik:

Fru talman! Progressivitet kan i många sammanhang vara bra, men jag tycker att den progressivitet jag nämnde fanns i ett stort sammanhang i hela mitt anförande.

Progressivitet har använts i dagens skola från 90-talet och framåt. Man började egentligen tidigare, men det slog inte igenom förrän på 90-talet. Det har accelererat samtidigt som resultaten i vår skola har sjunkit, och detta visar att progressivitet och förändring inte alltid är bra. Man ska aldrig förändra det som fungerar och som är bra. Samtidigt ska man se på nya möjligheter, men att missbruka progressivitet är förfärligt. Det är detta som till stora delar har skett i den svenska skolan: missbruk av progressivitet.

Vad gäller sanktioner och straff vet jag inte vad det är för straff ni syftar på och som ni vill ge friskolorna, Paula Örn. Min fråga till dig är: Gäller detta inte för alla som inte följer de nya lagändringar om skolbibliotek som vi nu hoppas kommer att röstas igenom? Ska inte alla få sanktioner, både kommunala huvudmän och friskolor?

Anf. 109 PAULA ÖRN (S) replik:

Fru talman! Självfallet ska möjligheten till sanktioner gälla alla som inte följer lagar och regler.

Det skulle vara intressant att höra ledamoten dra ett par exempel på alla kommunala skolor som har brutit mot olika typer av regler, som inte har gett eleverna rätt undervisningstid, som har drivit naturbruksskola utan djur och så vidare. Det vore spännande att höra vilka exempel det är.

Jag nämnde regleringen kopplat till de fristående skolorna därför att det är där vi ser problem med att lagar och regler inte följs. I slutändan är det eleverna som hamnar i kläm, men med den här regeringen blir det inga konsekvenser för skolorna över huvud taget.

En annan sak som jag tycker är spännande är frågan om resurserna och den prioritering som Sverigedemokraterna tillsammans med regeringen gör av oss som har allra högst inkomster. Vi ska få mer i plånboken.

Det finns en problematik. Att skjuta till 400 miljoner när det är 4 miljarder som saknas hjälper ju inte. Då kommer man att behöva dra ned på andra saker som gör att vi inte får den utväxling på skolbiblioteken som vi behöver – när det inte finns tillräckligt med personal, när det kanske inte finns tillräckligt med lärare i svenska eller när lärarna i svenska har så stora klasser att det blir svårt att använda biblioteken på ett adekvat sätt.

Varför prioriterar Sverigedemokraterna skattesänkningar för sådana som Jörgen Grubb och mig i stället för skolan? (Applåder)

Anf. 110 JÖRGEN GRUBB (SD) replik:

Fru talman! Först och främst väljer jag att vara positiv. Jag ska inte hänga ut någon kommunal skola eller något i den stilen, för det är inte intressant för min del och förhoppningsvis inte för kammaren heller.

Jag har besökt ett antal skolor, både kommunala och privata, och de skolor som jag har sett som har varit absolut bäst fungerande och som har haft exakt för ämnet utbildad personal har av någon konstig anledning varit privata. Det har jag inte sett på någon kommunal skola. Jag har sett personal där, men inte med den unika utbildning som ett skolbibliotek borde ha i första läget, alltså mitt i prick.

Jag har sett detta i verkligheten. Jag har pratat med dem, sett verksamheten och varit inne där. Det kan absolut vara en slump, men jag väljer att inte hänga ut någon. Vi vet ju att det fungerar olika beroende på huvudman, men vi har samma regler för alla huvudmän, inte särskilda för privata eller särskilda för kommunala.

När det gäller sanktionerna är det precis som med allt annat om skolan inte blir godkänd vid en inspektion. Det är precis som när man gör fel med andra saker.

Vi såg jättemånga problem när jag satt i grundskolenämnden i Malmö. Det var kommunala skolor som hade jättestora problem med att följa reglerna, och de fick jobba som tusan tills de kom i fatt och hade åtgärdat problemen. Det är precis samma fenomen när det gäller den rad som heter skolbibliotek. Det är inte något konstigt, utan det är precis som det var förr. Naturligtvis är det en lag som man ska följa.
(Applåder)

Anf. 111 DANIEL RIAZAT (V):

Riksdagskollegor och åhörare! Varje elev i grundskolan och på gymnasiet ska ha likvärdig tillgång till en välfungerande skolbiblioteksverksamhet, och centralt för detta är utbildade bibliotekarier, rätt utrustning och lokaler samt ett brett utbud av medier såsom tidskrifter och böcker, fysiska såväl som digitala.

Välfungerande skolbibliotek är avgörande för att öka likvärdigheten i undervisningen. Vänsterpartiet välkomnar därför regeringens proposition, men vi menar att lagstiftningen bör vara skarpare på en rad punkter.

Samtidigt vill vi påpeka att systemfel som uppstått på grund av marknadslogikens införande i den svenska skolan inte kan lösas genom lappande och lagande. Därför röstar Vänsterpartiet ja till stora delar av denna proposition, som innehåller en rad bättringsförslag. Huvudfrågan kommer dock även denna gång att bli marknadsskolan och dess fruktansvärda konsekvenser för det svenska skolsystemet.

Låt mig ta upp ett par viktiga områden där vi har lämnat in reservationer.

I propositionen föreslår regeringen att det om särskilda skäl finns ska vara tillåtet att tillhandahålla skolbibliotek på entreprenad. Vi i Vänsterpartiet är kritiska till att möjligheten kan utnyttjas av vinstdrivande skolkoncerner. Vi har genom åren sett exempel där avsaknad av skolbibliotek har lett till större vinstmarginaler. Vi vill därför att lagstiftningen om särskilda skäl följs upp. Vi menar att lagregleringen kring särskilda skäl för entreprenad bör följas upp i en utvärdering och att regeringen bör återkomma till riksdagen om detta.

Utöver det har regeringen lagt fram förslag om bemanning, vilket är väldigt bra. Man har dock valt att inte gå hela vägen. För Vänsterpartiet är det viktigt att framhålla – och jag tror att alla partier håller med om detta – att skolbiblioteksverksamhet inte bara handlar om att ha en samling

böcker. Det ska i stället vara en del av den pedagogiska verksamheten, med bibliotekarien – en utbildad sådan – som nyckelperson. Därför är det centralt att ställa högre krav på att skolbiblioteken faktiskt ska vara bemannade med rätt kompetens. Här har regeringen valt att inte skriva ”ska” utan ”bör” eller att man ”ska sträva efter”, vilket vi tycker är fel.

Samtidigt som det är väldigt bra att säkerställa skolbibliotek av hög kvalitet genom att ha böcker och utbildade skolbibliotekarien är det ett faktum att det i dag råder stor brist inom just denna yrkeskategori. Därför är det viktigt att rekryteringen till bibliotekarieutbildningarna och yrket ökar. Ett led i detta vore till exempel att inte sänka skatten för miljardärer och miljonärer utan att satsa på den svenska skolan. Jag förstår att den tanken kan vara främmande för regeringen, men det har testats tidigare i Sverige och gjorde bland annat att vi kallades ett av världens främsta välfärdsländer.

Vänsterpartiet delar på denna punkt kritiken från Svensk biblioteksför-
ening, som i samband med att regeringen släppte sin budget skrev följande:

”Bibliotekarieryket står inför en utmaning med stora pensionsavgångar samtidigt som skolhuvudmännen ska anställa utbildade bibliotekarien. Regeringen efterfrågar särskilt satsningar från lärosätena på bristyrken, där bibliotekarie är ett sådant. Det rimmar då illa att lärosätena kan behöva dra ner på antalet studenter för att finansiera den ökade ersättningen per student, och att inga satsningar görs för att snabbt kunna bemanna skolbiblioteken med utbildad personal. Det kommer nu vara upp till lärosätena själva att, utan extra medel, bygga ut bibliotekarieutbildningarna för att möta arbetsmarknadens behov. Vi ser att en sådan satsning inte kommer att ske utan extra medel från regeringen.”

I det läget valde regeringen alltså att satsa på skattesänkningar för miljonärer, miljardärer och sig själva i stället för att säkerställa att denna reform kan genomföras. I Vänsterpartiet lyssnade vi dock på Svensk biblioteksför-
ening, och i vår budgetmotion tillsköt vi de medel som behövs på utgiftsområde 16.

Låt oss också tala om varför detta är viktigt – om att det finns ett egen-
värde, som leder till ett mervärde, i att ha bemannade skolbibliotek, på riktigt, i samtliga skolor i hela landet och i att främja och öka läsandet bland barn och unga. I ett samhälle som driver isär av hat och rasism och i en värld där folkmord kan begås utan några större reaktioner från omvärldens makthavare vet vi med säkerhet att kunskapsnivåerna behöver höjas. En del i detta vore kanske mer läsning och en mer jämlik tillgång till kunskap.

I ett land där allt fler områden fortsätter att privatiseras trots att allt det som hittills har privatiserats har gått åt skogen – och i en tid då just skogen ska huggas ned i obegränsade mängder trots att klimatrapport efter klimatrapport säger vad vi är på väg mot och vilka konsekvenser vi står inför – vet vi med säkerhet att kunskapsnivåerna och läsförståelsen behöver höjas. En del i detta vore nog mer läsning och en mer jämlik tillgång till kunskap.

Till slut kommer vi till det jag nämnde i inledningen, nämligen att man inte kan lappa och laga ett trasigt system.

Vänsterpartiet kommer i dag och fortsättningsvis att rösta ja till allt som innebär steg i rätt riktning för den svenska skolan och det svenska skolväsendet. Men efter 35 års misslyckade skolexperiment efter marknadslogikens införande – med sämre tillgång till skolbibliotek, sämre

tillgång till behöriga lärare, sämre skollokaler, färre lärare, större skolklasser, undermålig undervisning, musikklasser utan musikinstrument, jordbruksutbildningar utan jordbruk och datautbildningar utan datorer – kan systemet inte lappas och lagas med en proposition om skolbibliotek.

Det räcker inte med löften i medierna om att någonting snart kommer att hända i och med de fantastiska utredningar som regeringen har tillsatt. Man har begravt skolpolitiken i en mängd utredningar för att slippa ta ställning i frågor där man vet att 80–90 procent av den svenska befolkningen inte håller med regeringen.

Om ni inte tror mig, låt oss göra detta till en valfråga! Till valet 2026 kan vi väl alla lova varandra att skolan ska bli en av de största valfrågorna. Då får vi se vad det svenska folkets dom blir. Då kommer det att bli svårare för er i regeringen att flytta fokus från dessa områden till frågor som rör invandring eller hur man ser ut när man läser sagor för barn i förskolan. Då kommer det att handla om att ni i dag skyddar skolkoncerner som har som enda syfte att göra vinst.

Det svenska folkets dom kommer att komma på valdagen 2026 – det ska vi i oppositionen se till.

Jag yrkar bifall till reservation nummer 2.

Anf. 112 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna ledamoten om att talare enligt svensk parlamentarisk sed formellt riktar sitt anförande direkt till talmannen och indirekt till ledamöterna. Det innebär att man inleder sitt anförande med att tilltala talmannen, inte åhörare och ledamöter.

Anf. 113 OSKAR SVÄRD (M):

Fru talman! Mina första år i grundskolan tillbringade jag på Hagaskolan i Kumla. Hagaskolan är en sådan där klassisk skola som jag tror att det är lätt att visualisera i huvudet: en stor byggnad med stentrapphus, stengolv, klassrum – såklart – och ganska kala rosa väggar på utsidan.

Mitt favoritrum var helt klart musiksalen, men det fanns ett ställe till: skolbiblioteket. Det var inte nödvändigtvis för att det var fullt av böcker och för att jag hade en sådan otrolig iver att läsa, men där fanns en miljö som var tilltalande. På det sättet skapade skolbiblioteket möjlighet – och bjöd in till – att låna en bok. Jag har ett tydligt minne av att jag lånade en bok om dinosaurier när jag var liten. I hörnet på boken satt en klisterlapp med texten ”Hagaskolans skolbibliotek”, och jag minns att jag lånade boken om och om igen.

Varför säger jag det här? Det var inte på något sätt så att jag var klassens mest drivna elev och kastade mig över alla nya läromedel som kom in i klassrummet, utan jag var nog lik många andra: Vissa ämnen var kul, och andra var inte lika kul men skulle klaras av. Jag vill mena att skolbiblioteket, engagerad personal och duktiga lärare bidrog på ett positivt sätt till min läsning.

Fru talman! Att kunna läsa är en grundläggande färdighet som öppnar dörrar till kunskap och självständighet men också personlig utveckling. Läsning är inte bara ett sätt att ta till sig information; det är också en nyckel till att förstå världen omkring oss, utveckla kritiskt tänkande och bygga empati. Genom att läsa böcker, artiklar och andra texter får vi tillgång till olika perspektiv och idéer som vidgar våra vyer.

I dagens informationssamhälle är förmågan att läsa också avgörande för att kunna navigera på olika digitala plattformar, där texter finns i form av allt från nyheter och forskning till sociala medier. Att kunna läsa väl gör det också möjligt för oss att delta i samhällsdebatten, ta informerade beslut och förbättra våra yrkesmöjligheter. Kort sagt, fru talman, är läskunnighet en grund för det livslånga lärandet och en förutsättning för ett jämlikt och demokratiskt samhälle.

Fru talman! Många elever har i dag inte tillgång till ett skolbibliotek som är anpassat för att stödja deras lärande på ett effektivt sätt. Trots att rätten till skolbibliotek redan är reglerad varierar tillgången kraftigt mellan olika skolor. Enligt Läsdelegationens betänkande *Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället* kan ett skolbibliotek bestå av allt från ett litet rum med några få böcker till ett fullt utrustat bibliotek med ett brett utbud av böcker och digitala medier och en utbildad bibliotekarie.

Skolinspektionens granskning visar dessutom att många skolbibliotek inte erbjuder ett tillräckligt varierat och omfattande medieutbud. Denna brist påverkar elevernas möjlighet att utveckla sin förmåga till lärande och även deras läslust.

Herr talman! Huvudregeln ska vara att samtliga elever ska ha tillgång till ett skolbibliotek på den egna skolenheten, men undantag kan göras. Om det finns särskilda skäl får skolbiblioteket i stället tillhandahållas på en annan av huvudmannens skolenheter eller, om det är fråga om en kommunal huvudman, på kommunens folkbibliotek. Det är viktigt att skolbibliotek finns tillgängliga för alla elever, helst som egna skolbibliotek, men det måste också finnas viss flexibilitet. På vissa håll i landet ligger skolan vägg i vägg med folkbiblioteket. Där ska inte ett helt nytt bibliotek nödvändigtvis behöva byggas. På andra håll i landet finns väldigt små skolor där det inte skulle vara möjligt att anställa en skolbibliotekarie.

Herr talman! Det är tydligt att vi inte har en samlad opposition. För delar av oppositionen är undantagen i förslaget för begränsade, och för andra delar är undantagen för breda.

Lyckligtvis finns det en balanserad regering som går fram med ett rimligt förslag som ser till att alla elever får tillgång till bemannade skolbibliotek och att det samtidigt går att driva små byskolor. Denna lagändring tydliggör definitionen av ett skolbibliotek och dess ändamål. Skolbiblioteket ska avse en samlad, gemensam och ordnad verksamhet med ett allsidigt och målgruppsanpassat utbud av analoga och digitala medier som en god resurs i undervisningen.

Avslutningsvis, herr talman: Att fler lär sig läsa och att alla elever får tillgång till ett ändamålsenligt skolbibliotek är avgörande för att bygga en stark och demokratisk framtid. Genom läsning utvecklas människors förmåga att tänka kritiskt, förstå olika perspektiv och engagera sig i samhället på ett meningsfullt sätt. Bra skolbibliotek fungerar som kunskapscentrum och väcker läslust, vilket i sin tur främjar det livslånga lärandet. En satsning på läskunnighet och skolbibliotek är en investering i våra barns framtid, i deras möjlighet att växa som individer och i skapandet av ett samhälle där alla känner delaktighet och inflytande.

(Applåder)

I detta anförande instämde Erik Ottoson (M).

Anf. 114 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr talman! Jag tyckte att väldigt mycket av det som sades från talarstolen var riktigt bra. Tack, Oskar Svärd, för att Moderaterna efter så många år äntligen kan ställa sig bakom att det är viktigt med skolbibliotek! Det tog ganska många år, men nu är vi äntligen där. Trots att ett antal borgerliga partier när de för två år sedan fick frågan av Sveriges Radio sa att man inte var för krav på skolbibliotek har Moderaterna nu vänt i frågan. Jag tycker att det är väldigt positivt.

Jag undrar dock över kopplingen till de nedskärningar som Moderaterna är med och genomför och även kopplingen till marknadsskolan. På vilket sätt går det ihop att satsa på barns och ungas lust till lärande och läsande men göra det genom att svälta den svenska skolan och skolhuvudmännen på resurser så att de inte kan bidra till ökad läslust och lust till lärande? Jag får inte riktigt dessa saker att gå ihop. Om vi har en mängd pengar som ska fördelas men ni råkar fördela en stor majoritet av dessa pengar till välbärgade miljonärer och miljardärer, bland annat folk som tillhör Oskar Svärds parti och Oskar Svärd själv, undrar jag hur det ska finnas pengar att lägga på skolan.

Och om vi har kvar ett marknadssystem där det sätts i system att skära ned på viktiga samhällsdelar, även inom skolan, för att göra mer vinst eller för att kunna sälja sitt bolag till ett större värde i framtiden, hur går detta ihop med att satsa på att öka barns lärande och läsande? Varför försvarar Moderaterna alltid detta sjuka system?

Anf. 115 OSKAR SVÄRD (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för dina frågor! Jag är väldigt stolt över att den moderatledda regeringen nu genomför diverse reformer på skolområdet. Det är välkomna reformer som borde ha gjorts för länge sedan, under den regering som Socialdemokraterna styrde och vars förslag Vänsterpartiet i mångt och mycket stöttade.

Under 2025 kommer skolorna att i budgeten få 2,7 miljarder mer i riktade och generella statsbidrag. Det är den största skolsatsningen på 20 år. Detta är jag väldigt stolt över.

Vi genomför nu flera olika reformer på skolområdet. Det handlar exempelvis om tioårig grundskola. Det handlar om ett tydligt kunskapsbidrag och om att vi stärker förskolorna och riktar ett samlat statsbidrag för personalförstärkningar. På detta sätt ser vi till att fler elever når målen och faktiskt får de betyg de är förtjänta av.

Herr talman! I dag går 800 klasser ut skolan med ofullständiga betyg. Detta är ett stort problem som vi nu ser till att lösa med den politik vi lägger fram.

Anf. 116 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr talman! Tack, Oskar Svärd, för svaret – även om jag ärligt talat inte förstår det. Hur ska denna situation, med 800 klasser som går ut med ofullständiga betyg, lösas genom att lärarna blir färre och genom att den SD-ledda moderatregeringen belånar vårt land för att sänka skatten för miljardärer, samtidigt som skolan skriker efter mer pengar och lärare, elevhälsopersonal och studie- och yrkesvägledare sägs upp för att kommunerna inte har tillräckligt mycket medel? På vilket sätt ska den situation i skolan som Oskar Svärd själv menar har varit ett problem lösas genom att

ni skär ned? Hur ska den lösas genom att marknadsskolan får fortsätta existera? Hur ska fler elever vilja lära sig när den svenska regeringen sänder signalen att barnen i skolan inte är lika viktiga som våra vänner i näringslivet? På vilket sätt går dessa saker ihop?

Det är klart att jag ställer dessa frågor lite retoriskt eftersom svaret är väldigt tydligt: Dessa saker går inte ihop. All forskning som någonsin har gjorts på välfärden, såvida den inte har varit finansierad via Almega och Svenskt Näringsliv – och till och med den forskningen – har visat att ojämlikhet och skapande av större klassklyftor inte kommer att bidra till att samhället mår bättre, och inte heller till att det svenska skolsystemet blir bättre. Marknadsskolan har skjutits ned av varenda forskare som finns, men ändå fortsätter detta.

Återigen: Hur går Moderaternas nedskärnings- och marknadspolitik för skolan ihop med att fler barn ska lära sig att läsa?

Anf. 117 OSKAR SVÄRD (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågorna.

Jag delar inte ledamotens bild och beskrivning. Jag tycker att jag redogjorde tydligt för att regeringen 2025 gör den största satsningen på skolan på 20 år med 2,7 miljarder extra till Sveriges elever. Tillsammans har vi också flera utredningar på gång. Några har redan presenterats medan andra är på väg och kommer att presenteras inom kort.

Vi pratar ibland om utredningar, och så ser vårt styrelseskick ut. Vi behöver utreda saker noga och väl för att kunna stifta lag, och regeringen har ett högt reformtempo.

Herr talman! Jag börjar bli lite trött på att höra från ledamoten och andra ledamöter under debatten om den SD-ledda regeringen. Det finns tre partier i regeringen: Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna. Vi har ett bra samarbete med Sverigedemokraterna, har majoritet i kammaren och får igenom den politik vi har lovat väljarna, och jag är väldigt stolt över den skolpolitik regeringen lägger fram.

(Applåder)

Anf. 118 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 1.

Vi är alla i kammaren överens om att styra upp detta med skolbiblioteken så att de finns. Det ska inte bara stå i skollagen att de borde finnas, utan de ska faktiskt finnas. Vi har sett massor av skolor som borde ha skolbibliotek men som inte har det. Det har förekommit olika exempel i debatten, och jag har själv ett favoritexempel: en fondtapet med böcker på. Men de är lite svåra att ta ut och läsa. Det finns alltså stora skillnader.

Det är bra att det händer något nu, för det har varit på gång länge. De flesta partier har varit för detta ett tag, och vissa partier har ändrat sig den senaste tiden när det gäller hur det ska regleras. Det är jättebra. Visst kan vi stå här och försöka göra en stor grej av vem som har sagt vad först, men det är inte det som är det väsentliga för eleverna, utan det är att de får skolbibliotek där de kan läsa, få stöd och utveckla sin läsförmåga och läslust. Detta tar vi ett steg mot i dag, och det är jättebra.

Det finns dock vissa saker som Centerpartiet tycker skulle kunna vara ännu bättre. En sak är att det är tydligt när man kan få undantag från det grundläggande kravet på ett bemannat skolbibliotek. Man kan få det om man har ovanligt få elever. Men var fjärde svensk skola har färre än 100 elever. Det är alltså inte ovanligt att en skola har färre än 100 elever. När är då antalet ovanligt litet? Är det vid 3, 20 eller 50 elever? Det vet vi inte. Detta spelar roll för ett föräldrakooperativ som har en skola med kanske 50 elever. Har skolan normalt många eller ovanligt få elever? Det vet varken vi eller de. Vilka krav ställs på den skolan, och vilka sanktioner riskerar skolan att få? Det är inte heller tydligt. Det är en utmaning när det är så diffust formulerat, så det är viktigt att det blir klart och tydligt vad som gäller, oavsett om det gäller fristående skolor eller kommunala skolor.

Konsekvenserna är som sagt oklara. Om det inte blir några konsekvenser när man bryter mot lagen är det inte säkert att folk följer lagen. Tidöpartierna är ju i allmänhet ganska tydliga med att lagen ska följas och att det annars blir konsekvenser. Men i detta fall är konsekvenserna inte tydliga, vilket är en utmaning. Vad händer? Stänger Skolinspektionen skolan, eller får skolan böter? Det vet vi inte, för det framgår inte. Det är inte tillräckligt tydligt.

En annan sak, och det är det största praktiska problemet, är ekonomin. Kommunernas ekonomi är ganska pressad, och det kommer att bli värre eftersom vi får fler äldre, vilket ökar kommunernas kostnader. Kommunerna behöver ju också finansiera skolan. Ibland har vi ministrar här i kamraren som klagar på att kommunerna inte gör sitt jobb, och visst kan man tycka att kommunerna inte alltid gör rätt. Men denna reform beräknas enligt SKR kosta omkring 2 miljarder. Regeringen skickar med 0,4 miljarder. Det saknas alltså 1,6 miljarder. Var ska kommunerna ta de pengarna?

Jag hörde ledamoten Svärd säga att regeringen satsar jättemycket pengar på skolan, men vi kan konstatera att många partier satsar ännu mer. Om inrättande och bemanning av skolbibliotek leder till att lärare måste sägas upp är det inte bra. Det kan vi väl vara överens om. En utmaning är att regeringen gång på gång kräver saker av kommuner och fristående skolor men inte finansierar sina krav och samtidigt klagar på att kommunerna inte levererar tillräckligt bra. Det är inte seriöst. Regeringen måste därför börja skicka med de pengar som behövs för att reformerna ska kunna genomföras. Först då blir det seriöst. Det är min och Centerpartiets uppfattning.

Jag utgår från att regeringen nästa år har med lite extra pengar i budgeten så att man på riktigt kan säga att detta har genomförts av regeringen och inte av kommunerna.

Ledamoten Svärd pratade om sin tid i skolan och hur han nyttjade skolbiblioteken. Jag tillbringade också en del tid på skolbibliotek, även om mycket av tiden ägnades åt att spela kort. Men det fanns bibliotekarier som kunde hjälpa till att hitta böcker, uppmana till läsning med mera, vilket betydde mycket. Jag gillar tanken, och jag hoppas att vi tillsammans kan fortsätta jobba med detta och även följa upp att det blev som det är tänkt.

Detta är dock bara en liten del av skolan. Sett till totalen är svensk skolas största utmaning den enorma utslagningen. I dag kom en utredning med några svar, och skolbiblioteken kan kanske hjälpa till, vilket vore jättefint. Men varje år lämnar 20 000 elever grundskolan utan möjlighet att gå vidare till gymnasiet. Det är den utslagning vi har i dagsläget. Reger-

ingens svar på vad vi ska göra åt det på kort sikt är ingenting. Utredningen som kom i dag, *Fler vägar till arbetslivet*, föreslår sådant som ligger kanske tre fyra år framåt i tiden. Då har ytterligare 60 000 elever kastats ut i samhället utan möjlighet att komma in på en utbildning. Vi måste få till en förändring nu. Det är extremt avgörande.

Låt mig avsluta med att prata om vikten av läsförståelse. Det är viktigt att vi i talarstolen säger saker som är korrekta. Ledamoten Riazat och jag kanske läser olika böcker, men om man vill lösa klimatkrisen och rädda klimatet åt våra barn och barnbarn är det bra att skogen nyttjas och inte bara står där. Vi kan alltid diskutera hur, men att tro att klimatet kan räddas utan att ta ned träd i skogen är att inte vara ordentligt påläst. Det tycker jag att man kan ta med i denna debatt.

Jag tackar för en givande debatt. Det har varit roligt att höra de olika inläggen. Tack allihop för att vi tillsammans har tagit detta ett steg vidare! Det är mycket bra.

Anf. 119 MATHIAS BENGTTSSON (KD):

Herr talman! Det sägs att kunskap är makt, men kunskap är också frihet – frihet att tänka självständigt, att förstå världen omkring oss och att skapa sin egen framtid. Den friheten börjar ofta i våra skolor och i våra skolbibliotek.

Svensk skola har mycket att vara stolt över, men vi måste också vara ärliga med det vi har problem med. Vi har stora problem med studiero, otrygghet och inte minst sjunkande läsförståelse. Sverige har den sämsta studieron i Norden, och vi ligger under OECD-snittet. Det här hänger ihop; på skolor där det saknas trygghet och lugn i klassrummen sjunker också kunskapsresultaten och läsförståelsen.

När kunskapsresultaten sjunker är det inte bara siffror på papper. Det är också barn och unga som inte får den utbildning de förtjänar, som känner sig otrygga och som i värsta fall drar sig undan både skolan och sina vänner. De som drabbas hårdast är de som redan har det svårt. Enligt Friendsrapporten 2024 lider många av de mest utsatta eleverna av psykisk ohälsa och hög frånvaro. Det här är barn som vi från politikens sida har ett särskilt ansvar för att stödja.

Utöver bristerna i trygghet och studiero, vilka i sig driver den psykiska ohälsan åt fel håll, ser vi också att läsförståelsen sjunker bland eleverna. Pisa 2022 och Pirls 2021 visar båda att utvecklingen går åt fel håll. Vi vet att läsningen är nyckeln till så mycket: bättre skolresultat, större självkänsla och bättre förutsättningar att navigera vidare i livet. Ändå minskar läsningen bland barn i Sverige. På lågstadiet är det bara hälften av barnen som läser eller lyssnar på böcker dagligen. På gymnasiet är den siffran så låg som en av tio. Det är en utveckling vi inte kan acceptera.

Vad kan vi då göra? Jo, en del av lösningen ligger naturligtvis i skolbiblioteken. Ett skolbibliotek är inte bara ett rum med böcker, utan det är en plats där eleverna får möjlighet att upptäcka världen genom litteraturen, stärka sin läsförståelse, bredda sina perspektiv och utveckla sin kreativitet. Ett skolbibliotek är en plats som inte bara ger faktakunskap som hjälper skoleleverna att kryssa i rätt svar på proven utan också utvecklar förmågan att förstå komplexa texter, resonera kritiskt och formulera egna tankar. Ett skolbibliotek, herr talman, är inte bara en plats där elever får ett rikare ordförråd, en bättre språklig förståelse och större möjligheter att lyckas i

skolan utan också en plats där vi ger våra barn och unga möjlighet och verktyg att stå emot utanförskap och psykisk ohälsa. Läsning bygger empati. Genom att kliva in i olika karaktärers liv får eleverna en djupare förståelse för andra människors situationer och erfarenheter. Det är också en viktig del av att bygga ett sammanhållet samhälle.

Herr talman! Bibliotek är en viktig motvikt mot den digitala stress som många unga upplever i dag. I en tid när skärmarna tar alldeles för stor plats i ungas liv behöver vi platser som inspirerar till lugn och koncentration. Att läsa en fysisk bok och bläddra bland sidorna är någonting helt annat än att dra med fingret på telefonen. Fler barn behöver helt enkelt bli borttrollade i böckernas värld i stället för bortskrollade i den sociala mediesfären.

Herr talman! Det är av alla de här anledningarna som regeringen och vi kristdemokrater nu tar viktiga steg för att säkerställa att alla elever, oavsett var de bor i landet, ska ha tillgång till bemannade skolbibliotek. Vi inför en tydligare definition av vad som räknas som ett skolbibliotek och ett förtydligande av deras uppdrag. Det handlar om att ge alla elever, oavsett bakgrund, möjlighet att nå sin fulla potential som människor.

Kristdemokraterna arbetar för en skola där ingen hålls tillbaka och ingen lämnas efter. Skolan ska vara en plats där alla elever känner sig trygga, där kunskap står i fokus och där alla barn får möjlighet att nå sin fulla potential. Skolbibliotek är en viktig del av den visionen och en investering i barnens och Sveriges framtid.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 13.)

§ 12 Ändring av ikraftträdande av bestämmelser i skollagen om det nationella professionsprogrammet

Utbildningsutskottets betänkande 2024/25:UbU4

Ändring av ikraftträdande av bestämmelser i skollagen om det nationella professionsprogrammet (prop. 2023/24:164 delvis och prop. 2023/24:166)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 13.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.24 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Prot. 2024/25:33
20 november

Stärkta skolbibliotek

§ 13 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

MJU5 Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske

Punkt 2 (En ekosystembaserad havsförvaltning)

1. utskottet
2. res. 1 (V)
3. res. 2 (MP)

Förberedande votering:

19 för res. 1
13 för res. 2
260 avstod
57 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

259 för utskottet
19 för res. 1
13 avstod
58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 61 SD, 59 M, 19 C, 15 KD, 12 L, 2 -
För res. 1: 19 V
Avstod: 13 MP
Frånvarande: 15 S, 11 SD, 9 M, 5 V, 5 C, 4 KD, 5 MP, 4 L

Punkt 9 (Åtgärder för att minska näringsförlusterna från jordbruket)

1. utskottet
2. res. 12 (SD)

Votering:

198 för utskottet
62 för res. 12
32 avstod
57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 59 M, 19 C, 15 KD, 12 L, 1 -
För res. 12: 61 SD, 1 -
Avstod: 19 V, 13 MP
Frånvarande: 14 S, 11 SD, 9 M, 5 V, 5 C, 4 KD, 5 MP, 4 L

Punkt 13 (EU:s gemensamma fiskeripolitik)

1. utskottet
2. res. 21 (C)

Votering:

149 för utskottet
19 för res. 21
124 avstod
57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 61 SD, 59 M, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 21: 19 C

Avstod: 91 S, 19 V, 13 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 11 SD, 9 M, 5 V, 5 C, 4 KD, 5 MP, 4 L

Punkt 23 (Mål för marint områdesskydd)

1. utskottet
2. res. 36 (S, V, MP)

Votering:

167 för utskottet
125 för res. 36
57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 59 M, 19 C, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 36: 92 S, 19 V, 13 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 11 SD, 9 M, 5 V, 5 C, 4 KD, 5 MP, 4 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU7 Europeiska gröna obligationer

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU8 Avskaffat krav på tillstånd för hotell- och pensionatsrörelser

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Övriga förslag)

1. utskottet
2. res. (V)

Votering:

273 för utskottet
19 för res.
57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 61 SD, 59 M, 19 C, 15 KD, 13 MP, 12 L, 2 -

För res.: 19 V

Frånvarande: 14 S, 11 SD, 9 M, 5 V, 5 C, 4 KD, 5 MP, 4 L

NU9 Tillgång till mät- och förbrukningsuppgifter på elmarknaden

Punkt 3 (Kostnader och avgifter)

1. utskottet

2. res. 2 (V)

Votering:

260 för utskottet

19 för res. 2

13 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 61 SD, 59 M, 19 C, 15 KD, 12 L, 2 -

För res. 2: 19 V

Avstod: 13 MP

Frånvarande: 14 S, 11 SD, 9 M, 5 V, 5 C, 4 KD, 5 MP, 4 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU4 Riksrevisionens rapport om statens skydd av hotade personer

Punkt 1 (Kontaktförbud)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V, MP)

3. res. 2 (C)

Förberedande votering:

124 för res. 1

20 för res. 2

148 avstod

57 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Daniel Helldén (MP) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Huvudvotering:

148 för utskottet

124 för res. 1

20 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 59 M, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 1: 92 S, 19 V, 12 MP, 1 -

Avstod: 19 C, 1 MP

Frånvarande: 14 S, 11 SD, 9 M, 5 V, 5 C, 4 KD, 5 MP, 4 L

Daniel Helldén (MP) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU3 Bolag och brott

Punkt 2 (Straffbestämmelsens framtida utformning)

1. utskottet

2. res. 1 (SD)

Votering:

230 för utskottet

61 för res. 1

1 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 59 M, 19 V, 19 C, 15 KD, 13 MP, 12 L, 1 -

För res. 1: 61 SD

Avstod: 1 -

Frånvarande: 14 S, 11 SD, 9 M, 5 V, 5 C, 4 KD, 5 MP, 4 L

Punkt 3 (Revisionsplikt för små aktiebolag)

1. utskottet

2. res. 2 (S)

3. res. 3 (MP)

Förberedande votering:

93 för res. 2

13 för res. 3

185 avstod

58 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

186 för utskottet

93 för res. 2

13 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 59 M, 19 V, 19 C, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 2: 92 S, 1 -

Avstod: 13 MP

Frånvarande: 14 S, 11 SD, 9 M, 5 V, 5 C, 4 KD, 5 MP, 4 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU3 Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2024/25:33

20 november

UbU3 Stärkta skolbibliotek

Punkt 2 (Tillhandahållande av skolbibliotek)

1. utskottet

2. res. 1 (S, C)

3. res. 2 (V)

Förberedande votering:

113 för res. 1

19 för res. 2

160 avstod

57 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Mats Berglund (MP) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

161 för utskottet

112 för res. 1

19 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 59 M, 15 KD, 13 MP, 12 L, 1 -

För res. 1: 92 S, 19 C, 1 -

Avstod: 19 V

Frånvarande: 14 S, 11 SD, 9 M, 5 V, 5 C, 4 KD, 5 MP, 4 L

Punkt 6 (Sanktioner)

1. utskottet

2. res. 7 (S, V, C, MP)

Votering:

148 för utskottet

144 för res. 7

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 59 M, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 7: 92 S, 19 V, 19 C, 13 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 11 SD, 9 M, 5 V, 5 C, 4 KD, 5 MP, 4 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU4 Ändring av ikraftträdande av bestämmelser i skollagen om det nationella professionsprogrammet

Kammaren biföll utskottets förslag.

Meddelande om julgranständning på Riksplan

Anf. 120 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill, med hälsning från talmannen, nu påminna om att det är julgranständning tisdagen den 26 november klockan 15.15.

Följande dokument anmälades och bordlades:

EU-dokument

COM(2024) 531 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ett offentligt gränssnitt anslutet till informationssystemet för den inre marknaden för anmälan av utstationering av arbetstagare och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012

§ 15 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 19 november

2024/25:213 Straffansvar för psykiskt våld

av *Mattias Vepsä* (S)

till justitieminister *Gunnar Strömmer* (M)

2024/25:214 Uteblivna satsningar på järnvägen i Skåne

av *Ola Möller* (S)

till statsrådet *Andreas Carlson* (KD)

2024/25:215 Funktionella svenska flygplatser till gagn för hela landet

av *Hanna Westerén* (S)

till statsrådet *Andreas Carlson* (KD)

§ 16 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 19 november

2024/25:461 Stressrelaterad psykisk ohälsa hos kvinnor

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet *Paulina Brandberg* (L)

2024/25:462 Sveriges roll i att bidra till fred och stabilitet i Etiopien

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister *Maria Malmer Stenergård* (M)

2024/25:463 Hotet mot den småskaliga vattenkraften

av *Rickard Nordin* (C)

till energi- och näringsminister *Ebba Busch* (KD)

2024/25:464 Moratorium för medborgarskap

av *Josef Fransson* (SD)

till statsrådet *Johan Forssell* (M)

2024/25:465 Utvisning av utländska våldtäktsmän

av *Josef Fransson* (SD)

till statsrådet *Johan Forssell* (M)

2024/25:466 Ersättningar till jordbruket för förlorade värden vid ledningsdragningar

av *Rickard Nordin* (C)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:467 Svenska kraftnäts ansvar för marksnål teknik, ökade risker och ersättning för förluster

av *Rickard Nordin* (C)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2024/25:468 Försäljningen av AB Svensk Bilprovning

av *Marianne Fundahn* (S)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2024/25:469 Avgifter för särskilt anordnad provning i gymnasiet

av *Camilla Hansén* (MP)

till utbildningsminister Johan Pehrson (L)

§ 17 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 19 november

2024/25:389 Vapenhandelns påverkan på säkerhet och stabilitet i Afrika

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:430 Trygghet för hbtqi-personer i hela landet

av *Johanna Haraldsson* (S)

till statsrådet Paulina Brandberg (L)

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 16.17.

Sammanträdet leddes

av talmannen från dess början till och med § 4 anf. 48 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 74 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 11 anf. 113 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

TUULA ZETTERMAN

/Olof Pilo

§ 1 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	1
§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 3 Ärenden för bordläggning.....	2
§ 4 Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske	2
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2024/25:MJU5	2
Anf. 1 JOANNA LEWERENTZ (M).....	2
Anf. 2 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	4
Anf. 3 JOANNA LEWERENTZ (M) replik.....	4
Anf. 4 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	5
Anf. 5 JOANNA LEWERENTZ (M) replik.....	5
Anf. 6 EMMA NOHRÉN (MP) replik	5
Anf. 7 JOANNA LEWERENTZ (M) replik.....	6
Anf. 8 EMMA NOHRÉN (MP) replik	6
Anf. 9 JOANNA LEWERENTZ (M) replik.....	6
Anf. 10 ANDERS KARLSSON (C) replik	6
Anf. 11 JOANNA LEWERENTZ (M) replik.....	6
Anf. 12 ANDERS KARLSSON (C) replik	7
Anf. 13 JOANNA LEWERENTZ (M) replik.....	7
Anf. 14 EMMA NOHRÉN (MP)	7
Anf. 15 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD).....	9
Anf. 16 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	12
Anf. 17 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	12
Anf. 18 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	13
Anf. 19 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	13
Anf. 20 EMMA NOHRÉN (MP) replik	13
Anf. 21 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	14
Anf. 22 EMMA NOHRÉN (MP) replik	14
Anf. 23 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	15
Anf. 24 JOAKIM JÄRREBRING (S)	15
Anf. 25 JOANNA LEWERENTZ (M) replik.....	18
Anf. 26 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	18
Anf. 27 JOANNA LEWERENTZ (M) replik.....	18
Anf. 28 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	19
Anf. 29 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	19
Anf. 30 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	20
Anf. 31 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	20
Anf. 32 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	20
Anf. 33 ELIN NILSSON (L).....	21
Anf. 34 EMMA NOHRÉN (MP) replik	23
Anf. 35 ELIN NILSSON (L) replik.....	24
Anf. 36 EMMA NOHRÉN (MP) replik	24
Anf. 37 ELIN NILSSON (L) replik.....	24
Anf. 38 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	24
Anf. 39 ELIN NILSSON (L) replik.....	24
Anf. 40 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	25
Anf. 41 ELIN NILSSON (L) replik.....	25

Anf. 42 VICTORIA TIBLOM (SD).....	25
Anf. 43 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik.....	27
Anf. 44 VICTORIA TIBLOM (SD) replik	27
Anf. 45 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik.....	27
Anf. 46 VICTORIA TIBLOM (SD) replik	28
Anf. 47 ANDREA ANDERSSON TAY (V)	28
Anf. 48 ANDERS KARLSSON (C)	30
(Beslut fattades under § 13.)	32
§ 5 Europeiska gröna obligationer	32
Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU7	32
(Beslut fattades under § 13.)	32
§ 6 Avskaffat krav på tillstånd för hotell- och pensionatsrörelser	32
Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU8	32
Anf. 49 ERIC PALMQVIST (SD).....	32
Anf. 50 BIRGER LAHTI (V)	34
Anf. 51 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSSON (M)	35
Anf. 52 LOUISE EKLUND (L)	36
(Beslut fattades under § 13.)	37
§ 7 Tillgång till mät- och förbrukningsuppgifter på elmarknaden.....	37
Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU9	37
Anf. 53 BIRGER LAHTI (V)	37
Anf. 54 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSSON (M)	38
(Beslut fattades under § 13.)	38
§ 8 Riksrevisionens rapport om statens skydd av hotade personer	38
Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU4.....	38
Anf. 55 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD)	38
Anf. 56 TREDJE VICE TALMANNEN.....	39
Anf. 57 SANNA BACKESKOG (S).....	39
Anf. 58 LUDVIG CEIMERTZ (M)	42
Anf. 59 GUDRUN NORDBORG (V).....	43
Anf. 60 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	45
Anf. 61 GUDRUN NORDBORG (V) replik	46
Anf. 62 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	46
Anf. 63 GUDRUN NORDBORG (V) replik	47
Anf. 64 TORSTEN ELOFSSON (KD)	47
Anf. 65 HELENA VILHELMSSON (C)	48
Anf. 66 MARTIN MELIN (L)	49
Anf. 67 RASMUS LING (MP)	51
(Beslut fattades under § 13.)	52
§ 9 Bolag och brott.....	52
Civilutskottets betänkande 2024/25:CU3.....	52
Anf. 68 JENNIE WERNÄNG (M).....	52
Anf. 69 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik	54
Anf. 70 JENNIE WERNÄNG (M) replik	54
Anf. 71 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik	54

Anf. 72 JENNIE WERNÄNG (M) replik.....	55
Anf. 73 MARKUS KALLIFATIDES (S).....	55
Anf. 74 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD).....	57
Anf. 75 KATARINA LUHR (MP).....	58
(Beslut fattades under § 13.).....	59
§ 10 Sveriges internationella bistånd – uppföljning,	
utvärdering och rapportering	59
Utrikesutskottets betänkande 2024/25:UU3	59
Anf. 76 OLLE THORELL (S).....	59
Anf. 77 YASMINE ERIKSSON (SD).....	61
Anf. 78 FREDRIK SAWESTÅHL (M).....	62
Anf. 79 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	64
Anf. 80 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik	64
Anf. 81 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	65
Anf. 82 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik	65
Anf. 83 JANINE ALM ERICSON (MP) replik	65
Anf. 84 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik	65
Anf. 85 JANINE ALM ERICSON (MP) replik	66
Anf. 86 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik	66
Anf. 87 OLLE THORELL (S) replik	66
Anf. 88 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik	67
Anf. 89 OLLE THORELL (S) replik	67
Anf. 90 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik	68
Anf. 91 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V).....	68
Anf. 92 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik	70
Anf. 93 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	70
Anf. 94 FREDRIK SAWESTÅHL (M) replik	70
Anf. 95 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	71
Anf. 96 ANNA LASSES (C).....	71
Anf. 97 JANINE ALM ERICSON (MP).....	73
Anf. 98 MAGNUS BERNTSSON (KD).....	75
Anf. 99 JOAR FORSSELL (L)	76
(Beslut fattades under § 13.).....	77
§ 11 Stärkta skolbibliotek.....	77
Utbildningsutskottets betänkande 2024/25:UbU3	77
Anf. 100 FREDRIK MALM (L)	77
Anf. 101 PAULA ÖRN (S) replik	79
Anf. 102 FREDRIK MALM (L) replik	79
Anf. 103 PAULA ÖRN (S) replik	80
Anf. 104 FREDRIK MALM (L) replik	80
Anf. 105 PAULA ÖRN (S)	81
Anf. 106 JÖRGEN GRUBB (SD)	82
Anf. 107 PAULA ÖRN (S) replik	83
Anf. 108 JÖRGEN GRUBB (SD) replik	84
Anf. 109 PAULA ÖRN (S) replik	84
Anf. 110 JÖRGEN GRUBB (SD) replik	84
Anf. 111 DANIEL RIAZAT (V).....	85
Anf. 112 ANDRE VICE TALMANNEN.....	87
Anf. 113 OSKAR SVÄRD (M).....	87
Anf. 114 DANIEL RIAZAT (V) replik.....	89

Anf. 115 OSKAR SVÄRD (M) replik	89
Anf. 116 DANIEL RIAZAT (V) replik	89
Anf. 117 OSKAR SVÄRD (M) replik	90
Anf. 118 NIELS PAARUP-PETERSEN (C)	90
Anf. 119 MATHIAS BENGTSSON (KD).....	92
(Beslut fattades under § 13.)	93
§ 12 Ändring av ikraftträdande av bestämmelser i skollagen	
om det nationella professionsprogrammet	93
Utbildningsutskottets betänkande 2024/25:UbU4.....	93
(Beslut fattades under § 13.)	93
Ajournering.....	93
Återupptaget sammanträde.....	94
§ 13 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens	
sammanträde.....	94
MJU5 Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske	94
FiU7 Europeiska gröna obligationer	95
NU8 Avskaffat krav på tillstånd för hotell- och pensionatsrörelser.....	95
NU9 Tillgång till mät- och förbrukningsuppgifter på elmarknaden.....	96
JuU4 Riksrevisionens rapport om statens skydd av hotade personer.....	96
CU3 Bolag och brott	97
UU3 Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering	97
UbU3 Stärkta skolbibliotek.....	98
UbU4 Ändring av ikraftträdande av bestämmelser i skollagen om det nationella professionsprogrammet	98
Meddelande om julgranständning på Riksplan.....	98
Anf. 120 FÖRSTE VICE TALMANNEN	98
§ 14 Bordläggning.....	99
§ 15 Anmälan om interpellationer	99
§ 16 Anmälan om frågor för skriftliga svar	99
§ 17 Anmälan om skriftliga svar på frågor	100
§ 18 Kammaren åtskildes kl. 16.17.	100